

ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

Σύμβουλος Έκδοσης: Απόστολος Γ. Κουρουπάκης

Συνεργάτες τεύχους: Χρίστος Λαμπριάς, Ευανθία Χα-
ραλάμπους, Ρεβέκκα Νικολαΐδου Πιερή, Απόστολος
Γ. Κουρουπάκης, Μαρία Τσαγκάρη, Λούκας Κυριάκου,
Ελένη Κόκκινου Βακανά, Γιώτα Χριστούδια Τζιάμπου,
Σάββας Κοσιάρης.

Σελίδωση: Χρυσόστομος Δημητρόπουλος

Διεύθυνση: Μαγνησίας 3, 1056 Λευκωσία, Τηλ. 99 330981

Ηλεκτρονική επικοινωνία: lambriasc@yahoo.com

Ιστοσελίδα: <http://www.neochorio.org.cy>

Facebook: [https://www.facebook.com/](https://www.facebook.com/Κοινοτικό_Συμβούλιο_Νέου_Χωρίου_Κυθρέας)
Κοινοτικό Συμβούλιο Νέου Χωρίου Κυθρέας

Εκτύπωση: Τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ Ατδ»

Αμαζόνων 3, 2150 Στρόβολος, Τ.Κ. 20287

Τηλ. 22 491419, Φαξ : 22 491443

Email : info@konospress.com

Website: www.konospress.com

ISSN 2547-9156 (print) / ISSN 2547-9164 (online)

Στα κείμενα εκφράζονται προσωπικές απόψεις των
συνεργατών που τα υπογράφουν και δεν εκφράζουν ούτε
δεσμεύουν με κανένα τρόπο το Κοινοτικό Συμβούλιο.

**ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ**

Κοινοτάρχης: Χρίστος Λαμπριάς

Μαγνησίας 3, 1056, Λευκωσία

Τηλ. 99 330981, Email: lambriasc@yahoo.com

Αν. Κοινοτάρχης: Ανδρούλα Φιλιππίδου-Αθανασιάδου

Ολύμπου 37, 2322 Κ. Λακατάμια

Τηλ. 99311290, Email: aphilippidou@gmail.com

Μέλη

Κώστας Κοκονής

Αβραάμ 4, 2049, Στρόβολος

Τηλ. 99222635, Email: kokonc@cytanet.com.cy

Σοφοκλής Χατζηανδρέου

Ιωάννη Καποδίστρια, 2236, Λατσιά

Τηλ 99244212, Email: sofos@hotmail.com

Χαράλαμπος Κυριακίδης

Αγίας Τριάδας 5, 2548, Δάλι

Τηλ. 99592158, Email: p.kyriakides@cytanet.com.cy

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 5 Προλόγισμα
- 6 Πάμε για ένα δημιουργικό 2022
- 8 Νιοχωρίτικα νέα
- 12 Τιμήσαμε και φέτος τους πεσόντες μας
- 14 Η ομιλία του δρος Κυπριανού Δ. Λούπ
στο Εθνικό Μνημόσυνο Ηρώων
- 18 Αρτεμισία Φελλά: Ο αρραβωνιαστικός
μου θα πλήρωνε 1.000 λίρες, αν δεν
με παντρευόταν
- 24 Λουλού Μένοικου: Πήγαιναν και
οι Τούρκοι στον Πρόδρομο
- 32 Αφιέρωμα: Τάκης Νικολαΐδης
- 44 Παπλωματινές και γιάτρισσες μιας
άλλης εποχής.
- 46 Από τις χαραές και τ' αυλάκια
στους υδραγωγούς
- 58 Το Δημοτικό Σχολείο Νέου Χωρίου
την πρώτη δεκαετία ίδρυσής του
- 62 Δασκάλα στο χωριό μου
- 65 Το κκαππακλίν του Χασάν Αφέντη
- 66 Θέατρα και σινεμάδες στο Νέο Χωριό
- 70 Ο μάστρε Χρίστος, ο σκαρπάρης
- 74 Το Νέο Χωριό Κυθρέας στον Τύπο
- 76 Φωτογραφήματα
- 82 Γνωρίζετε ότι...

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Οικογένεια Χρυσταλλούς Μίχαλου - Κκάιλου.
Όρθιες από αριστερά: Ελεγκού Κκάιλου,
Μαρίτσα Κασιή - Μίχαλου, Παρασιευκού
Κκάιλου. Β' σειρά, από αριστερά: Νικολής
Μίχαλος, Χρυσταλλού (σύζυγος Μίχαλου
Κίρκα), Αντρέας στην αγκαλιά της μητέρας
του, Στυλλής Μίχαλος και Πετρής Μίχαλος.
Στο πέτο της Χρυσταλλούς διακρίνεται
φωτογραφία του συζύγου της Μίχαλου, ο
οποίος ήταν στη Γαλλία με τον πρωτότοκο γιο
του Κυριάκο. Έτος 1923.

ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Αντρέας και Μαρία Καϊάφα-Τσιάρρη εις μνήμη του γιου τους Χρίστου Καϊάφα	US \$300
Πολύβιος Γεωργίου εις μνήμη των γονέων του Μάρκου και Κατερίνας	US \$250
Χαράλαμπος Κυριάκου εις μνήμη των γονέων του Κυριάκου και Ειρήνης Ταλαττινή και του πεθερού του Κυριάκου Μένοικου	€200
Κώστας Αντωνιάδης εις μνήμη των γονέων του Πέτρου και Χρυσάνθης Αντωνιάδη	€100
Αντρέας Προδρόμου εις μνήμη των γονέων του Πρόδρομου και Αγγέλας	€100
Ξένια Ορφανίδου εις μνήμη του συζύγου της Στέλιου Ορφανίδη, πεσόντος κατά την εισβολή	€50
Γιώργος Κουμίδης εις μνήμη της συζύγου του Κοκούλας, το γένος Κολίτση	€50
Αντρούλα Παρτασιδνή εις μνήμη του συζύγου της Πολύκαρπου Παρτασιδνή και συγγενών	€50
Βάσος Ανδρέου εις μνήμη των γονέων του Ανδρέα και Ιωάννας και του αδελφού του Τάκη	€50
Ρένα Μιχαηλίδου Λαμπρία εις μνήμη των γονέων της Κυριάκου και Χαρίτας και του αδελφού της Κώστα, πεσόντος κατά την τουρκική εισβολή	€50
Μάρω Κουμέρα Λαμπρία εις μνήμη των γονέων της Κυριάκου και Χαρίτας και του αδελφού της Κώστα, πεσόντος κατά την τουρκική εισβολή	€50
Χρίστος Μελη Λαμπρίας εις μνήμη του πατέρα του Μελη Λαμπρία	€50

Όσοι επιθυμούν να κάνουν εισφορά μπορούν να επικοινωνούν με τον κοινοτάρχη και τα μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου. Επίσης, για διευκόλυνση παρατίθεται ο αριθμός λογαριασμού του Κοινοτικού Συμβουλίου στην **Τράπεζα Κύπρου**.

Αρ. λογαριασμού: 357025125741 **Iban:** CY60002001950000357025125741 **SWIFT/BIC:** BCYPCY2N

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Η «Νιοχωρίτικη Φωνή»

Πήρα χθες το νέο τεύχος του εξαμηνιαίου περιοδικού του χωριού μας «Νιοχωρίτικη Φωνή». Τώρα πια μου έγινε εντελώς απαραίτητο και συγχαίρω εκ βάθους καρδίας όλους εκείνους που μοχθούν για αυτή την έκδοση-ευεργεσία στους ανθρώπους μας, στους παλιούς Νιοχωρίτες, αλλά και στους νέους για να μαθαίνουν μέσα από τα κείμενά του τα σχετικά με τους προγόνους τους, με την καταγωγή και τις ρίζες τους και τα άγια χώματα του χωριού μας. Σ' αυτά, άλλωστε, στοχεύει η «Νιοχωρίτικη Φωνή», στη διατήρηση της μνήμης του κατεχόμενου χωριού μας, στην απότιση φόρου τιμής στους ήρωές μας, σ' αυτούς που έχυσαν το αίμα τους, σ' αυτούς που έδωσαν τη ζωή τους στα πεδία των μαχών υπέρ βωμών και εστιών και σ' εκείνους που χάθηκαν, αλλά και σ' όλους εμάς που ξεμείναμε πρόσφυγες στην πατρίδα μας και αλλού.

Φωτογραφίες με γειτονιές και ανθρώπους του χωριού μας γεμάτες οι σελίδες της «Νιοχωρίτικης Φωνής». Αλήθεια, πόση άνεση νιώθω με τους συγχωριανούς μου, πόση οικειότητα με τον Νικολή του Πόντου, τον Παπαδιομήδη κι όλους τους άλλους που ζωντανεύουν μέσα από τις σελίδες του περιοδικού.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2021

ΔΩΡΑ ΜΙΧΑΗΛ ΑΝΔΡΕΟΥ

Προλόγισμα

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ
ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

Αγαπητοί συγχωριανοί και συγχωριανές,

Φτάσαμε αισίως στο όγδοο τεύχος της *Νιοχωρίτικης Φωνής*, του περιοδικού του χωριού μας, του δικού σας περιοδικού. Είναι αλήθεια πως όταν ξεκίνησε η προσπάθεια αυτή, τον Μάιο του 2018, που κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος, μερικοί –καλοπροαίρετα– διερωτήθηκαν πόσο θα αντέξει η εκδοτική αυτή προσπάθεια, κάνοντας αναφορά σε αποτυχημένες προσπάθειες άλλων κατεχόμενων κοινοτήτων. Ωστόσο, η αγάπη σας, τα θετικά σας σχόλια και οι επιδοκιμασίες σας μας ενθαρρύνουν ώστε να συνεχίσουμε την προσπάθειά μας. Επίσης, το μεράκι και η αγάπη για έρευνα σε ό,τι έχει να κάνει με το Νιόχωρκο των συντακτών του περιοδικού αποτελούν τα απαραίτητα εκέγγυα ότι η *Νιοχωρίτικη Φωνή* ήλθε για να μείνει, και θα μείνει. Γιατί αποτελεί τον συνδετικό κρίκο των όπου γης Νιοχωριτών. Είναι μεγάλη η χαρά μου όταν απόδημοι Νιοχωρίτες επικοινωνούν μαζί μου και εκφράζουν τη χαρά τους που έχουν στα χέρια τους το περιοδικό, με το οποίο ενημερώνονται όχι μόνο για τις δραστηριότητες του Κοινοτικού Συμβουλίου αλλά και για τόσα άλλα θέματα αναφορικά με την ιστορία και την παράδοση του χωριού μας. Το περιοδικό το βλέπουν ως έναν αδιάσπαστο κρίκο που τους δένει με τη γενέθλια γη.

Σε κάθε τεύχος προσπαθούμε να καταπιαστούμε με θέματα σχετικά με την ιστορία, την παράδοση και την καθημερινή ζωή των κατοίκων του χωριού. Σκοπός μας να εμπλουτίζουμε τη θεματολογία του περιοδικού προκειμένου να καλύψουμε μια ευρεία γκάμα θεμάτων. Έτσι, πιστεύουμε ότι κάθε φορά βάζουμε κι ένα μικρό χαλίκι στην καταγραφή της μικροϊστορίας του χωριού μας.

Σε αυτό το τεύχος θα ενημερωθείτε για το ιστορικό της υδατοπρομήθειας του χωριού μας. Πότε έγινε η πρώτη διασωλήνωση, ποιες ήταν οι πρώτες φουντάνες του χωριού, σε μια εποχή δύσκολη που οι νοικοκυρές έπρεπε να μεταφέρουν το νερό με την κούζα και τον τενεκέ.

Επίσης, δημοσιεύονται συνεντεύξεις από δύο γυναίκες του χωριού μας, με σκοπό την καταγραφή των εμπειριών της Νιοχωρίτισας συζύγου, αγρότισσας, μάνας, οικοκυράς. Η Αρτεμισία Φελλά και η Λουκία (Λουλού) Μένοιку μάς αφηγούνται με απλότητα και συγκίνηση τις εμπειρίες τους από την

παιδική τους ηλικία μέχρι την ενηλικίωσή τους, τον γάμο τους, την προσφυγιά και τη ζωή τους ως εκτοπισμένες.

Στο τεύχος αυτό υπάρχει αφιέρωμα για ένα άξιό τέκνο της κοινότητάς μας, που τίμησε την οικογένεια και το χωριό του, που διέπρεψε στον χώρο της επιστήμης, αλλά και στην κοινωνική, αθλητική και πολιτιστική ζωή του τόπου. Πρόκειται για τον γιατρό Τάκη Νικολαΐδη.

Οι θύμψεις αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του περιοδικού μας. Αξιοσημείωτη η συμβολή των διδασκαλισσών του χωριού μας Μαρίας Νικολαΐδου Βακανά και Δώρας Μιχαήλ Ανδρέου. Ωστόσο, όταν έχουμε συνεργασία από τη νέα γενιά των Νιοχωριτών, αυτό μας δίνει ιδιαίτερη χαρά γιατί πιστεύουμε ότι σίγουρα θα υπάρχουν εκείνοι οι άνθρωποι που θα παραλάβουν τη σκυτάλη και θα συνεχίσουν. Αναφερόμαι στη Ρεβέκκα Νικολαΐδου Πιερή και στη Μαρία Τσαγκάρη.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όσους με το δικό τους πόνημα συμμετέχουν στην εκδοτική προσπάθεια. Ωστόσο, θα ήθελα να σταθώ ιδιαίτερα στη συμβολή του επιστημονικού συνεργάτη του Κοινοτικού Συμβουλίου δρ. Απόστολου Κουρουπάκη, αλλά και στον υπεύθυνο σελίδωσης Χρυσόστομο Δημητρόπουλο, που αφήνει το δικό του αποτύπωμα στην εμφάνιση (layout) του περιοδικού που το κάνει μοναδικό, καθώς και στην αγαστή συνεργασία μας με τα τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ» του συγχωριανού μας Γιάννη Μύθιλλου.

Με αυτές τις σκέψεις χαιρετίζω την έκδοση του όγδοου τεύχους του περιοδικού μας, εκφράζοντας ταυτόχρονα θερμές ευχαριστίες σε όσους καταχώρισαν διαφημίσεις ή έκαναν χρηματική εισφορά για κάλυψη των εξόδων του περιοδικού μιας και διανέμεται και αποστέλλεται δωρεάν, με την ελπίδα ότι το παράδειγμά τους θα βρει πολλούς μιμητές.

Υγ. Δυστυχώς, η πανδημία του κορωνοϊού δυσκολεύει τις προσπάθειες της συντακτικής επιτροπής στο έργο της. Επίσης, λόγω του κορωνοϊού, το Κοινοτικό Συμβούλιο αναγκάστηκε να αναστείλει κάποιες δραστηριότητες. Ελπίζουμε ότι με τον μαζικό εμβολιασμό θα επανέλθουμε στην κανονικότητα.

Ευτυχισμένο για όλους και όλες το 2022.

Πάμε για ένα δημιουργικό 2022

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Ενα ακόμη τεύχος της *Νιοχωρίτικης Φωνής* έρχεται κοντά σας με την ελπίδα ότι και αυτή τη φορά θα το απολαύσετε, όπως εμείς που με πολλή αγάπη το σχεδιάζουμε. Όπως σας έχουμε πει και παλαιότερα θα προσπαθήσουμε να μιλήσουμε με όσους και όσες περισσότερους και περισσότερες Νιοχωρίτες και Νιοχωρίτισες μπορούμε, γιατί θέλουμε να μάθουμε όσα γίνεται περισσότερο για το χωριό μας, για την ιστορία του, για τους ανθρώπους του, για τα χώματά του. Σε καμία περίπτωση δεν επιθυμούμε ούτε να παρελθοντολογούμε, ούτε ποτέ σκεφτήκαμε ότι παλεύουμε μια χαμένη υπόθεση, όχι, σε καμία περίπτωση. Αυτό που θέλουμε ειλικρινά είναι να μη χαθεί το νήμα που συνδέει το χθες με το σήμερα και κατά συνέπεια με το αύριο. Αυτό το αύριο που φαντάζει δύσκολο και δυσοίωνα για το κυπριακό πρόβλημα.

Φυσικά και δεν θέλουμε να μείνουμε δέσμιοι του χθες, ούτε και όμηροι ενός θολού αύριου, επιθυμούμε να είμαστε μέρος ενός δημιουργικού και ελπιδοφόρου μέλλοντος. Θέλουμε να μάθουμε περισσότερα για όλα, να γίνουμε καλύτεροι, και σε αυτή μας την επιθυμία σας θέλουμε δίπλα μας, με τις ιδέες σας, με την συνεισφορά σας σε κείμενα και σε μαρτυρίες, να μοιραστείτε μαζί μας στιγμές που έχετε φυλάξει με αγάπη στη μνήμη σας, αλλά και οι νεότεροι, να μας ορίσετε νέες αφητηρίες έρευνας, αλλά και προσέγγισης, οι καιροί αλλάζουν και έτσι και εμείς θέλουμε ν' αλλάζουμε και να κινούμαστε με την εποχή μας, έχοντας φυσικά πάντοτε στον νου μας τη γη του Νιοχώρκου και τους ανθρώπους του. Αυτούς τους ανθρώπους που με πολλή αγάπη μάς υποδέχονται στα σπίτια τους και με συγκίνηση μοιράζονται μαζί μας το παρελθόν τους.

Στο τεύχος που κρατάτε στα χέρια σας, αυτό έκαναν η Αρτεμισία Φελλά και η Λουκία Μένοικου, οι οποίες με περισσή αγάπη μάς διηγήθηκαν ιστορίες πολλές, αστείες μα και σοβαρές. Δύο γυναίκες με τη

δική τους διαδρομή στη ζωή, που σε καμία περίπτωση δεν το έβαλαν κάτω, αντιμετώπισαν τις δυσκολίες του βίου με στωικότητα, εγκάρτηση και πίστη για το αύριο. Τις ευχαριστώ και τις δύο, γιατί η καθεμιά με τον δικό της τρόπο μού θύμισαν τι σημαίνει ελπίδα και πίστη. Αυτό νομίζω πως πρέπει να κρατήσω από τις δύο αυτές επισκέψεις μου στα σπίτια της Λουλούς και της Αρτεμισίας και δεν βάζω το κυρίες γιατί τις αισθάνθηκα γιαγιάδες μου, το κέρασμά τους, η υπομονή τους στις ερωτήσεις μου –και του Χριστού Λαμπρία φυσικά– η γεμάτη ματιά τους, όταν μας κοιτούσαν, απαντώντας μας. Είναι σημαντικό λοιπόν να έχουμε και άλλες τέτοιες συναντήσεις, γιατί έχουμε να διδαχθούμε ακόμα πολλά από τις περασμένες γενιές.

*Αυτό που
θέλουμε
ειλικρινά
είναι να μη
χαθεί το νήμα
που συνδέει
το χθες με το
σήμερα και
κατά συνέπεια
με το αύριο.*

Κάθε χρόνος που φεύγει δεν θα πρέπει να μας αφήνει με πικρία για ό,τι δεν κάναμε σωστά ή για ό,τι δεν μας ήλθε βολικό, αλλά να γίνεται πείσμα ότι τελικά μπορούμε να καταφέρουμε πολλά περισσότερα απ' όσα νομίζουμε. Κάθε νέα χρονιά νομίζω πως πρέπει να μας πεισμώνει για το καλύτερο αύριο μας, αλλά και για ένα καλύτερο αύριο για τον δίπλα μας, τον άνθρωπο που μας έχει ανάγκη, και ας μην είναι συγγενής μας. Η Αρτεμισία και η Λουλού, αλλά και όσες και όσοι προηγουμένως μας μίλησαν δεν ήξεραν πόσο θ' άλλαζε η ζωή τους μέσα σε μερικές μόνο

ημέρες, δεν πίστευαν ποτέ ότι θα έκαναν Χριστούγεννα και Πρωτοχρονιά μακριά από τα σπίτια τους, σ' έναν προσφυγικό καταυλισμό ή σε κάποια άλλη εστία μακριά από την πατρογονική γη τους και όμως τους συνέβη, πληρώνοντας λάθη άλλων, μεγαλύτερων από αυτούς. Κι όμως δεν το έβαλαν κάτω, μηδένισαν τον χρόνο και άρχισαν να κτίζουν το αύριο τους, χωρίς ποτέ φυσικά να ξεχνούν τα περασμένα, τα οποία εν πολλοίς φύλαξαν σε κάποιο κύτταρο του εγκεφάλου τους, και όσα τους πονάνε ακόμα μένουν κλεισμένα σε ερμητικά συρτάρια του νου.

Ας είναι λοιπόν το 2022 έτος περισυλλογής, χρονιά πίστης για ένα καλύτερο αύριο γι' αυτόν τον τόπο, που όπως σημείωσε και ο Δημήτρης Λιπέρης «εν θωρεί ποτέ δροσιάν».

ΔΩΡΑ ΜΙΧΑΗΛ ΑΝΔΡΕΟΥ

Χαίρε, Φύση Αθάνατη

Όμορφα απόψε τα μονοπάτια τ' ουρανού
μες στη δροσιά του Μάρτη,
το πρόσωπο του φεγγαριού πρόβαλε ολόγιομο
απ' τις γρίλιες του παραθυριού...

Μου χαμογελούσε λουσμένο στο φως
σίγουρο για τον αέναο χορό της ζωής.
Είδα τα μαλλιά του να κυματίζουν πέρα δώθε,
προμηνύοντας το εωθινό ταξίδι του ονείρου:
Χαίρε, Φύση Αθάνατη!

Τα χελιδόνια που έφθασαν φορτωμένα
την αφρικάνικη σκόνη
πλύθηκαν από τη χθεσινή βροχή.
Τώρα πετούν με ξάλαφρα φτερά
ετοιμάζοντας την παλιά φωλιά τους
για την καινούργια γέννα.

Και η φιλικουτούνα, μεθυσμένη απ' τ' αρώματα
της ανθισμένης μανταρινιάς,
απόμεινε να τα κοιτά.
Πάει η μπόρα, τέλειωσε.
Ανακουφισμένη, σπρώχνοντας τ' αβγά της
κάτω απ' την κοιλιά της, χαμογελά...
Η πυκνή φυλλωσιά προστάτεψε τη φωλιά της,
στάθηκε τυχερή, έκανε σωστή επιλογή.

Όπου να 'ναι φτάνει η μητρότητα
για να την ολοκληρώσει
Χαίρε, Φύση Αθάνατη!

Η Αγγελική Κυριάκου στα «Βιεννέζικα Χριστούγεννα»

Στις 7 Δεκεμβρίου, η Αγγελική Κυριάκου, κόρη του συγχωριανού μας Λούκα Κυριάκου και της Νάγιας Νικολαΐδου, συμμετείχε στην καθιερωμένη ετήσια συναυλία «Βιεννέζικα Χριστούγεννα» στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας με τους διεθνούς φήμης σοπράνο Χρύσω Μακαρίου και βαρύτονο Άρη Αργύρη. Η συναυλία «Βιεννέζικα Χριστούγεννα» διοργανώνεται στην Κύπρο από τον Παγκύπριο Σύνδεσμο «Ένα Όνειρο Μια Ευχή», στηρίζεται από την Αυστριακή Πρεσβεία στην Κύπρο και τα καθαρά έσοδα διατίθενται προς στήριξη των παιδιών που υποφέρουν από καρκίνο και συναφείς παθήσεις. Η συναυλία τελούσε υπό την αιγίδα της Υψηλής Προστάτιδας του Συνδέσμου «Ένα Όνειρο

Μια Ευχή», κ. Άντρης Αναστασιάδου, συζύγου του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στις 27 Νοεμβρίου, η Αγγελική Κυριάκου, μαζί με μαθητές του Μουσικού Λυκείου, τραγούδησε στο τηλεοπτικό πρόγραμμα του ΡΙΚ1 «Μουσικό Ραντεβού» και στις 16 Δεκεμβρίου στο Υπουργείο Εξωτερικών σε εκδήλωση για την ημέρα της Μεσογείου.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ

Η Αγγελική Κυριάκου, δευτερότοκη θυγατέρα του συγχωριανού μας Λούκα Κυριάκου και της Νάγιας Νικολαΐδου (Χαρδακιώτισσα Κυθρέας) και εγγονή του Πάμπη Ταλατίνη και της Αγγελικής Μένοικου, γεννήθηκε στη Λευκωσία το 2004. Από μικρή αγαπούσε τη μουσική και στα εννέα της χρόνια ξεκίνησε μαθήματα πιάνου. Στα δώδεκα της χρόνια μετά από ακροάσεις άρχισε τη φοίτησή της στο Μουσικό Γυμνάσιο Λευκωσίας. Εκεί άρχισε μαθήματα φωνητικής και συμμετείχε στις ημερίδες χορωδιών που διοργανώνονταν κάθε χρόνο με όλα τα μουσικά γυμνάσια της Κύπρου. Το 2019,

ως μέλος της χορωδίας ομοίων φωνών Vox Venus με κορίτσια από τα μουσικά σχολεία της Κύπρου, συμμετείχε σε μια σειρά συναυλιών στη Βιέννη και στο Σάλτσμπουργκ. Παράλληλα, συνέχισε τις σπουδές της στο πιάνο στη Μουσική Σχολή Aimusiclab, αρχίζοντας και μαθήματα φλάουτου στο Μουσικό Γυμνάσιο Λευκωσίας. Σήμερα είναι τελειόφοιτη μαθήτρια του Μουσικού Λυκείου, όπου συνεχίζει την πορεία της στα μαθήματα φωνητικής.

Εκπροσώπηση Κοινοτικού Συμβουλίου σε διάφορες εκδηλώσεις

Ο πρόεδρος και τα μέλη του κοινοτικού συμβουλίου συμμετέχουν σε πολλές εκδηλώσεις, όπως μνημόσυνα, γενικές συνελεύσεις, πορείες διαμαρτυρίας κ.ά. εκπροσωπώντας την κοινότητα. Προσπάθεια να δίνουμε το «παρών» μας όπου μας καλούν. Πιο κάτω παρατίθενται επιγραμματικά οι εκδηλώσεις που το Νιόχωρκο ήταν παρόν. Ο κοινοτάρχης παρέστη στο μνημόσυνο των ηρώων της Δερύνειας στις 24 Ιουλίου 2021 και κατέθεσε στεφάνι. Στο μνημείο αναγράφεται και το όνομα του συγχωριανού μας στους πεσόντες κατά την τουρκική εισβολή του 1974 Κώστα Λαμπρία, του οποίου η σύζυγος και ο γιος διαμένουν μόνιμα στη Δερύνεια. Επίσης παρέστη στο μνημόσυνο των ηρώων του 368 Τάγματος Πεζικού, που τελέστηκε στην Ποταμιά στις 25 Ιουλίου 1974. Μεταξύ των πεσόντων και οι συγχωριανοί μας Κώστας Κωνσταντινίδης, Γιώργος Χατζηγιάννης και Γιάννης Παπαγιάννης. Παρέστη σε ακόμη τρία μνημόσυνα ως ακολούθως: 10 Οκτωβρίου 2021, Αγία Βαρβάρα, μνημόσυνο του εκ Κυθρέας ήρωα της ΕΟΚΑ Σπύρου Χατζηγιακουμή, 24 Οκτωβρίου 2021 μνημόσυνο πεσόντων κατοίκων Τραχωνίου,

στο Πλατύ Αγλαντζιάς, 30 Οκτωβρίου 2021 μνημόσυνο ηρώων της ΕΟΚΑ της κοινότητας Νέου Χωρίου Πάφου.

Το μέλος του Κοινοτικού Συμβουλίου Σοφοκλής Χατζηανδρέου παρέστη στο μνημόσυνο των πεσόντων της κοινότητας Κυθρέας και της ευρύτερης περιοχής στις 19 Σεπτεμβρίου 2021 στον ιερό ναό Απ. Αντρέα στο συνοικισμό Στρόβολος 3.

Η αναπληρώτρια κοινοτάρχης κα. Αντρούλα Φιλιππίδου εκπροσώπησε το κοινοτικό συμβούλιο στον εσπερινό της Αγίας Μαρίας στις 17 Ιουλίου 2021, που διοργάνωσε ο Δήμος Κυθρέας.

Στις 29 Μαΐου 2021 ο κοινοτάρχης Χρίστος Λαμπρίας και ο επιστημονικός συνεργάτης του κοινοτικού συμβουλίου δρ Απόστολος Κουρουπάκης, πήραν μέρος στην τηλεοπτική εκπομπή του ΡΙΚ 1, ARTCAFE, που ήταν αφιερωμένη στο Νέο Χωρίο, με τίτλο «Οι Νιοχωρίτες στον πολιτισμό». Η εκπομπή αποκόμισε πολύ θετικά σχόλια και την παρακολούθησαν και αρκετοί απόδημοι Νιοχωρίτες οι οποίοι εξέφρασαν τη χαρά αλλά και τη συγκίνησή τους για την εκπομπή που προέβαλε το χωριό μας.

Στις 12 Οκτωβρίου 2021 ο επιστημονικός συνεργάτης του κοινοτικού συμβουλίου δρ Απόστολος Κουρουπάκης, παρενέβη τηλεφωνικώς στην τηλεοπτική εκπομπή του ANT1 «Μέρα μεσημέρι» και μίλησε για το έργο που γίνεται σχετικά με το κοιμητήριο του χωριού μας, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στο βιβλίο που εξέδωσε το Κοινοτικό Συμβούλιο το 2019 με τίτλο *Το ελληνορθόδοξο χριστιανικό κοιμητήριο του Νέου Χωρίου Κυθρέας*.

Ο κοινοτάρχης είχε συνάντηση με λειτουργό της Υπηρεσίας Ανθρωπιστικών Θεμάτων στον οποίο παρέσχε πληροφορίες αναφορικά με αγνοούμενους συγχωριανούς μας που δεν έχουν ακόμη εντοπιστεί.

Τέλος, είχε συνάντηση με τον εκπρόσωπο της κυβέρνησης στη δικοινοτική τεχνική επιτροπή δρα Σώτο Κτωρή, κατά την οποία συζήτησαν το θέμα της συντήρησης (β' φάση) της εκκλησίας του Αγίου Χαραλάμπους και της περιφράξης του κοιμητηρίου του χωριού μας.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΙΑΣ

Ο πρόεδρος και τα μέλη του κοινοτικού συμβουλίου συμμετέχουν σε πολλές εκδηλώσεις, εκπροσωπώντας την κοινότητα. Προσπάθεια να δίνουμε το «παρών» μας όπου μας καλούν.

Στον Λουκά Καλογήρου και τον Νίκο Γιατρού το Αθλητικό Βραβείο του ΑΚΕΛ για το 2021

Σε δύο ανθρώπους που υπηρέτησαν τον κυπριακό αθλητισμό και την παιδεία του τόπου, απονεμήθηκε το φετινό Βραβείο Αθλητικής Προσφοράς Κώστα Λυμπουρή – Νική Γεωργίου της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ. Πρόκειται για τους Λουκά Καλογήρου και Νίκο Γιατρού. Ο πρωτοπόρος εθελοντής Νίκος Γιατρού, που τιμήθηκε για την πολύχρονη προσφορά του στο γυναικείο

και το αγροτικό ποδόσφαιρο, σε όλα τα επίπεδα, ίδρυσε μία από τις πρώτες γυναικείες ομάδες, διατελώντας προπονητής και αργότερα πρόεδρος. Υπηρέτησε το αγροτικό ποδόσφαιρο για 10ετίες από τις επάλξεις της ΠΟΕΛ, με αποκορύφωμα τη θέση του προέδρου και γ.γ. της ΣΤΟΚ. Παρά τον κατατρεγμό και τις αδικίες σε βάρος του, κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της πορείας του ως δάσκαλος, κατάφερε να γαλουχήσει σωστά χιλιάδες παιδιά.

Ο δε Λουκάς Καλογήρου αναδείχτηκε ένας αθλητικός κολοσός στα αθλήματα του στίβου, όπου πρόσφερε για δεκαετίες και ως προπονητής. Ήταν ένας τεράστιος αθλητής με πλούσια σωματικά χαρίσματα που τον ανέδειξαν πρωταθλητή στο άθλημα του Δεκάθλου για 10 συνεχόμενα έτη, πέραν από τις επιτυχίες του στα άλλα αγωνίσματα. Διέπρεψε και στον χώρο των ομαδικών αθλημάτων, ως αθλητής και προπονητής με μεγάλες επιτυχίες. Υπηρέτησε την κυπριακή παιδεία ως καθηγητής Φυσικής Αγωγής και αφυπηρέτησε με τον τίτλο του γυμνασιάρχη, κερδίζοντας σεβασμό από τους μαθητές και τους συναδέλφους του.

ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΩΣΤΑ ΛΥΜΠΟΥΡΗ ΚΑΙ ΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Το Βραβείο Αθλητικής Προσφοράς Κώστα Λυμπουρή και Νική Γεωργίου θεσπίστηκε το 2010 από την Κ.Ε. του ΑΚΕΛ και έχει ως στόχο τη βράβευση ατόμων για την προσφορά τους στην αθλητική ανάπτυξη του τόπου και την προώθηση του αθλητικού ιδεώδους. Η εκδήλωση απονομής του φετινού Βραβείου πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα 6 Δεκεμβρίου 2021, στη Δημοσιογραφική Εστία στη Λευκωσία.

Ο Νίκος Γιατρού γεννήθηκε στο Νέο Χωρίο Κυθρέας το 1939. Νυμφεύθηκε τη Δήμητρα Καϊάφα, από τη Μία Μηλιά και απέκτησαν τέσσερα παιδιά, δύο αγόρια και δύο κορίτσια. Φοίτησε στην Εμπορική Σχολή Σαμουήλ και αργότερα στο Διδακταλικό Κολέγιο Μόρφου. Σε ηλικία 13 χρονών αγωνίστηκε στην ομάδα του χωριού του, που τότε ήταν ο Μορφωτικός Σύλλογος. Σε ηλικία 17 χρονών αγωνίστηκε στην αναπληρωματική ομάδα

της Ομόνοιας Λευκωσίας. Επίσης αγωνίστηκε στην ομάδα του Διδασκαλικού Κολεγίου.

Το επάγγελμα του δασκάλου με τις συχνές και μακρινές τοποθετήσεις δεν του επέτρεψαν να συνεχίσει την καριέρα του σε μεγάλες ομάδες. Συνέχισε να αγωνίζεται στην ομάδα του χωριού του «Απόλλων» μέχρι μεγάλη ηλικία, ενώ ήταν και προπονητής της ομάδας. Το 1986 υπηρέτησε και ως προπονητής της ΑΕΚ Κυθρέας, που αγωνιζόταν στην Γ΄ κατηγορία της ΚΟΠ.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

«Remixing Dissent» από την Ειρήνη Ανδρέου

Η Ειρήνη Ανδρέου, εγγονή του Σωτήρη Περγίου, εξέθεσε έργα της στη Δημοτική Αίθουσα Εκθέσεων (Πινακοθήκη) Λακατάμιας με τίτλο της έκθεσης «Remixing Dissent». Τα εγκαίνια της έκθεσης τέλεσε η δήμαρχος Λακατάμιας κα Φωτούλα Χατζήπαπα και σε αυτή παρευρέθηκε αρκετός κόσμος. Η ζωγράφος επικεντρώνεται στα συναισθήματα μέσω του χρώματος και του σχήματος, χρησιμοποιώντας μικτά μέσα, αφυπνίζοντας διάφορες πτυχές του εσωτερικού της εαυτού, ενώ ταυτόχρονα τις αποκαλύπτει και τις εκθέτει μέσω αυτής της διαδικασίας. Το χρώμα είναι μια ισχυρή πτυχή της δουλειάς της Ανδρέου, καθώς μέσω των τολμηρών χρωμάτων και μορφών δίνει στους πίνακές της την ιδιαίτερη φύση τους. Η ενέργειά της ρέει κατευθείαν προς κάθε πίνακα, στοχεύοντας να μεταδώσει τα συναισθήματά της στον θεατή. Η Ειρήνη Ανδρέου από τη φύση του ταξιδιού της ζωής της και τις εμπειρίες που έχει αποκτήσει θέλει να ενθαρρύνει τους ανθρώπους μέσω της τέχνης της να μη φοβούνται να ξεχωρίσουν από το πλήθος και να αποκαλύπτουν τα αληθινά χρώματα της ψυχής τους. Η Ειρήνη νιώθει ευγνώμων που έχει την ευκαιρία μέσω της τέχνης της να εμπνεύσει και να ενθαρρύνει τους ανθρώπους και

ιδιαίτερα τη νέα γενιά ώστε να αγκαλιάσουν τις διαφορές τους και να ενδυναμώσουν μέσω αυτών την ικανότητά τους να επιτύχουν λαμπρά επιτεύγματα.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ

Η Ειρήνη Ανδρέου εξασφάλισε το πρώτο της πτυχίο στις Καλές Τέχνες. Η αγάπη της να είναι γύρω από τους νέους την οδήγησε να εξασκήσει τη διδασκαλία της τέχνης στην Ευρώπη και το Μαρόκο ως εθελόντρια σε παιδιά πολλών ηλικιών και υποβάθρων. Επιπλέον, υπήρξε επικεφαλής της ομάδας τέχνης σε ένα έργο του Ευρωπαϊκού Σώματος Αλληλεγγύης στη Ρουμανία όπου δίδασσε σε παιδιά μέσω της μη τυπικής εκπαίδευσης. Επίσης, έλαβε μέρος εθελοντικά σε διάφορα ιδρύματα μέσω καλλιτεχνικών πρακτικών τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό. Επιπρόσθετα, το ενδιαφέρον της για τη φύση την ενέπνευσε να συνεχίσει περαιτέρω τις σπουδές για μεταπτυχιακό στην Αειφορία και Περιβαλλοντικές Σπουδές στο Πανεπιστήμιο Strathclyde της Γλασκώβης. Μέχρι σήμερα, η Ειρήνη αριθμεί αρκετές ομαδικές εκθέσεις ενώ έχει λάβει μέρος και σε διάφορα καλλιτεχνικά τεύχη.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

Τιμήσαμε και φέτος τους πεσόντες μας

ΤΗΣ ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΠΙΕΡΗ

...
Συγκινητική η βραδιά, αφού μειά το πέρας του εσπερινού μνημοσύνου και της υπέροχης εκδήλωσης, ακολούθησαν τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης, αιδά και η παρουσίαση έκθεσης φωτογραφιών.

Τα τελευταία χρόνια, το Κοινοτικό Συμβούλιο του χωριού μας έχει καθιερώσει τη μέρα μνήμης των πεσόντων και αγνοουμένων μας. Μια μέρα, ένα πρωινό, ένα απόγευμα, αναλόγως της μορφής που θα δοθεί στις αρχές Σεπτεμβρίου θυμούμαστε, μνημονεύουμε και τιμούμε όσους ξαφνικά έχασαν το νήμα της ζωής, εκείνο το μαύρο καλοκαίρι του 1974.

Σε γη ξένη μεν, φιλόξενη δε, στην Αγλαντζιά, στην εκκλησία μας, στον Άγιο Χαράλαμπο. Στο μέρος αυτό που έχει γίνει σημείο αναφοράς για τους Νιοχωρίτες, τόσο κοντά μα και τόσο μακριά από το αγαπημένο χωριό. Μια προσπάθεια να ξαναφάνουμε τον κοινωνικό ιστό, να κρατήσουμε ζωντανές τις μνήμες, να δημιουργήσουμε δεσμούς συγκίνησης και πνεύματος. Ένα σημείο οικείο τόσο για τους μεγαλύτερους όσο και για τους μικρότερους που κοινωνούν στις εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα εκεί.

Μπροστά το μνημείο, το οποίο ο επίσκεπτης της εκκλησίας ίσως και να προ-

σπερνά ή να μην προσέχει. Ένα μνημείο, όμως, που έχει πάνω του χαραγμένα τα ονόματα των ανθρώπων μας που πλήρωσαν με τη ζωή τους λάθη, σκοπιμότητες, επιβουλές και κατακτητικές τάσεις. Μια στήλη μαρμάρου που «φιλοξενεί» τον πατέρα, τη μάνα, τον παππού, τη γιαγιά, τον γιο, τον αδερφό, τους συγγενείς κάποιων από εμάς. Αν κρίνουμε και από τον αριθμό των ονομάτων δύσκολα θα βρεθεί οικογένεια του χωριού που δεν έχει στο μνημείο αυτό κάποιο δικό της άτομο.

Δίπλα, φυτεμένα, χρόνια τώρα, μικρά αγαπημένα για τους Νιοχωρίτες, φυτά ελιάς. Ποιο άλλο φυτό, άλλωστε, θα μπορούσε να συντροφεύει την εκκλησία και το μνημείο του χωριού μας; Εκεί, λοιπόν, φέτος έχει προστεθεί ακόμη ένας ξεχωριστός χώρος: η Βιβλιοθήκη του χωριού. Με πολλή προσπάθεια και δύσκολη δουλειά το Κοινοτικό Συμβούλιο κατάφερε να βρει βιβλία της αυθεντικής βιβλιοθήκης του Νέου Χωριού. Προσθέτοντας βιβλία που έχουν δημιουργήσει συγχωριανοί μας μετά την εισβολή, στην προσφυγιά, στήθηκε μια μικρή βιβλιοθήκη στην αίθουσα δίπλα από την εκκλησία.

Συγκινητική, λοιπόν, η βραδιά της 11ης Σεπτεμβρίου 2021, αφού μετά το πέρας του εσπερινού μνημοσύνου και της υπέροχης εκδήλωσης, ακολούθησαν τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης, αλλά και η παρουσίαση έκθεσης φωτογραφιών με σκηνές προ εισβολής να ζωντανεύουν στα μάτια όσων τις έζησαν ή να δημιουργούνται στη φαντασία όσων δεν.

Όσον αφορά την εκδήλωση, συγκίνησαν και πάλι οι συγχωριανοί μας, αφού με δικά τους ποιήματα ή κείμενα απέτιναν φόρο τιμής στους πεσόντες και αγνοούμενούς μας. Μελωδίες μνήμης και έντασης συνόδευαν τη βραδιά. Στον επιμνημόσυνο λόγο του, ο διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης, δρ Κυπριανός Λούης, έκανε ιδιαίτερη αναφορά στο θλιβερό πρωτείο του χωριού μας με τον μακρύτερο κατάλογο θυμάτων κατά την τουρκική εισβολή του '74. Εκτενώς παρουσίασε τα παλικάρια μας Κώστα Λαμπρία, Γιώργο Χατζηγιάννη Πιναή, Κώστα Κωνσταντινίδη, Γιάννη Παπαγιάννη, Στέλιο Ορφανίδη, Κωνσταντίνο Ευθυμίου, Γιώργο Γιωργαλλή Θεοδώρου και Σάββα Αποστολίδη που έπεσαν ηρωικά μαχόμενα στο πεδίο των μαχών, αλλά και τον εθνοφρουρό Στέλιο Παναγή που πυροβολήθηκε στις 3 Ιουνίου 1996 από Τούρκους στρατιώτες στη Λευκωσία. Μνημόνευσε, επίσης, και τα υπόλοιπα θύματα της τουρκικής θηριωδίας που χωρίς λόγο και αφορμή δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ.

Συγκινητική η στιγμή που οι συγγενείς των θυμάτων καταθέτουν το στεφάνι τους στο μνημείο. Μια κορδέλα για να

δείχνει στους ζώντες ποιος πενθεί ακόμη, μετά από τόσα χρόνια. Ταυτόχρονα, φύλλα δάφνης για να δείχνουν την περηφάνια για τη δόξα και λουλούδια για να δείχνουν την αγάπη και την ωραιότητα αυτής της μικρής ζωής.

Αιωνία η μνήμη, όλων!

Η ομιλία του δρος Κυπριανού Δ. Λούη στο Ετήσιο Εθνικό Μνημόσυνο των Ηρώων του Νέου Χωρίου Κυθρέας (11/09/2021)

Σεβαστό Ιερατείο, αγαπητέ πρόεδρε της Κοινότητας, μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου και εκπρόσωποι των οργανωμένων συνόλων του Νέου Χωρίου Κυθρέας, γονείς, αδελφια και συγγενείς των τιμώμενων ηρώων μας, συμπατριώτες και συμπατριώτισσες,

Φέτος μετρούμε κιόλας σαράντα επτά χρόνια. Σαράντα επτά χρόνια από εκείνο το μαύρο καλοκαίρι του 1974. Από τότε που η τουρκική θηριωδία με τον πλέον τραγικό τρόπο σφράγισε ανεξίτηλα τη μοίρα του τόπου μας και τις ψυχές των ανθρώπων του. Ο βίαιος εκτοπισμός και οι δραματικές συνέπειές του για τους ξεριζωμένους πρόσφυγες της Κύπρου φυσικά και δεν μπορούν να λησμονηθούν ούτε και να διαγραφούν. Η ιστορία, άλλωστε, δεν παραγράφεται. Ενόσω ο αγώνας παραμένει αδικαιώτος, οι πληγές δεν απαλύνονται. Και το μυαλό δεν μπορεί να ησυχάσει και δεν θα ησυχάσει παρά μόνο αφού η ιστορία του τόπου αυτού συναντήσει τη δικαίωση.

Μοναδικό βάλαμο στην ψυχή αποτελεί η υπερηφάνεια που ολόκληρος ο κυπριακός λαός αισθάνεται για τους ήρωές μας, οι οποίοι, με το φωτεινό παράδειγμα της λαμπρής αυτοθυσίας τους, μάς δείχνουν τον δρόμο με τον οποίο οφείλουμε να πορευτούμε για τη διεκδίκηση της απόδοσης δικαιοσύνης και τη διασφάλιση της εθνικής μας αξιοπρέπειας. Είναι, λοιπόν, με αισθήματα υπερηφάνειας αλλά και χρέους που προσήλθαμε εδώ σήμερα, για να αποδώσουμε τον ελάχιστο οφειλόμενο φόρο τιμής στους πεσόντες, τους εκτελεσθέντες και τους αγνοούμενους του Νέου Χωρίου Κυθρέας.

Η συγκέντρωσή μας σήμερα στον συ-

γκεκριμένο αυτόν χώρο έχει τη σημασία της. Βρισκόμαστε στον πάνσεπτο τούτο ιερό ναό του Αγίου Χαραλάμπους στην Αγλαντζιά, που ανοικοδομήθηκε χάρη στην ασίγαστη επιμονή των Νιοχωριτών να διατηρήσουν τη φλόγα της μνήμης του κατεχόμενου τόπου τους άσβεστη να καίει στις καρδιές τους. Ο χώρος, λοιπόν, αυτός έχει τη δική του συμβολική προέκταση, καθώς υποβάλλει κατανακτικά τη νοερή μετάβασή μας στα ιερά χώματα της κατεχόμενης πατρίδας. Εκεί όπου οι ήρωες τους οποίους τιμούμε σήμερα πολέμησαν μέχρι την τελευταία τους πνοή χύνοντας και την υστέρα ρανίδα του αιματός τους, αγωνιζόμενοι και θυσιαζόμενοι υπέρ του δικαιώματος της ελευθερίας, της θρησκείας και της οικογένειάς τους.

Η κοινότητα του Νέου Χωρίου κατέχει το θλιβερό πρωτείο της Κύπρου με τον μακρύτερο ίσως κατάλογο θυμάτων κατά την τουρκική εισβολή του 1974. Ήρωες που έπεσαν, εκτελέστηκαν εν ψυχρώ ή των οποίων η τύχη έκτοτε αγνοείται. Η αυταπάρνηση και η προθυμία των νέων της κοινότητας να ανταποκριθούν στο ιερό κάλεσμα της πατρίδας για την προάσπιση του ιδανικού της ελευθερίας υπήρξε υποδειγματική και σαν ήλιος φωταυγής.

Με το ξέσπασμα της τουρκικής εισβολής το καλοκαίρι του 1974, ο έφεδρος λοχίας Κώστας Λαμπρίας, ο οποίος διακρινόταν για τη φιλοπατρία, τη φιλανθρωπία και την ακεραιότητα του χαρακτήρα του, επιστρατεύεται σε τάγμα πεζικού στην Αμμόχωστο και αμέσως ρίχνεται στον πόλεμο με τη μονάδα του, αφήνοντας πίσω του τη σύζυγό του Ανδρούλα Λοϊζου και τον μονάκριβο γιο

τους Κυριάκο. Την πρώτη κιόλας μέρα της εισβολής, καθώς βρίσκεται σε εξελιξη μάχη στην περιοχή Σακκάρια, σκοτώνεται από Τούρκο ακροβολιστή στην προσπάθειά του να βοηθήσει τραυματισμένο συμπολεμιστή του, αποδεικνύοντας μνημειωδώς και για ύστερη φορά αυτό που πάντα τον χαρακτήριζε, τη φιλαλληλία του.

Ο Γεώργιος Χατζηγιάννης Πινιαής, ανταποκρινόμενος χωρίς δεύτερη σκέψη στο εθνικό προσκλητήριο, αφήνει πίσω του τη σύζυγό του Νίκη Νικολάου Μίχαλου και τη μόλις ενός έτους μονάκριβη κόρη του Μαρία και προστρέχει ως έφεδρος εθνοφρουρός στο 398 Τάγμα Πεζικού να υπερασπιστεί την πατρίδα του ενάντια στον Τούρκο εισβολέα. Το 2009, μετά από τριάντα πέντε ολόκληρα χρόνια καρτερίας και αγωνίας της οικογένειας, τα λείψανά του ανευρίσκονται σε ομαδικό τάφο στο χωριό Τζιάος και κηδεύεται με τις δέουσες τιμές που αρμόζουν στους ήρωές μας.

Στο 398 Τάγμα Πεζικού επιστρατεύεται ως έφεδρος τυφεκιοφόρος και ο Κώστας Κωνσταντινίδης. Η 13η Αυγούστου του 1974 είναι η τελευταία φορά που η έγκυος σύζυγός του Ανδρούλα Μοργιάννη και τα παιδιά του Δέσπω και Χρίστος τον βλέπουν ζωντανό, όταν τον επισκέπτονται στο φυλάκιο όπου υπηρετεί. Ο βάρβαρος Τούρκος εισβολέας στερεί την ευκαιρία στο τρίτο του παιδί, τον Θέμη, να γνωρίσει τον πατέρα του, καθώς γεννιέται τον Οκτώβριο του 1974.

Στο ίδιο τάγμα πεζικού παρουσιάζεται στις 20 Ιουλίου του 1974, με το πρώτο κάλεσμα για επιστράτευση, και ο Γιάννης Παπαγιάννης, νέος είκοσι τριών ετών, κάνοντας υπερήφανους τους γονείς του Χαμπή και Αγγελική το γένος Κοκονή, καθώς και τις αδελφές του Θεανώ, Μαρία και Ανδρούλα. Υπηρετεί στην περιοχή Μίας Μηλιάς-Κυθρέας-Τζιάους από τις 20 Ιουλίου μέχρι τις 14 Αυγούστου του 1974, ημέρα κατά την οποία συλλαμβάνεται αιχμάλωτος έξω από το Τζιάος μαζί με τέσσερεις συμπολεμιστές του. Μετά την εν ψυχρώ εκτέλεσή τους, οι Τούρκοι εισβολείς τους ρίχνουν σε ξεροπήγαδο μαζί με άλλα δεκαοκτώ άτομα. Η φωτογραφία που απαθανατίζει τη στιγ-

μή της σύλληψης ταξιδεύει σε όλο τον κόσμο, προκαλώντας ρίγη συγκίνησης για τις ψυχές των αδικώς θυσιασθέντων νέων αλλά και αισθήματα αποτροπιασμού για τη φρικαλεότητα του εγκλήματος. Για τριάντα πέντε χρόνια, ο Παπαγιάννης θεωρείται αγνοούμενος, μέχρι που το 2009, μετά την ταυτοποίηση των οστών του, κηδεύεται με τις αρμόζουσες τιμές της πατρίδας.

Βαρύ το τίμημα και για την οικογένεια του Στέλιου Ορφανίδη, εφέδρου σε μονάδα του Πυροβολικού στον Καράολο, ο οποίος παρουσιάστηκε στις 20 Ιουλίου και θεάθηκε για τελευταία φορά στο Τρίκωμο στις 17 Αυγούστου, βυθίζοντας στο πένθος τη σύζυγό του Ξένια και την κόρη του Παντελίτσα. Η οικογενειακή αυτή τραγωδία φτάνει στην κορύφωσή της με την εν ψυχρώ δολοφονία των γονιών και της αδελφής του Μηλίτσας κατά την κατάληψη της Κυθρέας στις 14 Αυγούστου του 1974.

Εξακολουθεί, επίσης, να αγνοείται η τύχη του Κωνσταντίνου Ευθυμίου από το Τσέρι, συζύγου της Αθηνούλας Σάββα Σκουλιά, με την οποία είχαν αποκτήσει τον γιο τους Σάββα. Υπηρετεί στο 305 Τάγμα Πεζικού και συλλαμβάνεται κατά τη δεύτερη φάση της τουρκικής εισβολής μαζί με άλλα τριάντα εννέα άτομα στη Βώνη. Από τότε τα ίχνη του αγνοούνται.

Παράλληλη είναι η μοίρα του Γεώργιου Γιωργαλλή Θεοδώρου, ο οποίος με τη σύζυγό του Δώρα Σάββα Σκουλιά είχαν αποκτήσει την Παναγιώτα και τη Μαρία. Με την επιστράτευση υπηρετεί στο 398 Τάγμα Πεζικού στο Τζιάος. Κατά τη δεύτερη φάση της εισβολής τα ίχνη του χάνονται και έκτοτε παραμένει αγνοούμενος.

Στον μαύρο κατάλογο των πεσόντων περιλαμβάνεται και το όνομα του δεκαεννιάχρονου τότε Σάββα Αποστολίδη, στρατιώτη στο Τάγμα Μηχανικού, τέταρτου μεταξύ των έξι παιδιών του Γεώργιου και της Μαρίτσας. Συμμετέχει περήφανα στην επιχείρηση ναρκοθέτησης της Λαπήθου για την αντιμετώπιση της προέλασης του εχθρού και στις 6 Αυγούστου του 1974, ημέρα κατά την οποία περικυκλώνεται μαζί με άλλους είκοσι εννέα συμπο-

“

Η κοινότητα του Νέου Χωρίου κατέχει το θάβρο πρωτείο της Κύπρου με τον μακρύτερο ίσως κατάλογο θυμάτων καιά την τουρκική εισβολή του 1974. Ηρωες που έπεσαν, εκτελέστηκαν εν ψυχρώ ή των οποίων η ύχνη έκιοι αγνοείται.

λεμιστές του, πέφτει ηρωικά μαχόμενος. Τα οστά του ταυτοποιήθηκαν με τη μέθοδο του DNA και η κηδεία έγινε στις 2 Νοεμβρίου 2019, από τον ιερό ναό Αγίου Σπυρίδωνα στο συνοικισμό Στρόβολο 2.

Μνημονεύουμε σήμερα, ως οφείλουμε, και τον δεκαεπτάχρονο εθνοφρουρό Στέλιο Παναγή, παιδί του Καλλή Παναγή και της Ανδρούλας Χατζηπαντώνη, εκτοπισμένων στο Γέρι. Στις 3 Ιουνίου του 1996, ενώ υπηρετεί τη θητεία του στο προκεχωρημένο φυλάκιο 211 στην πράσινη γραμμή, εισέρχεται στη νεκρή ζώνη και, άοπλος καθώς είναι και χωρίς τα μέσα να προστατεύσει τη ζωή του, πυροβολείται άναδρα από στρατιώτες των φυλακίων του εχθρού.

Τον επονείδιστο κατάλογο συμπληρώνουν τα ονόματα πολλών άμαχων θυμάτων και πολλών εν ψυχρώ δολοφονηθέντων. Πενήντα έξι Νιοχωρίτες και Νιοχωρίτισσες που υπήρξαν θύματα της αδιάκριτης και ωμής αγριότητας των Τούρκων κατά τη σκαιά εισβολή τους στο νησί. Ανήμποροι ηλικιωμένοι που με στυγνότητα στερήθηκαν το θεμε-

λιώδες δικαίωμά τους σε έναν αξιοπρεπή θάνατο. Οικογενειάρχες των οποίων τα αρχινημένα όνειρα για δημιουργία μιας ευτυχισμένης οικογένειας διασταυρώθηκαν, με τον πλέον σκληρό τρόπο, με τη δεινή και ισοπεδωτική ματαίωση που επισύρει ο πόλεμος.

Ακόμα, μνημονεύουμε και τιμούμε τους Νιοχωρίτες εκείνους οι οποίοι έως και τούτη την ώρα εξακολουθούν να αγνοούνται. Πρόκειται ίσως για την οδυνηρότερη και τραγικότερη πτυχή της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1974. Το ζήτημα αυτό επιτείνεται από την απάνθρωπη έλλειψη προθυμίας εκ μέρους της Τουρκίας να συνεργαστεί. Σήμερα, αναπέμπουμε δέηση για πλήρη και ταχεία διακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων, ώστε οι οικογένειές τους να μπορέσουν επιτέλους να αισθανθούν κάποια γαλήνη, λυτρωτική από την ψυχικά επίπονη αβεβαιότητα με την οποία έχουν υποχρεωθεί να πορεύονται στις ζωές τους εδώ και σαράντα επτά χρόνια.

Συμπατριώτες και Συμπατριώτισσες, το Νέο Χωριό σήμερα τιμά τους ήρω-

ές του. Όλα εκείνα τα παλικάρια που, τη δύσκολη εκείνη ώρα, δεν γονάτισαν μπροστά στον Τούρκο εισβολέα, δεν δέλιασαν μπροστά στον επερχόμενο θάνατο, παρά μόνο προέταξαν το λεβέντικό τους ανάστημα και, υπερασπιζόμενοι το υπέρτατο αγαθό της ελευθερίας, θυσίασαν ακόμη και την ίδια τους τη ζωή. Από αγάπη για την οικογένειά τους, για τον τόπο τους, για τη γη της πατρίδας που τους γέννησε. Τόσο αδιανόητο ήταν για τα παλικάρια αυτά να ζήσουν χωρίς την ελευθερία τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Γιάννης Ρίτσος, ο μεγάλος μας ποιητής, στο ποίημά του «Ρωμιοσύνη», περιγράφοντας το υψηλό ελληνικό φρόνημα:

«Αυτά τα δέντρα δε βολεύονται με λιγότερο ουρανό,

αυτές οι πέτρες δε βολεύονται κάτω απ' τα ξένα βήματα,

αυτά τα πρόσωπα δε βολεύονται παρά μόνο στον ήλιο,

αυτές οι καρδιές δε βολεύονται παρά μόνο στο δίκιο.»

Η ημικατεχόμενη Κύπρος, για σαράντα επτά ολόκληρα χρόνια τώρα, στε-

νάζει κάτω από την μπότα του Τούρκου κατακτητή. Η φλόγα, ωστόσο, της μνήμης παραμένει άσβεστη. Εξακολουθεί να σιγοκαίει στην ψυχή και την καρδιά του κυπριακού λαού. Και η ελπίδα που αναβλύζει από την ιστορική συνείδηση είναι αυτή ακριβώς που συνεχίζει να τροφοδοτεί την αγωνιστικότητά του. Οφείλουμε, λοιπόν, να συνεχίσουμε τον αγώνα για να μπορέσουμε επιτέλους μια μέρα να δούμε τον τόπο αυτόν ελεύθερο και δικαιωμένο.

Μνημονεύοντας και τιμώντας τους πεσόντες, τους εκτελεσθέντες και τους αγνοούμενους του Νέου Χωρίου Κυθρέας, συναισθανόμαστε και το δικό μας χρέος, ιστορικό και ηθικό, που είναι να συνεχίσουμε να διεκδικούμε τα δίκαια του λαού μας. Στον δρόμο που χάραξαν με τον ηρωικό αγώνα της αυτοθυσίας τους όλοι αυτοί που εμείς τιμούμε σήμερα.

Σήμερα, υποκλινόμαστε στο μεγαλείο της θυσίας όλων εκείνων των παλικαριών που αγωνίστηκαν και έπεσαν για την ελευθερία.

Αιωνία θα είναι η μνήμη τους.

“

*Σήμερα,
αναπέμπουμε
δέηση για
πλήρη και
ταχεία διακρί-
βωση της
ύχνης των
αγνοουμένων,
ώστε οι οικο-
γένειές τους
να μπορέσουν
επιτέλους να
αισθανθούν
κάποια
γαλήνη.*

«Ο αρραβωνιαστικός μου θα πλήρωνε 1.000 λίρες, αν δεν με παντρευόταν»

Η Αρτεμισία Φεδδά θυμάται τη ζωή της στο Νιόχωρκο και μας τη διηγείται.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ,
ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η Αρτεμισία Φελλά, με πολλή θερμότητα, άνοιξε το σπίτι της και μας υποδέχθηκε για να μας μιλήσει για τη ζωή της στο Νέο Χωρίο, για τις φίλιες της, και τη ζωή της. Μας μίλησε για όλα, χωρίς κανέναν δισταγμό, δεν δίστασε κιόλας να μας δείξει το αρχείο της, τα φωτογραφικά της άλμπουμ, σαν να ήμασταν συγγενείς της. Η κα Αρτεμισία με κάθε έγγραφο, με κάθε φωτογραφία, θυμόταν όσα έζησε με τον σύζυγό της, για τα χρόνια που πήγαινε μαθητευόμενη ράφταινα στην Κυθρέα, και για τα χαρτώματά της σε ηλικία 16 ετών, οπότε και υπογράφηκε έγγραφο, το οποίο όριζε ότι αν ο αρραβωνιαστικός δεν την παντρευόταν θα έπρεπε να πληρώσει 1000 λίρες! Άλλα χρόνια, άλλες συνήθειες. Δεσμευτήκαμε να ξανασυναντήσουμε την κα Αρτεμισία, για να μας πει ακόμη περισσότερα.

–Κυρία Αρτεμισία, να ξεκινήσουμε με την οικογένειά σας...

–Ο πατέρας μου ελέγετο Χρυσόστομος Παναγή, από την Αγκαστίνα. Μητέρα μου είναι η Ελένη Κούβαρου από το Νέο Χωρίο Κυθρέας. Η γνωριμία έγινε με προξενιό. Το ζευγάρι εγκαταστάθηκε στην Αγκαστίνα. Μετά τη γέννησή μου, στις 30 Απριλίου 1930, ημέρα Σάββατο, στις 4 μ.μ., ο πατέρας μου έπιασε φιλενάδα, μας έδιωξε και σπίτωσε τη φιλενάδα του. Ήμουν μόλις 10 ημερών και με πήρε η μητέρα μου και ήλθαμε στο Νιόχωρκο, στον παππού μου. Το σπίτι του ήταν στη μέση του χωριού, εκεί που ήταν της θείας μου της Ευφροσύνης, γυναίκας του Ιω-

νά, απέναντι από της Χρυσταλλούς του Λούκα. Τζει μέσα εμεγάλωσα, ο θείος μου ο Ιωνάς με μεγάλωσε. Πιο πάνω ήταν τα σπίτια της Κουμούς, και της Κατερίνας. Όταν έγινα έξι χρονών κτίσαμε το δικό μας σπίτι, που ήταν στα βόρεια του χωριού, κοντά στην Κυθρέα. Η τοποθεσία λεγόταν «Τσιαλούπασιν».

–Η μητέρα σας με τι ασχολείτο;

–Η μάνα μου τίποτε δεν είχε, δούλευε στα χωράφια και στο πλουσιόσπιτο του Πετράτζη στην Κυθρέα. Δούλευαν κι άλλες στο σπίτι αυτό και στα χωράφια του. Γιατί, άμα φύγαμε από την Αγκαστίνα και ήρθαμε στο Νιόχωρκο, η μάνα μου και εγώ μέναμε στον παππού μου. Η θεία μου Ευφροσύνη ήταν να παντρευτεί, γι' αυτό έπρεπε να φύγουμε και κτίσαμε άρον-άρον μια κάμαρη, όπου κατοικήσαμε.

–Ήταν δύσκολα χρόνια, πώς τα βιώσατε;

–Εγώ ήμουν βασίλισσα, δεν τυραννίστηκα καθόλου, δεν με άφησε η μάνα μου να βγω έξω από την πόρτα μου, θυσιάστηκε εκείνη για μένα. Είχα τόση αγάπη από τη μάνα μου, τον παππού μου, τις θείες μου, από το περιβάλλον μου, και δεν ένιωσα έλλειψη του πατέρα.

–Ούτε στο σχολείο σας έλεγαν κάτι που σας στεναχωρούσε, λόγω της έλλειψης του πατέρα;

–Όχι, τίποτε.

–Από τα παιδικά σας χρόνια τι θυμάστε;

–Θυμούμαι ότι σε κάποιες γιορτές πηγαίναμε στο σχολείο στην Κυθρέα και τραγουδούσαμε τον βασιλέα της Αγγλίας. Στη γειτονιά παίζαμε με τις φιλενάδες μου, τη Μηνιά, την Ελένη του Τελε-

“

Είχα τόση αγάπη από τη μάνα μου, τον παππού μου, τις θείες μου, από το περιβάλλον μου, και δεν ένιωσα έλλειψη του πατέρα.

βάντου, τη Χρυσταλλού του Δκιολάρη.

–Και εσείς μετά που σας έβγαλαν από το σχολείο, πού πήγατε;

–Σε ηλικία 12 χρονών πήγα να μάθω ράψιμο στην Παντελίτσα, στην Κυθρέα. Πήγαινα με τα πόδια, 20 λεπτά ποδαρόδρομος, με το καλάθι στο χέρι με το φαγητό μου. Πήγαινα κατά τις 7:30-8 π.μ. και έφευγα το απόγευμα κατά τις 4. Στην Παντελίτσα έκανα 2-3 χρόνια. Είχε κι άλλες μαθήτριες από την Κυθρέα. Από το Νιόχωρκο ήμουν μόνο εγώ και η Πιστού, αδελφή του Πινιαή και γυναίκα του Καρανίκκη.

–Μετά το ράψιμο, τι κάνατε;

–Μετά με χάρτωσαν, ήμουν 16 χρονών,

αρραβωνιάστηκα, με προξενιό, τον Σάββα Φελλά το 1946. Με περνούσε 10,5 χρόνια. Ο παπάς δεν μας αρραβώνιαζε, γιατί ήμουν ανήλικη. Γι' αυτό έκαμαν ένα συμφωνητικό ότι ο αρραβωνιαστικός μου θα πλήρωνε 1.000 λίρες αν δεν με παντρευόταν. Μετά που παντρευτήκαμε δουλεύαμε στο ραφείο του άντρα μου, και εκείνος ράφτης κι εγώ ράφτενα. Το ραφείο του άντρα μου ήταν στο κέντρο του χωριού, στη γωνία του κύριου δρόμου και του δρόμου προς την εκκλησία, απέναντι από το κουρείο του Πινιαή, και προς την πάροδο απέναντι από το μπακάλικο του Τρίγγου. Εκεί κάποτε είχε ένα τεράστιο πλάτανο. Πρώτα ήταν ο καφενές του πεθερού μου και κόψαμε ένα δωμάτιο και το κάναμε μαγαζί. Πίσω είχε μια αποθήκη.

–Πότε παντρευτήκατε τελικά;

–Παντρευτήκαμε 15 Σεπτεμβρίου 1946. Το μυστήριο του γάμου έγινε στην εκκλησία του Αγ. Χαράλαμπος και δεχθήκαμε επισκέψεις στο σπίτι μας. Μετά ακολούθησε γλέντι. Τα φαγητά ήταν σούπα ρύζι με κρέας ή κοτόπουλο, και κολοκάσι με χοιρινό, και κρασί.

–Θυμάστε την εκκλησία του Αγ. Χαράλαμπου;

–Ναι, τίποτε δεν άλλαξε στην εκκλησία. Στο πίσω μέρος της εκκλησίας υπήρχε μια πλάκα, από κάτω έθαψαν την αδελφή της Ροδούς, μάνα τους ήταν η Χατζηπαγγελικώ. Ήταν μια πολύ ωραία γυναίκα, την ερωτεύτηκε κάποιος αλλά δεν του την έδωκαν. Όταν απέθανε αυτός ορκίστηκε ότι θα την ξεθάψει και θα την έπαιρνε. Για να μη γίνει κάτι τέτοιο την έθαψαν μέσα στην εκκλησία. Αυτά μου τα είπε η συννούφισσα μου η Μιλού, κόρη της Ροδούς.

–Πίσω από την εκκλησία του Αγ. Χαράλαμπου, θυμάστε το νεκροταφείο, θυμάστε αν είχε σταυρούς;

–Θυμούμαι πολύ καλά το νεκροταφείο, είχε σταυρούς, πολλοί ξύλινοι. Θυμούμαι τον τάφο του Κωστή του Χατζηζαβρού, που ήταν κιβούρι μαρμάρινο και γύρω κάγκελο.

–Τι θυμάστε από τον τάφο του Κακούρη, στο νέο κοιμητήριο του χωριού;

–Ναι, θυμούμαι πολύ καλά, ήταν ο Παναγιώτης Κακούρης, από την Αίγυπτο. Ο πατέρας του, ο Μιχάλης, ήταν αδελφός της πεθεράς μου της Τσιακκαρούς. Ο Μιχάλης πήγε από μικρός στην Αίγυπτο, όπου ο αδελφός του Γιώργος είχε παντοπωλείο. Μετά πήρε και τον αδελφότεκνο του Κυριάκο, τον Φαρούκ. Όλη η οικογένεια με 4 γιους και μια κόρη, ήλθε διακοπές στην Κύπρο, γύρω στο 1952. Ο μόνος που δεν ήλθε ήταν ο Γιώργος. Νοίκιασαν σπίτι στον Καλοπαναγιώτη. Αρρώσθησε ξαφνικά ο γιος του Μιχάλη, ο Παναγιώτης, 22 χρονών, ο οποίος ήταν φοιτητής της ιατρικής. Σε μια βδομάδα πέθανε και τον έθαψαν στο κοιμητήριο του χωριού μας. Μετά την κηδεία ολόκληρη η οικογένεια, έξι άτομα, έμενε στο σπίτι μου, τους φιλοξένησα με ούλλη μου την καρδιά, και το εκτίμησαν πολύ. Σήμερα ζει μόνο ο Γιώργος, στη Θεσσαλονίκη, αδελφός του Παναγιώτη.

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

–Από το χωριό τι θυμάστε;

–Όλα τα θυμούμαι, τζιαι το αυλάτζι που τρέχαν τα νερά, τα παιχνίδια που παίζαμε, κοτσάντιρι (σ.σ. βασιλέα), ζιζιρο, κατόμουγια. Θυμούμαι που παίζαμε με την Αναστασία του Κουτσόγιαννου, την Αγγελική του Δελνηγιάννη, είμαστε συμμαθήτριες, παίζαμε στην αυλή του σχολείου. Θυμούμαι επίσης το μπακάλικο του Τρίγγου, τα συνεργατικά, τα καφενεία του Γιώρκου του Κτωρή, του Τσιφούτη, του Ππαφφουρή, που ήταν καφετζής στο σωματείο του «Απόλλωνα», του Αντρέα της Μηλιάς. Στους καφενέδες πήγαιναν μόνο οι άντρες. Οι γυναίκες έμεναν σπίτι, θυμούμαι το καλοκαίρι που μαζεύονταν οι γειτόνισσες και έκοβαν φιδέ, κυρίως τις Κυριακές. Βάζαμε την καρέκλα μας μέσα στο αυλάτζι που έτρεχε νερό, κάτω από την βαλανιά. Με την Ειρηνιά του Μι-

χαπλιά είμαστε αχώριστες, την Λουλού του Μένουικου, την Μηλιά, την Ελένη του Τελεβάντου. Οι γυναίκες έμεναν σπίτι, όταν έγιναν οι κινηματογράφοι, πηγαίναμε σινεμά και παρακολουθούσαμε ταινίες. Είχαμε δυο σινεμά, ένα του Χρίστου Κοκονή (Κοκκού), κι ένα του Χαμπή του Γιώργου. Η τιμή του εισιτηρίου ήταν 1-2 σελίνια.

–Η ζωή στο χωριό ήταν εύκολη;

–Πολλά πιο καλή η ζωή στο χωριό, δεν την ξιχάνω, είχαμε ηλεκτρικό ρεύμα, πριν χρησιμοποιούσαμε λάμπες πετρελαίου, μας έκαναν ασφαλτο τους δρόμους. Θυμούμαι που το τελευταίο σπίτι που κτίστηκε στη γειτονιά μου ήταν της Βαθούλας του Σοφόκλη Ζερβού και του Παντελή. Η αλήθεια είναι ότι στις αρχές είχαμε δυσκολίες, οι δρόμοι κωμάτινοι, όταν έβρεχε ήταν όλο λάσπες. Είχαμε δυσκολίες, υπήρχε και φτώχεια, εγώ όμως επειδή δεν έζησα φτώχεια δεν την εκατάλαβα. Θυμούμαι που έρχονταν από άλλα χωριά γυναίκες που διακονούσαν, μια από το Τραχώνι και μια από το Μαραθόβουνο. Αυτή από το Μαραθόβουνο, νω-

“

Θυμούμαι το καλοκαίρι που μαζεύονταν οι γειτόνισσες και έκοβαν φιδέ, κυρίως τις Κυριακές. Βάζαμε την καρέκλα μας μέσα στο αυλάτζι που έτρεχε νερό, κάτω από την βαλανιά.

ρίς το πρωί την έβρισκα έξω από το σπίτι μου. «Θκεια, γιατί έμεινες έξω μες στην σιονιά», της έλεγα. «Έθελα να μου κάμεις σιερικό, γιατί εν πολλά καλό το σιερικό σου», μου είπε. Και της έδωσα μια κούπα ελιές μαύρες. Έρχονταν στο Νιόχωρκο, γιατί το χωριό μας ήταν πλουσιοχώρι. Η θκεια μου η Κατερίνα εταίζε την γειτονιά ούλλη, άμα έβκαλλε πατάτες, εδιάν του κόσμου ούλλου.

–Στο χωριό οι άντρες φορούσαν βράκες ή παντελόνια; Οι γυναίκες είχαν φορεσιά;

–Ο παππούς μου, ο Κούβαρος, φορούσε βράκες, βράκα φορούσαν επίσης ο Παναής του Πίτσιλλου, ο Κακός του Πίτσιλλου. Οι γυναίκες, άλλες φορούσαν φόρεμα κι άλλες φούστα και από πάνω ζακέτα. Η μάνα μου φορούσε φουστάνι, η Σπανίνα κι άλλες φορούσαν την καμιζόνα, τη φούστα μέχρι τις παντόφλες και πάνω ζακέτα. Οι πιο ηλικιωμένες από τη μάνα μου φορούσαν την καμιζόνα.

–Πείτε μας για τους παππούδες σας...

–Η γιαγιά μου πέθανε όταν ήμουν έξι χρονών. Ο παππούς μου ο Κούβαρος ήταν κκουρατζιής, δηλαδή είχε κάρο με μούλα, και το φόρτωνε με διάφορα προϊόντα, (ελιές, λάδι, αλεύρι) γύριζε τα χωριά της Μεσαορίας (Μαραθόβουνο, Αγκαστίνα, μέχρι την Βατυλή και τη Λύση) και τα πουλούσε ή τα αντάλλαζε με άλλα προϊόντα, κυρίως σιτάρι που το έφερνε στο χωριό και το άλεθε. Ο παππούς μου είχε πολλούς γνωστούς και φίλους λόγω του επαγγέλματος του, αφού διανυκτέρευε, όταν πήγαινε στα χωριά αυτά. Ήταν και τραουδιστής, δεινός τσιαττιστής. Θυμούμαι, από ό,τι μου έλεγε η μάνα μου, στο πανηγύρι του Αγίου Κενδέα, τσιάττισε με τον καλύτερο τσιαττιστή των Κοκκινοχωρίων και τον νίκησε. Τότε στα πανηγύρια πήγαιναν με τα γαϊδούρια και τα κάρα και κοιμόντουσαν στην αυλή του μοναστηριού. Ο παππούς μου δεν τα έβαζε κάτω, ό,τι του έλεγε ο άλλος ο τσιαττιστής του απαντούσε αμέσως, δεν τον εγίλιζε ο Κοτσινοχωρίτης. Μετά τον διαγωνισμό, ο παππούς μου εκοιμήθηκε. Ο τσιαττιστής βρήκε ευκαιρία και είπε το πιο κάτω τσιαττιστό: «Εμέναν η καρδούλα μου εν σαν την ανα-

δρίκαν εισιεν τζιαι κάποιους που εφωνάζασιν μα τώρα εχαθήκαν». Ο παππούς αφού εκοιμάτο πώς θα του απαντούσε. Δίπλα του ήταν ο Μίχαλος. «Ρε κουμπάρε, ξύπνα έτσι τζιαι έτσι μας είπε». Και γυρίζει ο παππούς μου τζιαι λαλεί του: «Τζιαι μέναν η καρδούλα μου εν σαν την αναδρίκαν, μα οι κάττοι εν που λειψασιν τζιαι οι ποντιτζιοί ξεβήκαν». «Ρε, τον γιο της π.....ς, ως τωρά, εν εβρέθηκε κανένας να με δύσει, τζιαι τούτος να με δύσει;»

–Ο παππούς σου, κυρία Αρτεμισία, πρέπει να ήταν καλός άνθρωπος...

–Ο παππούς μου ήταν ξακουστός και αγαπητός σε όλο τον κόσμο.

–Θυμάστε κάποια που ήταν πρακτική γιατρός ή τις παπλωματίες του Νιοχώρκου;

–Ναι, τη Βασιλα, η μάνα του Χρίστου του σκαρπάρη, επονομαζόμενου Αέρα. Θυμούμαι ακόμα την Ταλιάνα, μάνα του Αντρέα Τζιάμπου. Η Βασιλα όμως ήταν η πρώτη, η καλύτερη. Επίσης θυμούμαι την Φκιακουρού, η οποία έβγαζε τον φόβο και το μάτι. Συγκεκριμένα άναβαν φωτιά σε μια πρόχειρη νιστιά, έβαζαν την σάτζη πάνω, έβαζαν καλάι (σ.σ. μόλυβδο), που έλιωνε και το παιδί που θα του έβγαζαν τον φόβο πηδούσε πάνω από την σάτζη. Ράντιζαν νερό την σάτζη. Επίσης οι Τούρκους έβκαλλαν τον φόβο. Η γυναίκα έλεγε κάτι σιγανά και δεν το έλεγε σε κανένα άλλο. Η γυναίκα έπρεπε να μάθει την τέχνη αυτή από άντρα και ο άντρας από γυναίκα. Παπλωματίες ήταν η Σαλλαγκίνα και η Μαρίτσα, γυναίκα του Πρόδρομου Καραγιάννη (Μοναχού).

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΤΟΥ ΝΙΟΧΩΡΚΟΥ

–Θυμάστε του Τούρκους του Νιοχώρκου;

–Θυμούμαι πολύ καλά τους Τούρκους, οι Τουρκάλες δεν πήγαιναν σινεμά. Είχα μια Καζιβερου, είμαστε φίλες αχώριστες, φίλες μου ήταν επίσης η Φατμά, η Σοράγια, η Αϊσέ, η Ναζίφι. Οι Τούρκοι είχαν τον δικό τους μαχαλά. Απέναντι από τα σπίτια τους ήταν σπίτια χριστιανών. Οι σχέσεις μας με τους Τούρκους τους χωριανούς μας ήταν πολύ καλές. Μάλιστα, είχα Τούρκο κουμπάρο, ήλθε στην εκκλησία και μπήκε κουμπάρος, ήταν ο

“

Οι γυναίκες, αδδες φορούσαν φόρεμα κι αδδες φούστα και από πάνω ζακέτα. Οι πιο ηλικιωμένες από τη μάνα μου φορούσαν την καμιζόνα.

τουρκόπουλος (σ.σ. αγροφύλακας), το Χασανούιν.

–Δεν αντέδρασε ο παπάς;

–Όχι δεν αντέδρασε. Παπάς τότε ήταν ο Παπαγιάννης και ψάλτες ο Δάσκαλος Γεώργιος Λέβας και ο Αντρέας Τσιάρτας, επονομαζόμενος Τρούμαν. Ο Γιαννακός ακόμη να γίνει επίσημος ψάλτης.

–Είχατε φιλικές σχέσεις με τους Τουρκοκύπριους χωριανούς σας;

–Πολύ φιλικές, περνούσαμε μέλι –γάλα με τους Τούρκους. Θυμούμαι ότι πηγαίναμε στους γάμους τους, έρχονταν στους γάμους μας. Θυμούμαι χαρακτηριστικά όταν πήγαιναν την Τουρκάλα νύφη στο σπίτι της, στον δρόμο την εκάπνιζαν χωριανές μας, μάλιστα το ζητούσε η ίδια η οικογένεια της νύφης. Θυμούμαι κάποιους γάμους τουρκοκυπρίων που τα σπίτια τους ήταν στο

«Τσιουφλικού», που έπαιρναν τη νύφη περπατητή, διασχίζοντας όλο τον κεντρικό δρόμο του χωριού από τον τουρκομαχαλά στο έμπα του χωριού από τα δυτικά, μέχρι του «Τσιουφλικού», έξω από το χωριό στα ανατολικά. Εβκάλλαμε καπνιστήρι τζιαι εκαπνίζαμεν τες, εζητούσαν το οι ίδιες.

–Πότε έφυγαν οι Τουρκοκύπριοι από το χωριό;

–Δυστυχώς έφυγαν, τότε με τις φασαρίες, το '63.

–Φύγανε μόνοι τους ή τους διώξαν;

–Μόνοι τους έφυγαν, θυμάμαι εκεί που ήταν ο καφενές των Τούρκων, του Τέβρισιου, απέναντι είχε σπίτια, μπήκαν μέσα, δυστυχώς, κάποιοι χωριανοί μας έκαναν πλιάτσικο, εν αντρέπονταν τα μούτρα τους, τους είπα: «Γιατί πιάνετε τα πράματα των πλασμάτων, ντροπή»!...

“

Όταν πήγαιναν την Τουρκάδα νύφη στο σπίτι της, στον δρόμο την εκάπνιζαν χωριανές μας, μάλιστα το ζητούσε η ίδια η οικογένεια της νύφης..

«Θυμάμαι που κάναμε δράμα στο σχολείο»

“

Οι τάξεις ήταν ανάμικτες, αγόρια και κορίτσια. Όταν ιεθεύναμε τη Δ' τάξη δεν μας άφηναν οι μανάδες μας να συνεχίσουμε, γιατί είχε αγόρια.

–Από το σχολείο τι θυμάστε;

–Σε ηλικία 6 χρονών πήγα στο δημοτικό σχολείο, που ήταν στην αυλή της εκκλησίας του Αγίου Χαραλάμπους, μια κάμαρη ήταν. Μετά πήγα στο σχολείο που ήταν στο σπίτι με την καμάρα της θείας μου της Κατερίνας, γυναίκας του Μάρκου. Ύστερα πήγαμε στο κανονικό σχολείο, που ήταν το κτίριο που μετά έγινε το σινεμά του Χρίστου Κοκονή. Δασκάλα μου ήταν η Ελένη, από το Καϊμακλί, η Κουτσοσιερού, όπως τη λέγαμε, γιατί είχε μια αναπηρία το χέρι της. Οι τάξεις ήταν ανάμικτες, αγόρια και κορίτσια. Όταν τελειώναμε τη Δ' τάξη δεν μας άφηναν οι μανάδες μας να συνεχίσουμε, γιατί είχε αγόρια. Στο σχολείο, οι μαθητές της Α', Ε' και Στ' τάξης ήταν στην ίδια αίθουσα, και στην άλλη οι μαθητές της Β', Γ' και Δ' τάξης. Η κάθε τάξη είχε μόνο πίνακα, ούτε χάρτες, ούτε ζωγραφιές, ούτε φωτογραφίες, τίποτε. Δεν είχε ελληνική σημαία, δεν θυμάμαι αν είχε, θυμάμαι που κάναμε δράμα, γυμναστική στην αυλή. Νομίζω, όμως, ότι είχε αγγλική σημαία.

–Θυμάστε να κάνατε γιορτές για εθνικές επετείους, της 25ης Μαρτίου;

–Όχι, δεν κάναμε γιορτές, θυμάμαι ότι η μάμμα μου εκάμαν δράμα, ήταν και η Ζωηρώ, θυμάμαι και το ποίημα που έλεγαν. Επαιζαν τον Ππασιά με την Κυπριπούλα.

–Πασά, τι θέλεις και έκραξες τας φίλας μου να αφήσω

και σε τον μαύρο τύραννο μονάχα να αντικρύσω;

–Ω, Ελληνοπούλα τολμηρή περήφανη παρθένα,

δεν είναι κρίμα κι άδικο να μαραθούν τα νιάτα σου τα τόσο ανθισμένα;

–Είμαι Ελληνίδα εγώ, πασά, και Ελληνοπούλας> μάτια

και εύκολα δεν φαντάζομαι σε τουρκικά παλάτια.

–Εσείς, αυτό πού το μάθατε αυτό;

–Η μάνα μου μού το έμαθε, και αυτή το έμαθε στο σχολείο που πήγε, αλλά μόνο στην πρώτη τάξη πήγε.

–Εσείς τι μαθήματα κάνατε;

–Κάναμε απ' όλα, ανάγνωση, ορθογραφία, γραμματική, αριθμητική, ιστορία, γεωγραφία. Πηγαίναμε το πρωί σχολείο μέχρι το μεσημέρι, το απόγευμα διάβασμα και βοηθούσαμε στις δουλειές του σπιτιού.

«Πήγαιναν και οι Τούρκοι στον Πρόδρομο»

*Η Λουδού Μένοικου μάς ταξιδεύει στο Νιόχωρκο
των περασμένων χρόνων.*

“

*Στην αρχή
ανοίξαμε ένα
ταβερνάκι και
φτιάχναμε
δίγους μεξέ-
δες. Ύστερα
ο άντρας μου
έφερε και άδ-
δα πράματα
στο μαγαζί,
κουτοοάρτεδ-
δα, σαπούνια,
όσπρια. Μετά
αλλάξαμε το
μαγαζί, είχε
ο Φεδάας ένα
άδδο πιο με-
γάλο, οπότε
άρχισε να δει-
τουργεί κυρίως
ως μπακάδικο.*

Μια ακόμη Νιοχωρίτισσα, η Λουκία (Λουλού) Μένοικου μάς υποδέχθηκε στο σπιτικό της, στον κυβερνητικό συνοικισμό της Αγλαντζιάς, και με απίστευτη διαύγεια απάντησε σε όλες μας τις ερωτήσεις, αν και είχαμε πολλές ακόμα να της κάνουμε, αλλά μετά από σχεδόν μιάμιση ώρα κουβέντας, αποφασίσαμε ότι έπρεπε να την αφήσουμε να ξεκουραστεί. Η κα Λουκία θυμόταν πολλά, και σε κάθε της κουβέντα δόξαζε τον Θεό, για ό,τι της προσφέρθηκε, αλλά και για τα δεινά που πέρασε. Η συζήτηση με τη κα Λουλού μάς έκανε σοφότερους και πραγματικά μάς διδάξε τι σημαίνει εγκάρτηση και πίστη.

–Να ξεκινήσουμε με τα γενεαλογικά σας...

–Γεννήθηκα στις 12 Απριλίου 1930, γονείς μου ήταν ο Κυριάκος και η Αγγελίνα, κόρη του Λούκα και της Μαρίας. Ο Κώστας Γεωργιάδης, Παπαδιάκος, ήταν αδελφός της μάνας μου. Έχω δύο αδελφια, τον Αντρέα και τη Γεωργία (Γιωρκουλλού). Παντρεύτηκα τον συγχωριανό μου Κυριάκο Μένοικο το 1949.

–Ωστε, έφτασε και τον Παπαδιάκο... Θυμάσαι πού πολέμησε;

–Βέβαια και τον έφτασα, κάθε μέρα ερχόταν στο χωρικό και πήγαινε στους καφενέδες και τον κερνούσαν λουκούμια (λίζα), εμείς τον περιμέναμε να έλθει να μας δώσει τα λουκούμια. Ήταν ιερέας στον Άγιο Ανδρόνικο στην Κυθρέα. Δεν ξέρω πού πολέμησε, ήταν στις μούλες.

–Σχολείο πήγατε;

–Πήγα ως την Ε΄ τάξη, ένα-δυο μήνες, τα κορίτσια δεν τα άφηναν να τελειώσουν το δημοτικό, ως την Δ΄ τάξη, μετά έμεναν σπίτι να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού. Εγώ και η Χαρίτα του Τσιάρτα εμείναμε ως την Ε΄ τάξη, ύστερα έφυγε και η Χαρίτα, έμεινα μόνη μου, ήταν ο Αντρικλής του Δκιολάρη, ο Αντρέας ο ράφτης, ο γαμπρός μου, καθόμουν στο πρώτο θρανίο. Ύστερα έφυγα παρόλο που μας έδωσαν και τα βιβλία. Δασκάλα ήταν η Αθηνούλα Παπαγιάννη, νομίζω πρωτοδιόριστη, η οποία μου είπε: «Τι θα κάμνεις σπίτι, θα φανίσκεις;». «Τι να κάνω», της

λέω, «αφού έτσι θέλουν οι γονείς μου». Οι γονείς δεν ήθελαν να αφήνουν τα κορίτσια μετά την Δ΄ τάξη με τα αγόρια, οπότε έφυγα και εγώ.

–Πού ήταν το σχολείο που πήγατε;

–Ήταν προς το σπίτι του Γ. Κορέλλη, εκεί που ήταν το σινεμά του Χρ. Κοκονή (Κοκκού).

–Πριν από το σινεμά του Κοκκού δεν ήταν αλλού το σχολείο, εκεί που ήταν το σπίτι της Αικατερίνης του Μάρκου;

–Όχι, εγώ πήγα στο σινεμά του Κοκκού, εκεί που ήταν το σπίτι της Βαττούς του Νικόλα. Δεν πήγα σε άλλο σχολείο.

–Ούτε μέσα στην αυλή της εκκλησίας;

–Όχι.

–Ήταν κανονικό σχολείο; Είχε σημαίες, ελληνική ή αγγλική;

–Είχε αίθουσες, σε κάθε αίθουσα δύο τάξεις Δεν θυμούμαι να είχε σημαίες... νομίζω είχε ελληνική...

–Θυμάσαι τους δασκάλους σου;

–Είχε μια από την Κυθρέα, Ελένη την ελαλούσαν ήταν κουτσοσιερού, ήταν κομμένο το χέρι της, ήταν πολύ καλή. Στο σχολείο είχε κάμαρη και εμεινίσκαν η δασκάλα με την αδελφή της. Επίσης, είχε ακόμη μια δασκάλα από την Κυθρέα, η Ερατώ. Θυμούμαι και τον Λογγίνο και τον Ευγένιο.

–Μάλιστα, από το χωριό τι θυμάστε, πώς ήταν η ζωή;

–Και δύσκολη και εύκολη η ζωή, άλλοι ήταν φτωχοί, άλλοι ήταν αρκόντοι, επερνούσαν, ήταν αγαπημένοι οι χωριανοί.

–Τι προϊόντα έβγαζε το χωριό, ελιές, λάδι;

–Εκείνοι που είχαν λιοχώρκα έβγαζαν λάδι, δεν είχαν όμως όλοι οι χωριανοί ελιές ή χωράφια. Εμείς δεν είχαμε χωράφια. Ο πατέρας μου ήταν κτίστης, κυρίως δούλευε στο Βαρώσι με τον αδελφό του. Έπαιρναν εργολαβίες, στην αρχή ο πατέρας μου πήγαινε μεροκάματο, μετά έπαιρνε και ο πατέρας μου εργολαβίες στη Λευκωσία. Θυμάμαι είχε αγοράσει ένα αυτοκίνητο μάρκας HILLMAN, αλλά δεν πέρασε τις εξετάσεις για άδεια οδηγού και πλήρωνε σοφέρ! Επίσης, αγόρασε ένα φορτηγό για τις ανάγκες της δουλειάς του και γι' αυτό πλήρωνε οδηγό.

“

*Δεν έβγαίνα
ξίω από το
σπίτι μου,
είχα δική μου
βούφα στο
σπίτι, μας έδι-
ναν από τους
πραγματευιάδες
της Λευκωσί-
ας νήματα και
εφανίσκαμεν,
φανίσκαμεν
επίσης δικά
μας, επερνού-
σαμεν...*

“

Ο άντρας μου δέει «για πού να πάω, οι γιούες μου εν μες στο δαμπρόν ἴγια εγώ να πάω να χλωπύ;» Μείναμε στο σπίτι της θείας μου, οπότε ἦρθαν τα τανκ. Πιαστήκαμε αιχμάλωτοι.

–Οι γυναίκες τι έκαναν, εσείς μετά το σχολείο τι κάνατε;

–Εγώ έκατσα στη βούφα (σ.σ. αργαλειός), εφάνισκα, κεντούσα. Δεν έβγαίνα έξω από το σπίτι μου, είχα δική μου βούφα στο σπίτι, μας έδιναν από τους πραγματευτάδες της Λευκωσίας νήματα και εφανίσκαμεν, φανίσκαμεν επίσης δικά μας, επερνούσαμεν...

–Στο χωριό θυμάστε γυναίκες να κάνουν με το κουκούλι μετάξι, σας έμαθε κανένας πώς να το κάνετε;

–Ναι, κάθε χρόνο παίρναμε μεταξοσκώληκα, ερχόταν σε ένα σπίτι ο μεταξάς και πηγαίναμε και το βγάζαμε. Φανίσκαμε τζαι μεταξωτά. Όταν πηγαίναμε στο σχολείο υπήρχε μια δασκάλα από την Κυθρέα, η οποία μας πήρε στο σπίτι της και μας έδειξε τον σπόρο και γενικά όλη την διαδικασία. Σιγά-σιγά παίρναμε σπόρο, μάθαμε πώς να εκτρέφουμε τον μεταξοσκώληκα και είχαμε ειδικό δωμάτιο που απλώναμε σε ψαθαρκές συκαμιόφυλλα. Τους βάζαμε θρουμπιά, κλωνιά από ευκαλύπτους και τυλίγονταν πάνω και γινόταν το καρύδι. Μετά το παίρναμε στον μεταξά.

–Ο μεταξάς ήταν από το χωριό;

–Όχι δεν ήταν χωριανός, ερχόταν και έμενε στο σπίτι του Χατζηνικολή, με μεγάλη αυλή, ο οποίος πήρε αναγιωτή την

Ελένη του Σιαμπουρή και την πάντρεψε με τον γιο του Μουττά, αλλά δυστυχώς πέθανε νέος.

–Θυμάστε τα μπακάλικα του χωριού, πριν από αυτό του άντρα σας;

–Στην αρχή είχε ένα ο Νικολής ο Τρίγος, μετά άνοιξε και ο άντρας μου, το 1951. Στην αρχή ανοίξαμε ένα ταβερνάκι, εκεί που ήταν το ραφτάδικο του Σ. Φελλά και το καφενείο του Γ. Κτωρή. Ο άντρας μου ήταν πελεκάνος στη Λευκωσία, ήταν ο καλύτερος μάστρος, έπαιρνε μια λίρα την ημέρα, ήθελε όμως να κάμει δουλειά δική του, κρατούσαμε 30 λίρες, έτσι έφτιαξε ένα πάγκο και έξι καρέκλες για το ταβερνάκι και φτιάχναμε λίγους μεζέδες. Έρχονταν οι φίλοι του, δούλευε. Ύστερα έφερε και άλλα πράματα στο μαγαζί, κουτοτσάρτελλα, σαπούνια, όσπρια. Μετά αλλάξαμε το μαγαζί, είχε ο Φελλάς ένα άλλο πιο μεγάλο, στον δρόμο προς την εκκλησία, ήταν αχυρώνας, το έφτιαξε, το καθάρισε, οπότε άρχισε να λειτουργεί κυρίως ως μπακάλικο, έφερε πετρέλαιο και λάδια σε νταμιτζάνες. Ο κάθε πελάτης έπρεπε να φέρει το μπουκάλι του για να βάλει είτε λάδι είτε κρασί είτε πετρέλαιο. Επίσης, δεν είχαμε χαρτοσάκουλα για να βάζουμε ρύζι ή ζάχαρη. Ο καθένας έφερνε μια μαντηλιά ή μια κούπα και

το έβαζε μέσα. Με την πάροδο του χρόνου εμπλουτίστηκε το μαγαζί και μετά έφερνε και φθαρτά. Ύστερα έσμιξε μ' έναν από τη Μια Μηλιά, που ήταν χασάπης, και έσφαζαν μαζί, από μισά. Έφερνε και κρέας, στην αρχή τον βοήθησε ο συγχωριανός μας ο Σειλιάς για το πώς θα σφάζει και έμαθε και την χασαπική. Εφέραμε απ' όλα τα πράματα, έρχονταν από την Λευκωσία, για να ψωνίσουν, γιατί ο άντρας μου ήταν πολύ τίμιος και έφερνε και πράμα καλό.

–Πότε πήγατε στο νέο μπακάλικο, αυτό που είχατε μέχρι το 1974.

–Ήταν του Ρήγου εκείνο το σπίτι, το αγόρασε ο πατέρας μου και μας το έδωσε, πήγαμε γύρω στο 1953.

–Τοκογλύφο είχε το χωριό ή πήγαιναν στην τράπεζα;

–Είχε τοκογλύφο, αλλά δεν ξέρω... πάντως ο άντρας μου δεν χρειάστηκε να δαμειστεί λεφτά από κανένα.

–Φασαρίες στο χωριό είχε;

–Ε, είχε και καλούς και κακούς...

–Οι Νιοχωρίτες λένε ότι ήταν μαχαιροβγάλτες...

–Τον παλιό καιρό γίνονταν φόννοι, αλλά στον καιρό μας δεν είχε φόνους.

–Οι καβγάδες γίνονταν για τα πολιτικά ή για τα χωράφια;

–Νομίζω, και για τα πολιτικά και για τα χωράφια.

ΗΞΕΡΑΝ ΟΛΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

–Θυμάστε τους Τουρκοκύπριους του χωριού;

–Περνούσαμε πολλά καλά με τους Τουρκοκύπριους του χωριού μας, μας εκτιμούσαν πάρα πολύ, ψώνιζαν από το μπακάλικο του άντρα μου. Ότι είχαν οι Τούρκοι σπίτι τους μας έφερναν, θυμούμαι ήταν βοσκοί, είχαν γάλατα. Είχε ένα που έφυγε, ο Χουσεΐνης, όπως τον ελαλούσαν, μας χρωστούσε, και μας έστειλε τα χρήματα, δεν μας έφαγε μια δεκάρα.

–Θυμάστε ονόματα Τουρκοκυπρίων;

–Ναι, θυμάμαι τον Ασούμη, που είχε πρόβατα, το πρώτο γάλα που εγάλευκε έπρεπε να μου φέρει, μας έφερνε γιαούρτι, το Χασανούιν, ο Στρασαλής, ήταν τυφλός, ερχόταν να με μάθει τουρκικά, εγώ δεν μπορούσα να μάθω, ερχόταν στο σπίτι και κουβεντιάζαμε, αυτοί ήξεραν όλοι

ελληνικά. Ο πατέρας μου ήξερε τουρκικά, επειδή δούλευε και σε τουρκικά χωριά, όπως τα Καλυβάκια, την Επκώ, είχε πελάτες και Τούρκους.

–Γιατί έφυγαν, ξέρετε; Θυμάστε αν βγήκε ποτέ διαταγή το 1963 με τις φασαρίες να μην τους πουλάτε πράματα;

–Όχι δεν ξέρω, ένα πρωί σηκωστήκαν και έφυγαν. Δεν θυμούμαι, όχι.

–Δεν είχαν πει ποτέ στον άντρα σας να μην πουλά πράματα στους Τούρκους;

–Όχι, έρχονταν κανονικά και ψώνιζαν, περνούσαμε πολύ καλά με τους Τούρκους συγχωριανούς μας.

–Μετά που έφυγαν η τζαμιά τι έγινε, την κάνανε στάβλο;

–Δεν ξέρω, αλλά εκάλασαν τα σπίτια τους, πήγαν δικοί μας και έπιασαν τα πράματά τους.

–Θυμάσαι χωρκανούς μας που μπήκαν στα σπίτια των Τούρκων και να πιάσαν πράματα;

–Μπήκαν πολλοί... Τον καιρό που έφυγαν, όλοι πήγαν ποτίζει να δουν τα σπίτια τους, να πιάσουν τα πράματά τους. Εμένα ο άντρας μου μου είπε: «Αμπα τζιαι γυρίσεις ποτίζει να δεις τίποτε».

–Δεξιοί και αριστεροί;

–Οι Τούρκοι ήξεραν ποιοι επήγαν και ποιοι δεν πήγαν, όταν μπήκαν στο χωριό εσκοτώσαν πολλούς χωριανούς μας, ήξεραν ποιοι πείραξαν το '64...

ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

–Το ξωκλήσι του Αγ. Θεοδώρου το θυμάστε;

–Φυσικά, το εκκλησιάκι το έκτισε ο πατέρας μου.

–Γιατί το έκτισε;

–Το έκτισε, γιατί κάποιος ονομάτισε άλλο και του είπε πού είναι η εικόνα του και πήγε και το έκτισε εκεί ο πατέρας μου, ο οποίος ήταν πολλά της Εκκλησίας, έψαλλε στην εκκλησία.

–Πότε το έκτισε;

–Εγώ ήμουν 12-13 χρονών, άρα το 1942-43, θυμούμαι την πρώτη χρονιά ήλθαν κάτοικοι από τα γύρω χωριά και έγινε μεγάλο πανηγύρι. Δεν είχε δρόμο, πήγαιναν με τις καρέττες, με τα ζώα, ακόμη και περπατητοί. Έψηναν οφτό κλέφτικο.

“

Θυμάμαι τον Ασούμη, που είχε πρόβατα, το πρώτο γάλα που εγάλευκε έπρεπε να μου φέρει, μας έφερνε γιαούρτι, το Χασανούιν, ο Στρασαλής, ήταν τυφλός, ερχόταν να με μάθει τουρκικά.

–Μέσα πώς ήταν η εκκλησία;

–Ήταν μικρή εκκλησία, είχε ένα μικρό τέμπλο, με 4-5 εικόνες, δεν θυμούμαι αν είχε σκάμνους, συνήθως ο καθένας έπαιρνε την καρέκλα του είχε και παγκάκια.

–Πότε το γιορτάζατε;

–Τον γιορτάζαμε στις 8 Οκτωβρίου, μία φορά τον χρόνο, θυμούμαι μια χρονιά έπιασε δυνατή βροχή...

–Κάνανε εσπερινό;

–Δεν θυμούμαι να έκαμαν εσπερινό, ούτε να έμεναν το βράδυ.

–Στην εκκλησία του Τιμίου Προδρόμου πηγαίνατε;

–Ο Πρόδρομος ήταν δίπλα από το σπίτι μου. Κάθε χρόνο στις 7 του Γενάρη έκανα

τη γιορτή, ήταν ένα εκκλησάκι με 14-15 πάτα στην οροφή, που σήμαινε πως είχε τόσες οικογένειες όταν κτίστηκε, τα κοπελούδκια έπαιζαν το σήμαντρο, δεν είχε καμπαναριό, ούτε είχε νεκροταφείο στην αυλή του. Όταν έκανα την γιορτή έκανα μεγάλο τραπέζι στο σπίτι μου προσκεκλημένους τους παπάδες, τους ψάλτες, τους επιτρόπους. Το εκκλησάκι λειτουργούσε μόνο στις 7 του Γενάρη, αλλά ήταν κάθε μέρα ανοικτή. Ήταν στον τουρκομαχαλά και πήγαιναν και οι Τούρκοι και άναβαν το καντήλι, πίστευαν στον Τιμίο Πρόδρομο. Ήταν μικρό εκκλησάκι, μετά έκτισαν μπροστά ένα ηλιακό.

–Πώς ήταν η εκκλησία του Αγ. Χα-ραλάμπους;

–Δεν είχε αγιογραφίες όπως τώρα που κάμνουσι, από μικρή την θυμάμαι, δεν έγιναν αλλαγές, είχε τους σκάμνους της.

–Θυμάστε να είχε νεκροταφείο από πίσω, είχε σταυρούς;

–Ναι, είχε νεκροταφείο στην πίσω αυλή, εβκάλλαν έναν, εβάλλαν άλλον, τελευταία εκάμαν το νέο νεκροταφείο, έξω από το χωριό. Οι σταυροί ήταν ξύλινοι, άλλοι έβαζαν σταυρούς άλλοι δεν έβαζαν. Υπήρχε ένα κιβούρι του Κωστή του Χατζηζαβρού.

ΕΟΚΑ, ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ, ΕΙΣΒΟΛΗ

–Από τον αγώνα της ΕΟΚΑ, τι θυμά-στε, τι γινόταν στο χωριό;

–Τι να θυμηθώ, προσέχαμε τη νύχτα, κυκλοφορούσε στρατός, έρχονταν Άγγλοι, έκαναν κέρφου. Εγώ είχα ζώα, κοίρους, ρίφια, στην αυλή, έβγαίνα να τα ταΐσω, με πρόσεχαν οι Άγγλοι, είχαμε αλακίτι και έβγαζα νερό, θυμούμαι το γιο μου το Μιχαλάκη, ήταν 3-4 χρονών, στεκόταν στην τζαμαρία της πόρτας και φώναζε: «Πού είναι ο παπάς μου, πότε θα τον φέρετε;» γιατί τον κρατούσαν με όλους τους άντρες του χωριού, αλλά όχι για πολλές μέρες. Εμάς, επειδή ήταν το μπακάλικο, τον άφησαν να γυρίσει για να κάνει διανομή τα πράματα του κόσμου.

–Πού τον πήραν οι Εγγλέζοι;

–Επήραν τους στο σχολείο πρώτα, μετά δεν θυμούμαι.

–Μετά το πραξικόπημα τι κλίμα επικρατούσε;

–Ο κόσμος φοβόταν, ακούσαμε το

πρωί ότι σκότωσαν τον Μακάριο, άλλοι χάρηκαν, άλλοι λυπήθηκαν... ήταν δύσκολα χρόνια...

–Το 1974 πού ήσασταν;

–Ήμασταν στο χωριό, το πρωί που άρχισε η δεύτερη φάση της εισβολής, ο άντρας ξεκίνησε να πάει Λευκωσία, αλλά γύρισε σπίτι. Ήρθαν όλοι οι συγγενείς και οι γείτονες και αποφασίσαμε να πάμε στην Άσσια, όπου είχα μια θεία, αδελφή της μάνας μου. Η κόρη μου η παντρεμένη με δύο μωρά, 4 και 1,5 χρονών, και η αδελφή της έφυγαν με το δικό τους αυτοκίνητο, οι δυο μου γιοι ήταν στον στρατό, κατατάχθηκαν την ίδια μέρα, δεν ξέραμε πού εκρατούσασασι. Πήγαμε στην Άσσια στο σπίτι της θείας μου, αμέσως ακούσαμε ότι έρχονταν τα τουρκικά τανκ από την Μόρα, αφού φύει φύει ο κόσμος. Όλοι έφευγαν, ο γαμπρός μου ο Πάμπης, με τις κόρες μου ξεκίνησαν. Ο άντρας μου λέει «μα πού να πάω, οι γιούδες μου εν μες στο λαμπρόν τζιαι εγώ να πάω να κωστό;» Μείναμε στο σπίτι της θείας μου, οπότε ήρθαν τα τανκ. Πιαστήκαμε αιχμάλωτοι. Κάναμε μια βδομάδα στην Άσσια, για 7 μέρες δεν είδαμε κανένα, ζυμώσαμε, φουρνίσαμε, μαγειρεύαμε, δεν είδαμε με σκοτωμένους, με ατιμίες, με τίποτε. Μετά ήρθαν Τούρκοι στρατιώτες, πήραν τον άντρα μου, τον γαμπρό μου και τον άντρα της ανιψιάς μου. Από εκείνη την ώρα δεν τους ξαναείδαμε. Μετά μάζεψαν τα γυναικόπαιδα, σε μια μεγάλη κάμαρη και μας άφησαν σε δυο μέρες. Ήταν Τετάρτη, την Παρασκευή το πρωί ήρθαν λεωφορεία και μας έφεραν στη Λάρνακα σ' ένα γυμνάσιο, κοντά στην εκκλησία του Αγ. Γεωργίου. Μείναμε εκεί 2-3 μέρες, μετά ήλθαν οι δικοί μας και μας έφεραν στη Λευκωσία. Πήγαμε στο Γ' δημοτικό σχολείο Στροβόλου, όπου μέναμε. Ο γαμπρός μου ο Πάμπης έκανε δύο μήνες στις φυλακές της Τουρκίας, μας έστελλε μηνύματα και μας ρωτούσε για τον άντρα μου. Τους πεννηντάρηδες – ο άντρας μου ήταν 50 χρονών – τους έβαλαν σε λεωφορεία με την ελπίδα πως θα τους ξαπολύσουν, αλλά τελικά έχασαν τους. Από εκείνη την ώρα δεν τους είδε κανένας. Μετά την απελευθέρωση του γα-

μπρού μου του Πάμπη, νοικιάσαμε ένα διαμέρισμα και μέναμε μαζί.

–Από το χωριό δεν πήρατε τίποτε;

–Βάλαμε στο αυτοκίνητο του άντρα μου, που ήταν βαν, διάφορα πράματα, αλλά μας πήραν το αυτοκίνητο, καθώς και το καινούργιο αυτοκίνητο του γαμπρού μου. Χάσαμε τα πάντα.

–Εσείς, ως μάνα με δύο γιους στο στρατό, πόσο φόβο είχατε;

–Αχ, υποφέραμε πολύ. Έναν χρόνο που ήταν στρατιώτες, πέρασαν πολύ ωραία, ήταν στην Αθαλάσσα, κάθε νύχτα έρχονταν πότε ο Μιχαλάκης, πότε ο Αντρέας. Ήταν στην ίδια μονάδα, στον ίδιο θάλαμο κοιμόντουσαν, ο ένας στο πάνω κρεβάτι και ο άλλος στο κάτω. Το πρωί που πήγαινε ο πατέρας τους στο παζάρι τους έπαιρνε στο στρατόπεδο. Μετά που έγινε το πραξικόπημα εξαθήκασι, τους ψάχναμε, γυρίζαμε από δω κι από κει. Ο ένας ήταν σε ένα χαλόσπιτο στην Αγλαντζιά, και ο άλλος κοντά στο ψυχιατρείο. Μεταξύ πρώτου και δεύτερου γύρου της εισβολής έρχονταν στο χωριό, τους μαγείρευα και έπαιρναν φαγητό μαζί τους. Την τελευταία νύχτα τους ρωτούσαμε αν έχει τίποτε, δεν έχει τίποτε, μας είπαν... Ο Μιχαλάκης μου ήταν στη Βώνη μέσα σε ένα τσαντίρι, μόλις που γλύτωσε. Εμείς, μετά τον β' γύρο της εισβολής, τους ψάχναμε, αλλά μας έψαχναν και αυτοί. Τελικά τους εντοπίσαμε και ξανασιμίζαμε.

–Πόση αγωνία είχατε εσείς ως μάνα με δυο παιδιά στον στρατό;

–Δεν είχαν τίποτε να φορέσουν, αγοράσαμε ένα παντελόνι και το φορούσαν και οι δυο. Μετά τέλειωσαν τον στρατό, τι να κάμουςι. Ο τατάς του Μιχαλάκη ήταν φθαρτέμπορας και του είπε να τον πάρει μαζί του να εργαστεί. Εγώ του είπα ότι έχει εγγραφεί σε ελληνικό πανεπιστήμιο οπότε προθυμοποιήθηκε να του στέλλει 30 λίρες τον μήνα για να σπουδάσει. Με τον Αντρέα τι θα γινόταν είχε και αυτός εγγραφή στο πανεπιστήμιο. Ο Θεός εβόηθησε, δοξάζω σε Θεέ μου, δεν το ξεχνάω, ήλθε ο αδελφός του άντρα μου, ήταν ελεύθερος, μόνιμα εγκατεστημένος στην Αγγλία και ανέλαβε αυτός τα έξοδα σπουδών του Αντρέα. Δόξα σοι ο Θεός, πήραν το πτυχίο τους και πήγαν μια βδομάδα διακοπές στην Αγγλία στον θείο τους.

“

Ο Πρόδρομος ήταν στον τουρκομαχαλά και πήγαιναν και οι Τούρκοι και άναβαν το καντήλι, πίστευαν στον Τύμο Πρόδρομο. Ήταν μικρό εκκλησιάκι, μειά έκπισαν μπροσιά ένα νδιακό.

ΣΩΤΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ-ΚΑΒΑΛΙΕΡΟΣ

Στην 32α Μοίρα Καταδρομών (1976)

Έχει δκυο χρόνους πο' φυα, μακριά που το χωρκό μου
με βία με εδκιώξασιν απού το σπιτικό μου
το δίκιο μου εγύρεψα τζιαι είπαν μου, μεν φοάσαι,
τζιαι σύντομα στον τόπον σου πάλαι εν' να 'σαι.

Μα ο τζιαιρός επέρασεν τζιαι άρκεψα να φοούμαι
πως πα στον Πενταδάκτυλο ποττέ μας εν θα βκούμεν
Π' αρώτησα την μάνα μου πίσω πότε εν να πάμεν
«πάλαι με χρόνους τζιαι τζιαιρούς πάλαι δικά μας θα 'ναι».

Π' αρώτησα τους θκειούες μου, τον γέρο τον παππού μου
τζαι είπαν μου επροδώθηκα 'που φίλους τζιαι δικούς μου
Π' αφούτης απελπίστηκα στην εκκλησιάν επήα
τζι' άρκεψα να παρακαλώ Χριστόν τζιαι Παναγία.

Θεέ μου, τζιαι αξίωσ' με να πάω πάλαι πίσω
μιαν εκκλησιάν σαν της Σοφιάς εν να σου ξανακτίσω
Να πα' να δω το σπίτι μας, τζι ας εν ερειπωμένο
τζιαι το χωρκό μου τ' άμοιρο το τουρκοπατημένο.

Να πάω τζιαι στον Οίκο Σου απού καρκιάς να κλάψω
μιαν λαμπαδικιά στο μπόι μου ν' ανάψω
να κλάψω για τον πόνο μας τζιαι για την συμφορά μας
που 'ππεσε μες στον τόπο μας τζιαι μέσα στη χαρά μας.

Αξιώσ' μου τα μάδκια μου να δω την μεσπιλούα
που στο σχολείο εφύτεψα εγιώ με μιαν κορούα
Πο 'μεινεν τζιαι εκάθηκεν τες μέρες του πολέμου
τζιαι τ' όνομά της ήβραν το μες στους αγνοουμένους.

Τζιαι άμα μ' αφήσεις να το δω τζιαι θέλεις να πκιερώσω
ό,τι μου έδωσες εσύ εγιώ εν να σου το δώσω
Που κα' στη ρίζα της ελιάς έναν λάκκο να σκάψω
στα μέτρα μου, τζιαι το κορμί τζει μέσα να θάψω.

Να πίνει που το γιαίμαν μου, να τρω που το κορμί μου
να δυναμώνει το δεντρό σαν παίρνει την πνοή μου
να δυναμώσει κάμποσον, να κατεβάσει κλώνους
ν' αντέξει του Τούρκου τα κακά τζιαι της σκλαβιάς τους χρόνους.

Ώσπου να 'ρτει η τζιυρά μες στ' άσπρα της ντυμένη
που ήταν κάμποσον τζιαιρόν ούλα την σκοτωμένην.
Να κάτσει πα' στο μνήμα μου, τα δάκρυά της να χύσει
γιατί ήτουν εις την ξενιτιάν τζιαι άρκησεν να γυρίσει.

Να ρίξει πίσω τα μαλλιά, το βλέμμα να σηκώσει
τζιαι πάνω στο κλωνάρι μου τα σιέρκα της ν' απλώσει,
να κάμει το βλαστάρι μου στεφάνι να το πλέξει
να βάλει πα' στην τζιεφαλή το μέτωπο να φέξει.

Τζιαι εγώ μέσα στην εκκλησιάν σιυφτός επαρακάλουν
τζιαι με λυγμούς τζιαι κλάματα ούλλον επαραλάλουν.
Τότες ακούστη μια φωνή που 'ρκετουν που το πέρας
εγώ εσυντρομάκτηκα ενόμισα εν τέρας.

Φοϊτσιασμένος έμεινα, τζιαι έκαμα ηρεμία
Θεού εν τούτη η φωνή, Θεού μια ορμηνεία,
«Που τούτα ούλλα που λαλείς τίποτε να μεν κάμεις
Δκυο λόγια μόνον να σου πω
στο νου σου να τα βάλεις.

Τωρά που τόσα επάθετε, ελπίζω να εμάθετε
πως με τις διχόνειες τα φαρμάτζια
τρέχουν τα γιαίματα στ' αυλάτζια.

Ούλλοι, λοιπόν, μονιασμένοι
Δεξιοί, αριστεροί αγκαλιασμένοι, ένας να είναι ο σκοπός σας:
Να πάτε πίσω στο χωρκό σας.

ΤΑΚΗΣ (ΠΕΤΡΟΣ) ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ (1913-1997)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

Ο Τάκης Νικολαΐδης γεννήθηκε στο Νέο Χωρίο Κυθρέας το 1913. Πατέρας του ήταν ο δάσκαλος Γεώργιος Κυριακίδης Κολίτσης και μητέρα του η Ροδοθέα, κόρη του Πέτρου και της Χατζηπαγγελικώς Καστελλάνου. Σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ακολούθως εργάστηκε στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο από το 1938 έως το 1940. Με την επιστροφή του στην Κύπρο εργάστηκε στην Κυθρέα ως

παθολόγος και εγκαταστάθηκε στη Λευκωσία το 1947, όταν νυμφεύθηκε τη δεύτερή του σύζυγο Έλλη (Ελένη) Ευαγόρα Χριστοφή Εκτοριδίη. Ο Τάκης Νικολαΐδης από τους δύο γάμους του (η πρώτη του σύζυγος, που πέθανε στη γέννα, καταγόταν από την Τύμβου) απέκτησε τέσσερα παιδιά, τρεις γιους και μία κόρη.

Το 1943, στις πρώτες δημοτικές εκλογές, μετά την εξέγερση του Οκτώβρη του 1931, ο Τάκης Νικολαΐδης κατήλθε ως υποψήφιος στον συνδυασμό της Αριστεράς για τον Δήμο Κυθρέας. Παρά την επικράτηση των αριστερών συνδυασμών στις εκλογές του 1943, ο Τάκης Νικολαΐδης δεν κατάφερε να εκλεγεί στο Δημοτικό Συμβούλιο της Κυθρέας, ωστόσο συνέχισε ν' αγωνίζεται για τα ιδανικά του, για τον άνθρωπο, για την ειρήνη. Το 1947 εξελέγη γενικός αντιπρόσωπος της Λεοντιακής μερίδας για την εκλογή αρχιεπισκόπου για την περιοχή της Κυθρέας.

Στη Λευκωσία ανέπτυξε πολυσχιδή επαγγελματική και κοινωνική δραστηριότητα στο πλαίσιο της οποίας συντέλεσε στη δημιουργία του Συντεχνιακού Ιατρείου ΠΕΟ Λευκωσίας, του οποίου διετέλεσε πρόεδρος από το 1969 έως το 1988. Διετέλεσε πρόεδρος του αθλητικού συλλόγου «Ομόνοια» Λευκωσίας από τον χρόνο της ίδρυσής του το 1948 μέχρι το 1974 και στη συνέχεια επίτιμος πρόεδρος μέχρι την ημέρα που έφυγε από τη ζωή, το 1997. Ως πρόεδρος της «Ομόνοιας» πρωτοστάτησε στην ενοποίηση του κυπριακού ποδοσφαίρου το 1954. Επί 26 συναπτά έτη κράτησε σταθερά το ηνδάλιο ενός ιστορικού σωματείου, όπως η «Ομόνοια» Λευκωσίας, σε εποχές χαλεπές, όταν ο φανατισμός βρισκόταν σε έξαρση. Ο Τάκης Νικολαΐδης ήταν για τους Ομονοιάτες, αλλά και για φιλάθλους άλλων σωματείων, ο «γιατρός», αγαπητός σε όλους.

Ασχολήθηκε με την ποίηση από τα

φοιτητικά του χρόνια και πρώτα του ποιήματα δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα *Ελευθερία* το 1932, μετά από πρωτοβουλία του Κώστα Μόντη, όπως σημειώνει ο ίδιος ο Κώστας Μόντης προλογίζοντας την έκδοση της ποιητικής συλλογής του Νικολαΐδη με τίτλο *Ως εν παρεκβάσει* το 1982. Η δεύτερή του ποιητική συλλογή με τίτλο *Επιλογές* εκδόθηκε το 1990. Κατά καιρούς έχουν δημοσιευθεί ποιήματα, άρθρα και χρονογραφήματά του σε διάφορα κυπριακά έντυπα. Τα ποιητικά του άπαντα που περιλαμβάνουν μια ανέκδοτη ποιητική συλλογή βρίσκονται υπό έκδοση.

Η ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΗΤΙΣ ΘΑ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἱερῆς Συνόδου ἐβδόμη χθες ὁ ἀειθέρος καταλόγος τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας Συνέλευσης, ἡτις θά ἀναδείξῃ τὸν παραμόντον Χριστογενῆ ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

ΟΦΘΙΜΟΙ
 1) Μητροπολίτης Κερκυραίων Νικόλαος, 2) Μητροπολίτης Παγγαίου Ἀθανάσιος, 3) Μητροπολίτης Σερβίου Μάξιμος, 4) Ἐπίσκοπος Ἱγυώνων Κώστας Χριστοφίδης, 5) Πρωτοεπίσκοπος Μακαρίου Ἰωάννου, 6) Ἱγυώνων Ἀγ. Νικολάου Ἀναστάσιος, 7) Ἀρχιεπίσκοπος Χριστοφίδης Ἐπιμόνος, 8) Ἱγυώνων Γεωργίου Παναγιώτου, 9) Ἱγυώνων Γεωργίου Παναγιώτου, 10) Προϊστάμενος Ἀγ. Παντοκράτορος Χριστοφίδης, 11) Ἐπίσκοπος Ἀρχιεπισκόπος Ἰωάννης, 12) Ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχιεπίσκοπος Ἰωάννης.

ΔΙΕΥΤΟΙ
 13) Πατριάρχης Παπαγεωργίου Ἀθανάσιος, 14) Πατριάρχης Πατριάρχης Ἀθανάσιος, 15) Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθανάσιος, 16) Μελιτάνας Κωνσταντίνος, 17) Ἐπίσκοπος Σαλαμίνας Ἀθανάσιος, 18) Μητροπολίτης Γερμανίας Ἀθανάσιος, 19) Ἀποστόλος Ἀποστόλος Πέτρος, 20) Ἀποστόλος Ἀποστόλος Σπυρίδων, 21) Ἀποστόλος Ἀποστόλος Ἀθανάσιος, 22) Πρωτοεπίσκοπος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 23) Πρωτοεπίσκοπος Γεωργίου Παλαγγίου, 24) Πρωτοεπίσκοπος Πατριάρχης Ἀθανάσιος, 25) Γέροντος Γ. Ἀθανάσιος Καλαμίας, 26) Πρωτοεπίσκοπος Νικόλαος Κύπρου, 27) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 28) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 29) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 30) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 31) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 32) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 33) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 34) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 35) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 36) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 37) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 38) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 39) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 40) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 41) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 42) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 43) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 44) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 45) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 46) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 47) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 48) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 49) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 50) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 51) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 52) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 53) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 54) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 55) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 56) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 57) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 58) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 59) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 60) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 61) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 62) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 63) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 64) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 65) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 66) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 67) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 68) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 69) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 70) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 71) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 72) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 73) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 74) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 75) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 76) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 77) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 78) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 79) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 80) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 81) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 82) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 83) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 84) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 85) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 86) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 87) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 88) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 89) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 90) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 91) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 92) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 93) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 94) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 95) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 96) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 97) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 98) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 99) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος, 100) Ἀποστόλος Καθημερινῆς Ἀθανάσιος.

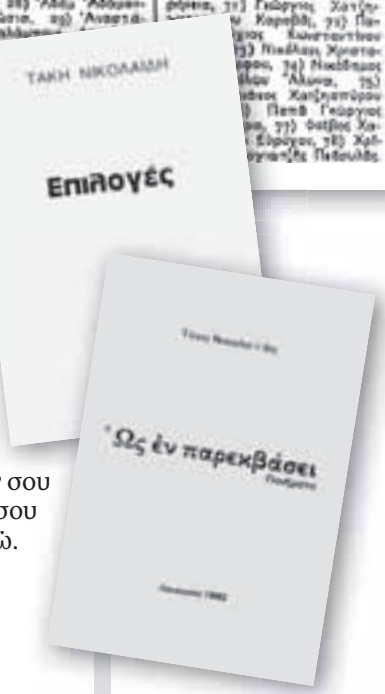
Το 1947 ο Τάκης Νικολαΐδης εξελέγη γενικός αντιπρόσωπος της Λεωντιακής μεριδας για την εκλογή αρχιεπισκόπου για την περιοχή της Κυθρέας.

ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

Χωριό μου πόσο επόθησα και πάλι να βρεθώ μέσα στην πλάνα σιωπή των όμορφων βραδιών σου και κάτω από τον έναστρο κι απέραντο ουρανό σου να κλείσω απαλά τα βλέφαρα και ν' αποκοιμηθώ. Κι' εκεί του μωσκομύριστου αγέρα σου η πνοή έτσι γλυκά στον ύπνο μου καθώς θα με φιλήσουν τον λουλούδι της αυγής πάλι να ξαναθίσει μια μέσα μου νιογέννητη κι' ολόδροση ζωή.

Επιλογές, Λευκωσία 1990, σελ. 38

•••••
 Ανέπτυξε ποδοσφαιρική και κοινωνική δραστηριότητα. Ασχολήθηκε με την ποίηση, συνειδέθηκε στη δημιουργία του Συνεχιακού Ιατρικού ΠΕΟ Λευκωσίας, διετέλεσε πρόεδρος της Ομόνοιας από την ίδρυσή της μέχρι το 1974.

Πληροφορίες από: Τιμητική εκδήλωση για τους εκπαιδευτικούς και λογοτέχνες Νέου Χωρίου Κυθρέας, 26/4/2014, Σελίδες της Κύπρου, Μεγάλοι Κύπριοι, Εκδόσεις «Φιλελεύθερος», τεύχος 7, 10/4/2011), ημερήσιο Τύπο της εποχής.

«Αθλητική ηθική και έντιμη άμιλλα»!

Ο δρ Τάκης Νικολαΐδης διετέλεσε πρόεδρος του σωματείου Ομόνοια Λευκωσίας από το 1949 μέχρι και το 1974 και ηγήθηκε σε 23 Διοικητικά Συμβούδια.

ΤΟΥ ΣΑΒΒΑ ΚΟΣΙΑΡΗ

Νιώθουμε πολλές φορές την ανάγκη να επικαλεστούμε κάποιες άλλες εποχές, όταν η αλήθεια των στιγμών και των ανθρώπων δεν είχε άλλες επιλογές έκφρασης εκτός από την αυθεντικότητα. Την ίδια αυτή ανάγκη νιώθουμε και στα αθλητικά μας δρώμενα, ιδιαίτερα τα ποδοσφαιρικά, αναπολώντας την «εποχή της φανέλας» όπως χαρακτηριστικά αποκαλούμε τους παλιούς καιρούς στα γήπεδα. Αυτή λοιπόν την «εποχή της φανέλας» δεν την εκφράζουν μόνο οι παλιοί μεγάλοι μας άσοι αλλά και οι παλιοί μεγάλοι παράγοντες! Αυτοί που σε καιρούς δύστροπους κουμάνταραν τους συλλόγους με τη στιβαρή σκέψη τους και τους ανέδειξαν όχι απλώς σε δυνατούς φορείς του αθλητισμού αλλά κύτταρα της κυπριακής κοινωνίας.

Ένας από αυτούς τους ξεχωριστούς παράγοντες του ποδοσφαίρου μας ήταν ο δρ Τάκης Νικολαΐδης, ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος του σωματείου Ομόνοια Λευκωσίας από το 1949 μέχρι και το 1974! Πορεύθηκε δηλαδή με την Ομόνοια από το πρώτο βήμα της ιστορίας της, το 1948. Τότε που, όπως ο ίδιος ο Νικολαΐδης σημείωνε σε έναν παλιό χαιρετισμό του «τις καρδιές των νέων ανθρώπων κατέκαιε μια φλογερή πίστη για ένα καλύτερο αύριο, μια πίστη που τη σφυρηλάτησε η φρίκη του Παγκοσμίου πολέμου και την ενέπνεε το πάθος όλων των ανθρώπων της εποχής εκείνης για την ειρήνη».

Σ' εκείνες τις δύσκολες εποχές, που τις έκαναν δυσκολότερες και οι πολιτικές συνθήκες στον τόπο μας, οι οποίες επηρέαζαν αρνητικά τον χώρο του αθλητισμού, δημιουργήθηκε η Ομόνοια. Το όραμα του νέου συλλόγου το περιγράφει

πάλι, ο πρώτος πρόεδρος του Τάκης Νικολαΐδης: «Ήταν φυσικό μέσα στο πλαίσιο των συνθηκών εκείνων, ένα σωματείο που έβλεπε για πρώτη φορά το φως να ενσωματώσει μέσα στις αθλητικές του επιδιώξεις και τα πανανθρώπινα ιδανικά για ένα καινούργιο ομορφότερο κόσμο. Ένα κόσμο που θα ανήκε σε όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από φυλή, εθνικότητα και θρησκείμα, δίχως διακρίσεις και μίσση και που ανάμεσά τους να βασιλεύει η ειρήνη και η ομόνοια».

Έτσι λοιπόν θέλησε να πορευθεί η Ομόνοια με ηγέτη τον Τάκη Νικολαΐδη... Κι έτσι βασίλεψε η Ομόνοια! Γιατί οι αρχές και τα οράματά της εξέφραζαν τον λαό, τους απλούς ανθρώπους των πόλεων και της υπαίθρου, που πάλευαν για ένα καλύτερο ξημέρωμα στη ζωή τους. Κι έκαναν την Ομόνοια βασίλισσα της καρδιάς τους στις καλές μα και στις δύσκολες στιγμές της.

ΕΓΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΉΤΑΝ Η ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ

Ο Τάκης Νικολαΐδης ηγήθηκε σε 23 Διοικητικά Συμβούλια από το 1949 μέχρι το 1974, όταν και παρέδωσε τη σκυτάλη στον Κώστα Λυμπουρή. Στη μακρόχρονη θητεία του ευτύχησε να χαρεί τέσσερις τίτλους πρωταθλήματος και τρία κύπελα. Η μεγαλύτερη όμως επιτυχία του, μαζί με τους συνεργάτες του, ήταν η καθιέρωση του συλλόγου στο αθλητικό και κοινωνικό γίγνεσθαι του τόπου και βέβαια ο σεβασμός που κέρδισε με την πορεία του μέσα και έξω από τους αθλητικούς χώρους. Η έγνοια του Τάκη Νικολαΐδη δεν ήταν όμως μόνο η επιτυχία της Ομόνοιας. Έγνοια του ήταν η ευημερία όλων των συλλόγων του τόπου και ευρύτερα του κυπριακού ποδοσφαιρικού χώρου. Σε μια σπάνια συνέντευξή του

● ● ●
Οι αρχές και τα οράματα της Ομόνοιας εξέφραζαν τον λαό, τους απλούς ανθρώπους των πόλεων και της υπαίθρου, που πάλευαν για ένα καλύτερο ξημέρωμα στη ζωή τους.

σε περιοδικό της Ελλάδας τον Ιανουάριο του 1972, κι αφού τόνισε ότι «φιλοδοξία της Ομόνοιας είναι να αγωνίζεται πάντα μέσα στα πλαίσια της αθλητικής ηθικής και της εντίμου αμίλλης», αναφέρθηκε στα γενικότερα προβλήματα του κυπριακού ποδοσφαίρου και στάθηκε ιδιαίτερα στον αριθμό των ομάδων της Α΄ κατηγορίας! «Είναι αδιανόητο μία μικρά νήσος να στελεχώνει 12 ποδοσφαιρικές ομάδες Α΄ κατηγορίας. Το τοιοούτον εμποδίζει εις μεγάλον βαθμόν την τεχνικήν άνοδον των ομάδων, την ανύψωσιν της στάθμης του κυπριακού ποδοσφαίρου και την οικονομικήν ευρωστίαν των συλλόγων!» Όσα δηλαδή δεν θέλουν να αντιληφθούν το 2022 οι τωρινοί παράγοντές, ο Τάκης Νικολαΐδης τα πρότασε από το 1972!

Γι' αυτή τη στιβαρή σκέψη, αλλά και για πολλά άλλα, η ιστορία του κυπριακού αθλητισμού κράτησε και θα κρατήσει για πάντα στα κατάστικτά της, παράγοντες όπως ο Τάκης Νικολαΐδης.

Η Ομόνοια πανηγύρισε το πρώτο πρωτάθλημα της ιστορίας της το 1961, με πρόεδρο τον Τάκη Νικολαΐδη.

«Ανοικτόμυαλος και αγαπητός απ' όλους»

Ο Ευαγόρας Νικολαΐδης, γιος του Τάκη Νικολαΐδη, μιλάει για τον πατέρα του.

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΜΕΘΑ

Ενθάδε κείμεθα... ενθάδε κείμεθα...
Εμείς οι υποφαινόμενοι
γέροι κάτοικοι Νεοχωρίου
σκοτωμένοι εν ψυχρώ από τους Τούρκους
με το επιτύμβιο μας ανά χείρας
αναζητούμε την πλάκα του τάφου μας
να το επιγράψουμε.
Ενθάδε κείμεθα... πού κείμεθα;
Θαμμένοι στην αυλή του σπιτιού μας,
κάπου εκεί στο κράσπεδα του χωριού μας,
έξω στον ανοικτό κάμπο ή άταφοι με τα κόκκαλά
μας γυμνά
στο βέβηλο βλέμμα του ήλιου;
Ενθάδε κείμεθα... πού κείμεθα;

Ως εν παρεκβάσει. Ποιήματα, Λευκωσία 1982, σελ. 47

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ,
ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Ο Ευαγόρας Νικολαΐδης, γιος του Πέτρου (Τάκη) Νικολαΐδη, μας μιλάει για τον πατέρα του, για το Νιοχωρίτη παππού και τη γιαγιά του τη Ροδού. Μέσα από τα λόγια του κ. Ευαγόρα σκιαγραφείται ένας χαρακτήρας ανοικτόμυαλος, ένας άνθρωπος με όραμα και όρεξη για να προσφέρει στα κοινά. Διετέλεσε πρόεδρος του ιστορικού αθλητικού ποδοσφαιρικού σωματείου «Ομόνοια» Λευκωσίας, από το τέλος του 1948 μέχρι το 1974, προσφέροντας πάρα πολλά τόσο στην ομάδα, όσο και στα ποδοσφαιρικά πράγματα της Κύπρου.

—Ο Κύριε Ευαγόρα, πείτε μας τα γεναλογικά σας...

—Γεννήθηκα στις 17 Ιανουαρίου 1950, στη Λευκωσία, την ίδια ημερομηνία γεννήθηκε και η Χατζηναγγελικώ, μητέρα της γιαγιάς μου Ροδοθέας (Ροδούς) Κυρακίδη-Κολίτση. Γεννήθηκα δύο μέρες μετά το ενωτικό δημοψήφισμα (15/1/1950) και όταν ψήφιζε η μητέρα μου, της έλεγαν χαριτολογώντας να ψηφίσει δύο ψήφους. Ο πατέρας μου Πέτρος, γεννήθηκε στις 20 Ιουλίου 1913, στο Νέο Χωρίο Κυθρέας. Ο παππούς του ελέγετο Πέτρος, ήταν σύζυγος της Χατζηναγγελικώς και πατέρας της Ροδούς. Ο πατέρας μου ήταν παντρεμένος στην Παλλουριώτισσα με την Έλλη Κτωρίδου, με την οποία απέκτησαν τρία παιδιά, τον Ευαγόρα, τον Μάριο και την Ερασμία. Από την πρώτη του σύζυγο, με καταγωγή μάλλον από την Τύμπου και η οποία πέθανε στη γέννα απέκτησε έναν ακόμη γιο, γεννηθέντα το 1936. Ο παππούς του Τάκη Νικολαΐδη ήταν ο Πέτρος Καστελλάνος και ήταν παντρεμένος με την Αγγελική (Χατζηναγγε-

λικώ), η οποία ήταν κόρη της κόρης του επίτιμου προξένου της Γαλλίας στη Λάρνακα, Περόν, η οποία, όμως απήχθη από έναν καπετάνιο, από τον Άγιο Σέργιο. Επειδή ήταν καθολικοί πήγαν και εγκαταστάθηκαν στη Σύρο. Εξακολουθεί να υπάρχει στην Κύπρο η οικογένεια Περόν, ως λατινική οικογένεια. Έμειναν στη Σύρο έκαναν παιδιά, δύο από τα παιδιά αυτά εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο, ενώ τα άλλα έμειναν στη Σύρο. Η Χατζηναγγελική παντρεύτηκε στην Κύπρο τον Πέτρο Καστελλάνο και ένας αδελφός της στο Λευ-

κόνιο. Ο Πέτρος Καστελλάνος ήταν πλούσιος έμπορος.

Ο παππούς του Ευαγόρα Νικολαΐδη, διδάσκαλος, Γεώργιος Κυριακίδης, είχε επίσης το επίθετο Κολίτσης, το οποίο είναι το υποκοριστικό του Νικόλα, στα ιταλικά, γι' αυτό πρέπει να γράφεται με ένα λάμδα. Ο Γεώργιος Κολίτσης καταγόταν από την Κυθρέα, γιος κάποιου Κυριάκου, από τη Μεσαορία, με πελώρια κορμοστασιά, και πολλή φυσική δύναμη. Λέγεται ότι σε ένα πανηγύρι, στο Πραστειό, έφεραν έναν παλαιστή από την Τουρκία και

“

*Ακόμη και
πύρα βρίσκω
ποδόλους που
θυμούνται ότι
τους εξείασε
χωρίς να τους
χρεώσει. Όσοι
ήταν φτωχοί
τους έβλεπε
δωρεάν και
τους έδινε και
φάρμακα.*

προκαλούσαν τους Έλληνες ποιους να παβγεί μαζί του. Τελικά πάλεψε μαζί του ο Κυριάκος και τον νίκησε. Οι Τούρκοι δεν το χώνεψαν και τον κατεδίωξαν και ο Κυριάκος βρήκε καταφύγιο στην Κυθρέα. Εκεί παντρεύτηκε με την Αννέττα. Ο Κυριάκος ήταν τόσο δυνατός που μια φορά του έκλεψαν την τεράστια πέτρα από το νερόμυλο και πήγε μόνος του, την φορτώθηκε και την έφερε πίσω.

–Ενδιαφέροντα όλα αυτά. Ο πατέρας σας σάς διηγόταν για τα παιδικά του χρόνια στο Νέο Χωριό Κυθρέας, τι σας έλεγε;

–Ο πατέρας μου ήταν γιος δασκάλου, θυμόταν χαρακτηριστικά ότι όλα τα παιδιά πήγαιναν ξυπόλητα στο σχολείο, χειμώνα-καλοκαίρι, και ο ίδιος ντρεπόταν που φορούσε παπούτσια, γι’ αυτό έβγαλε τα παπούτσια, ήθελε να πηγαίνει κι αυτός στο σχολείο ξυπόλητος. Ο πατέρας του τον τιμώρησε γι’ αυτό βέβαια.

–Τι σας είχε πει για τα σχολικά του χρόνια;

–Ο πατέρας μου πήγε νωρίς στο δημοτικό σχολείο του Νέου Χωρίου, σε ηλικία τεσσάρων χρόνων, και αποφοίτησε 10 χρόνων. Στην ΣΤ΄ τάξη τον πήρε μαζί

του ο πατέρας του Γεώργιος Κυριακίδης που ήταν δάσκαλος στη Λάπηθο. Θυμάται χαρακτηριστικά ότι διέμεναν στο μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας, στην αυλή του οποίου λειτουργούσε δημοτικό σχολείο. Στη συνέχεια φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο απ’ όπου αποφοίτησε σε ηλικία 16 ετών. Θυμόταν ότι ο πατέρας του φοβόταν να ιππεύσει άλογο, γι’ αυτό για τις μετακινήσεις του χρησιμοποιούσε γαϊδούρι.

–Και από εκεί στην Αθήνα...;

–Ο πατέρας μου αποφοίτησε από το Παγκύπριο Γυμνάσιο το 1929 και πήγε να σπουδάσει γιατρός στην Ελλάδα. Το 1931, λόγω μεγάλης ανομβρίας στην Κύπρο, διέκοψε τις σπουδές του στην Ιατρική, επέστρεψε στην Κύπρο για κάποιο διάστημα και ύστερα ξαναγύρισε στην Ελλάδα. Τελείωσε την Ιατρική Σχολή το 1939, εργαζόταν στο Ιπποκράτειο και στα πρόθυρα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, έφυγε από την Ελλάδα με πλοίο και ήλθε στην Κύπρο, μέσω Τουρκίας.

–Σας έχει μιλήσει για τη φοιτητική του ζωή στην Αθήνα;

–Ναι, μου μιλούσε για τη μάντρα του Αττίκ, που ήταν η αναψυχή τους, έχω ένα

σκίτσο του με τον Τηλέμαχο Κάνθο, που ήταν φοιτητής στη Σχολή Καλών Τεχνών.

–Πού άσκησε την Ιατρική;

–Στην αρχή εργάστηκε ως γιατρός της περιοχής Κυθρέας, με έδρα το Νέο Χωριό. Γιατρός στην Κυθρέα ήταν και ο θείος του, ο Κώστας Κολίτσας.

–Με την πολιτική πώς ασχολήθηκε;

–Ο πατέρας του, αν και λόγιος, ήταν δημοκρατικός φιλελεύθερος, είχε ασπασθεί τις αρχές της Αριστεράς. Υπήρχαν Κολίτσηδες δεξιοί και Κολίτσηδες αριστεροί. Έτσι και ο πατέρας μου κατέβηκε υποψήφιος δήμαρχος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, νομίζω το 1945, και ενώ ήταν γιατρός στη Χρυσίδα, κατήλθε υποψήφιος με την αριστερά για δήμαρχος Κυθρέας, χωρίς να καταφέρει να εκλεγεί. Επίσης, στις αρχιεπισκοπικές εκλογές του 1947 είχε εκλεγεί ως αντιπρόσωπος του Λεοντίου. Ο πατέρας μου αρραβωνιάστηκε στην Παλλουριώτισσα, το 1947, οπότε φεύγει από την Κυθρέα και εγκαθίσταται στη Λευκωσία, όπου άνοιξε ιατρείο. Στους αρραβώνες του μόλις είχε αρρωστήσει ο αρχιεπίσκοπος Λεόντιος και του έστειλαν τις αρραβώνες να τις ευλογήσει στην Αρχιεπισκοπή.

Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ

–**Μετά εμπλέκεται στα κοινά...**

–Ο πατέρας μου πάντα ήταν μπλεγμένος στα κοινά.

–**Πώς ξεκίνησε η σχέση του με την Ομόνοια;**

–Η Ομόνοια ιδρύθηκε το 1948, ουσιαστικά ως παρακλάδι, ως σχίσμα από τον ΑΠΟΕΛ. Σημειώνεται ως φοιτητής ήταν πολύ φίλος με τον Νίκο Θεμιστοκλέους, ιδρυτικό μέλος του Ολυμπιακού, μάλιστα είχε λάβει μέρος και στην ιδρυτική συνέλευση του Ολυμπιακού, το 1931. Το πράσινο του Ολυμπιακού είναι το χρώμα της ελπίδας και το μαύρο του εθνικού πένθους. Όταν ιδρύθηκε η Ομόνοια μπαίνει το πράσινο της ελπίδας και το λευκό της νίκης. Σε έξι μήνες από την ίδρυση της Ομόνοιας αναλαμβάνει πρόεδρος, τέλος του 1948, μέχρι το 1974. Πρώτος πρόεδρος της ομάδας ήταν ο Παύλος Ξιούτας, φιλόλογος και λαογράφος. Ο πατέρας μου δεν ήταν ποτέ μέλος του ΑΚΕΛ, είναι ο μόνος πρόεδρος της Ομόνοιας, που δεν ήταν μέλος του ΑΚΕΛ. Εξ όσων αντιλαμβάνομαι επέμενε η μητέρα που η οικογένειά της ήταν δεξιά, δημοκρατική. Η κηδεία του έγινε με δαπάνες της Ομόνοιας, πέθανε στις 24 Οκτωβρίου 1997, σε ηλικία 84 ετών. Ήταν πρόεδρος της Ομόνοιας μέχρι το 1974, και μετά συνέχισε ως επίτιμος πρόεδρος μέχρι του θανάτου του. Έχω ζήσει όλο το κυπριακό ποδόσφαιρο λόγω της ενασχόλησης του πατέρα μου.

–**Αντιλαμβάνομαι ότι ο πατέρας σας ήταν ανοικτό μυαλό.**

–Ναι, ιδεολογικά ήταν πάντα στον χώρο της Αριστεράς. Ως γιατρός ήταν γιατρός του Εζεκία Παπαϊωάννου, από τον καιρό που ο Παπαϊωάννου ήταν στη φυλακή. Όταν δραπετεύσε ο Παπαϊωάννου από τη φυλακή, συνελήφθη ο πατέρας μου, μιλούμε για την περίοδο του αγώνα της ΕΟΚΑ.

–**Την περίοδο του αγώνα της ΕΟΚΑ, ο πατέρας σας...**

–Ο πατέρας μου δεν ήταν μέλος της ΕΟΚΑ, αλλά περιέθαλψε πολλούς αγωνιστές της ΕΟΚΑ.

–**Ξέρετε γιατί δεν υπήρξε μέλος της ΕΟΚΑ;**

–Όχι, αλλά φαντάζομαι λόγω της αρ-

“

Ως φοιτητής ο Τάκης Νικοδαΐδης ήταν ποδύ φίλος με τον Νίκο Θεμιστοκλέους, ιδρυτικό μέλος του Ολυμπιακού, μάλιστα είχε λάβει μέρος και στην ιδρυτική συνέλευση του Ολυμπιακού, το 1931.

“

Έδλεγε πως το κυπριακό ποδόσφαιρο έχει πάντα προβλήματα, ότι υπήρχε διαφθορά, όμως, προσπαθούσε να διορθώσει κάποια πράγματα, και επέμενε η Ομόνοια να είναι πάντα προσηλωμένη σε θέματα αρχής.

χικής στάσης του ΑΚΕΛ. Ή να μην τον έβαζαν στην οργάνωση επειδή ήταν πρόεδρος της Ομόνοιας, αλλά όταν του ζητήθηκε να βοηθήσει, το έκανε. Βοήθησε και το ΑΚΕΛ στην υπόθεση του Παπαϊωάννου, βοήθησε και την άλλη πλευρά...

—Ως γιατρός και από κοινωνικής άποψης;

—Ως γιατρός ενημερωνόταν από τα σχετικά έντυπα της εποχής. Πολλές φορές δεχόταν ασθενείς δωρεάν. Ακόμη και τώρα βρίσκω πολλούς που θυμούνται ότι τους εξέτασε χωρίς να τους χρεώσει. Όσοι ήταν φτωχοί τους έβλεπε δωρεάν και τους έδινε και φάρμακα.

—Άρα, πέραν της επιστημονικής επάρκειας, υπήρχε και η κοινωνική πτυχή...

—Ναι, εγώ θυμούμαι να έρχεται με το αυτοκίνητο και να βλέπει αρρώστους μέσα στους σπήλιους της Αγλαντζιάς. Επίσης, δημοσιογράφοι μου είπαν ότι έτυχε να περιθάψει τους γονείς τους χωρίς χρέωση και μάλιστα τους έδινε και φάρμακα. Επίσης, ο ίδιος έπαθε πλευρίτιδα σε ηλικία πέντε ετών, δηλαδή το 1918, που μάλλον ήταν η ισπανική γρίπη. Γι' αυτό όταν εκδηλώθηκε η δεύτερη πανδημία το 1957 στην Κύπρο, έβλεπε πάρα πολλούς ασθενείς και δεν νόσησε, γιατί είχε ήδη αντισώματα. Το ρεκόρ του ήταν 157 ασθενείς σε μια μέρα!

—Εκτός από την ιατρική είχε και πνευματικές ανησυχίες...

—Ο πατέρας μου ήταν αξιόλογος ποιητής, αλλά δεν επεδίωκε την προβολή, αρκετά ποιήματά του δημοσιεύθηκαν στον κυπριακό Τύπο, εξέδωσε δυο ποιητικές συλλογές, η πρώτη το 1982 με τίτλο *Ως εν παρεκβάσει* και η δεύτερη με τίτλο *Επιλογές* το 1990. Υπάρχουν και ποιήματα που έγραψε όταν ήταν φοιτητής, και υπάρχει και τρίτη και προσπαθούμε να εκδώσουμε και τα άπαντά του, είχε γράψει και για τους αγνοούμενους του Νέου Χωρίου Κυθρέας. Στην πρώτη έκδοση τον πρόλογο τον έγραψε ο Μόντης, με τον οποίο ήταν φίλος.

—Αν ζούσε σήμερα πώς θα το έβλεπε το κυπριακό ποδόσφαιρο;

—Πάντα έλεγε ότι το κυπριακό ποδόσφαιρο έχει προβλήματα, ότι υπήρχε διαφθορά, όμως, προσπαθούσε να δι-

ορθώσει κάποια πράγματα, επέμενε η Ομόνοια να είναι πάντα προσηλωμένη σε θέματα αρχής, στην πρώτη του ομιλία ως πρόεδρος της Ομόνοιας είπε ότι εμείς γινόμαστε γιατί εμείς θέλουμε να εφαρμόσουμε τα ιδεώδη του αθλητισμού, μακριά από πολιτικά, θρησκεία, γι' αυτό είχε και Αρμένιους και Τουρκοκύπριους.

—Άρα ήταν μια φωτισμένη προσωπικότητα...

—Ναι, ήταν φωτισμένη προσωπικότητα για την εποχή του.

—Ως γιος του τι θυμάστε, ήταν αυστηρός ως πατέρας, προσπαθούσε να σας νουθετήσει...

—Πολλές φορές σκέφτομαι ότι μου έδωσε, χωρίς να επιμένει, τις αρχές πάνω στις οποίες να στηρίζομαι, βασικά, πάντα ήταν χαμηλών τόνων, πάντα άκουγε την αντίθετη άποψη, δεν προσπαθούσε να προβάλει τον εαυτό του, ο ίδιος έλεγε ότι κάνεις αυτό που είναι σωστό, όσο καλύτερα μπορείς...

—Άρα δεν σας έβαλε σε ένα δρόμο πολιτικό, να σας πει τι ν' ακολουθήσετε...

—Όχι, ουδέποτε, ακόμα και στο κάπνισμα δεν μου είπε να μην καπνίσω, μάλιστα μου έκανε δώρο ένα αναπτήρα.

—Όμως, παρά τον ανοιχτό του χαρακτήρα, έπρεπε να είναι ταυτόχρονα και δυνατός, για να μείνει τόσα χρόνια πρόεδρος ενός σωματείου, να είναι αναμειγμένος με τα κοινά...

—Ναι, ήταν ίσως επειδή είχε ηγετικές ικανότητες τις οποίες βρίσκω και μέσα στα γονίδια τα δικά μας, έρχεται μόνο του, και αν τηρείς κάποιες αρχές έχεις την αξιοπιστία και την εκτίμηση απ' όλους. Όταν προήδρευε άκουγε όλους και μετά μιλούσε και όλοι συμφωνούσαν ότι εκείνο που είπε ήταν εκείνο που έπρεπε να γίνει.

«ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΓΕΡΟΙ»...

—Πώς έζησε ο πατέρας σας το δράμα του να είναι αγνοούμενοι οι γονείς του;

—Διαβάστε το ποίημα «Αινείας», ήταν η δεύτερη εισβολή, όλη η οικογένεια πήγε στον Φαρμακά, εκεί βρήκε τυχαία την αδελφή του τη Μηνίτσα και τη ρώτησε «πού είναι οι γέροι», του είπε

ότι δεν ήθελαν να φύγουν. Έφυγε από τον Φαρμακά για να πάει στο Νέο Χωριό, τον σταμάτησε η Εθνική Φρουρά στον κυκλοφοριακό κόμβο του Μπάτα. Η γιαγιά η Ροδού μας τα έλεγε ότι έτσι θα συμβεί σε ανύποπτο χρόνο, δέκα χρόνια πριν, έβλεπε καταστροφή, τα σπαρτά να καίγονται και να έρχονται οι Τούρκοι, εμείς δεν τα πιστεύαμε, η γιαγιά ήταν πολύ ευσεβής, ήταν αγία, από τότε που της έκοψαν το πόδι ήταν πάντα ντυμένη σαν καλόγρια, μάλιστα είχε φέρει το σάβανό της, όταν είχε πάει στους Αγίους Τόπους. Μας είπαν ότι τους σκότωσε ένας Τουρκοκύπριος κασάπης από το Μπέι Κιογιού.

—Ο πατέρας σας ανήκε στο χώρο της Αριστεράς, η εισβολή τον επηρέασε ιδεολογικά;

—Φαίνεται και από τα ποιήματά του, και κυρίως σχετικά με τους Τούρκους, όταν σε ένα ποίημα του λέει «Τούρκοι πού είμαστε», επίσης και αντίδραση προς την Ελλάδα που δεν έκανε τίποτε για να βοηθήσει, καθώς και προς τη Σοβιετική Ένωση, ένας λόγος ίσως που άφησε την «Ομόνοια» αμέσως μετά το 1974, ο ίδιος έλεγε ότι ήταν λόγοι υγείας.

ΜΙΚΡΑ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ

Σχετικά με τη Ροδοθέα (Ροδού): Όταν ο πατέρας μου ήταν 11 ετών, δηλαδή το 1925, θυμάται που έκοψαν το πόδι της μητέρας του ψηλά στον μηρό γιατί προσβλήθηκε από οστεομυελίτιδα, και ο μόνος τρόπος για να μη πεθάνει ήταν να της κόψουν το πόδι της, θυμάται που αδελφός του ο μικρός, ο Αντρέας, ο Σι-οκκορής έκλαιε, της είχαν τεχνητό πόδι αλλά αρνείτο να το φορέσει, πάντα κρατούσε δεκανίκια, αλλά έκανε όλες τις δουλειές του σπιτιού με τα δεκανίκια.

Σχετικά με τον παππού Γεώργιο Κυριακίδη: Όταν διαλύθηκε η βιβλιοθήκη της Φανερωμένης πήγε ο Σωκράτης και βρήκε βιβλία του δημοτικού γραμμένα από τον παππού Γεώργιο Ν. Κυριακίδη, Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας, Ιστορία και Γεωγραφία της Κύπρου, άρα τα πρώτα βιβλία δημοτικού σχολείου τα έγραψε ο παππούς μου, είχε και δημοσιεύσεις και στην *Ελευθερία*.

ΑΙΝΕΙΑΣ

Πάντα οι Έλληνες εποφθαλμιούσαν τον πλούτο της Τροίας
η αρπαγή της Ελένης ήταν το πρόσχημα
στο βάθος ευλογούσαν τον Πάρι σαν ένα απρόσμενο
σύμμαχο
ούτε ο ενάντιος άνεμος θα τους χαλούσε τα σχέδια
ήσαν αποφασισμένοι και την Ιφιγένεια να θυσιάσουν.
Ω αγαπημένη μου πατρίδα, μικρούλα μου Κύπρο,
οι Εκτορές σου κείτονται νεκροί κάτω από τα τείχη σου
οι πικρές σου Ανδρομάχες θρηνούν το σκληρό τους
χαμό
οι άμαχοι άνδρες σου τα παιδιά κι' οι γυναίκες
σφάχτηκαν μέσα στους δρόμους του Ιλίου
οι κόρες σου με τα πρόσωπα βαμμένα στην τέφρα
Θρηνούν σιωπηλά τη βιασμένη παρθενιά τους
ο πλούτος σου φορτωμένος στα εχθρικά καράβια
οδεύει στα ξένα παζάρια
και πάλι η Κασσάνδρα αλαφιασμένη
ψιθυρίζει ακατάληπτα λόγια.
Κι' αλί! άμοιρος Αινείας εγώ που δε μπόρεσα
ν' ανταποκριθώ στο χρέος της μεγάλης περιστασης
να πάρω φεύγοντας μαζί μου τους εφεστίους Θεούς
μου
να κουβαλήσω στην πλάτη μου το γέρο γονιό μου.

Ως εν παρεκβάσει. Ποιήματα, Λευκωσία 1982, σελ. 41

Συνέντευξη του Τάκη Νικολαΐδη στον Νέο Δημοκράτη

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΣ

Ο επιστημονικός Κόσμος της Κύπρου καλεί όλο το λαό στις επάλξεις για την ειρήνη

Οι Κύπριοι επιστήμονες κινητοποιούνται για την προώθηση της ειρήνης και την ελευθερία της πατρίδας μας. – Όλοι στον αγώνα για τον πολιτισμό και την ειρηνική ανάπτυξη. Συνεχίσαμε την έρευνά μας μεταξύ των επιστημόνων της Κύπρου σχετικά με το ζήτημα της ειρήνης. Υποβάλαμε το ίδιο ερωτηματολόγιο, το ακόλουθο:

(1) Πώς βλέπετε το παγκόσμιο κίνημα της ειρήνης;

(2) Ποια νομίζετε, ότι είναι η θέση και ο ρόλος των επιστημόνων και διανοουμένων στον αγώνα για την ειρήνη;

(3) Ποιες νομίζετε ότι είναι οι σχέσεις μεταξύ του αγώνα για την ειρήνη και του αγώνα για την εθνική μας υπόθεση;

Ο γιατρός κ. Τάκης Νικολαΐδης από τη Λευκωσία, απάντησε ως εξής:

«1ον) Η ειρήνη τόσο για την άποψη της ωφελείας του κοινωνικού συνόλου, όσο και για τη συναισθηματική της πλευρά, ανέκαθεν αποτελεί μια από τις πιο βασικές επιδιώξεις του ανθρώπου. Η ωφελιμιστική άποψη της ειρήνης εξαιρείται από το γεγονός, πως αποτελεί το αναγκαίο υπόστρωμα για την πρόοδο και την ευημερία της ανθρωπότητας. Η συναισθηματική της πλευρά είναι ολοφάνερη. Η ειρήνη περικλείει μέσα της, σαν έννοια, όλες μαζί τις ηθικές αξίες, που συνιστούν την ύπαρξη μιας καλλιεργημένης κοινωνίας με προεξάρχουσα αξία, τη βασική ηθική αξία της αγάπης προς τον συνάνθρωπο.

Είναι, λοιπόν, πολύ φυσικό, σήμερα που αναλαμβάνεται ο συστηματικότερος αγώνας στην Ιστορία για την προώθηση της Ειρήνης, να συσπειρώθουν

γύρω από τη σημαία αυτού του αγώνα όλοι οι άνθρωποι της ψυχικής υγείας που δε δέχονται να θυσιάσουν το συμφέρον της ανθρωπότητας και το ψυχικό της κόσμο στον τυφλό κομματισμό και την ανόητη προκατάληψη, ώστε να μη με εκπλήττει η παρουσία τόσων εκατομμυρίων υπογραφών κάτω από τη διακήρυξη της Στοκχόλμης.

Η προσπάθεια να δοθεί κομματική χροιά στη σύνθεση του παγκόσμιου μετώπου της Ειρήνης, είναι σοφιστική, κακόβουλη και έντεχνα σχεδιασμένη από τους εκθρούς της Ειρήνης. Η οργανωμένη προσυπογραφή της Διακήρυξης από την αριστερή παράταξη δεν είναι εκείνη που χαρακτηρίζει τον αγώνα για την ειρήνη σαν αριστερή επιδίωξη. Εκείνο που προσδίνει αριστερό χρώμα στη διακήρυξη της Στοκχόλμης, ένα έγγραφο αθώο χωρίς το παραμικρό σημάδι ευνουσίας της μιας ή της άλλης παράταξης, είναι η οργανωμένη αποχή της δεξιάς παράταξης από την υπογραφή του εγγράφου. Δε βλέπω τον λόγο της οργανωμένης αυτής αποχής, γι' αυτό όλη η ευθύνη για το χρωματισμό του μετώπου της ειρήνης βαρύνει κατά την άποψή μου τη δεξιά. Μια αλήθεια τόσο βασική, τόσο απόλυτη, όσο η αλήθεια της ειρήνης, να θυσιάζεται στον κομματικό βωμό είναι κάτι που προκαλεί ανδία και δίνει αφορμή για θλιβερές σκέψεις όσον αφορά το μέλλον της κοινωνίας μας. Οπωσδήποτε, όμως, όποια κι αν είναι η θέση των δύο παρατάξεων γύρω από το ζήτημα της ειρήνης, η τοποθέτηση τόσων εκατομμυρίων υπογραφών κάτω από το έγγραφο της Στοκχόλμης είναι αρκετά παρήγορο γεγονός και θέλω να πιστεύω, πως η συμβολή του παγκόσμιου μετώπου της ειρήνης για την αποτροπή του πολέμου δεν θα είναι εκ των ελαχίστων.

»2ον) Οι επιστήμονες και οι διανοούμενοι έχουν καθήκον όχι μόνο να ενταχθούν στο παγκόσμιο κίνημα της ειρή-

νης, αλλά και να χρησιμοποιήσουν την ηγετική τους θέση μέσα στην κοινωνία για την καθοδήγηση και τη διαφώτιση των λαϊκών μαζών. Το καθήκον αυτό για τον επιστήμονα και το διανοούμενο δεν είναι απλώς ένα τυπικό καθήκον, αλλά ιστορική επιταγή. Μια αναδρομή, στην ιστορία είναι αρκετή για να πείσει κάθε καλόπιστο για την πρωτοπορία του επιστήμονα και του διανοούμενου στους αγώνες για τα υψηλά ιδανικά της ανθρωπότητας.

Εκτός απ' αυτό, ο επιστήμονας που σέβεται και αγαπά την επιστήμη του είναι πολύ φυσικό να επιθυμεί την πρόοδο της, που ευνοείται μόνο από μια μακρόχρονη περίοδο ειρήνης μέσα στην οποία ο ερευνητής επιστήμονας αφιερώνεται στις έρευνές της απερίσπαστος με την ηθική ενίσχυση και την υλική βοήθεια της Πολιτείας. Από την άλλη μεριά πραγματικός διανοούμενος δε μπορεί να νοηθεί, όταν το έργο του έξω από το χρονικό πλαίσιο της εποχής μας γίνεται ξένο προς τις πνευματικές ανησυχίες του λαού μας.

»3ον) Όσο κακόπιστοι κι' αν είναι οι αντιμαχόμενοι τον εθνικον αγώνα της Κύπρου δε μπόρεσαν μέχρι σήμερα ν' αμφισβητήσουν την Ελληνικότητα του λαού μας γιατί διαψεύδονται από τη φυλετική, την εθνολογική και τη γλωσσολογική υπόσταση του λαού μας. Η ταυτότητα ψυχικής κουλτούρας ανάμεσα στους δύο λαούς, ελληνικό και κυπριακό, είναι αυτοαπόδεικτη.

Η θέληση του κυπριακού λαού, από την άλλη μεριά, να ενωθεί με την Ελλάδα διατρανώθηκε από το τελευταίο δημοψήφισμα, στο οποίο η καταπληκτική του πλειονότητα ψήφισε την Ένωση.

(σελ. 4) Το μόνο επιχείρημα για την κατακράτηση της Κύπρου, που προβάλλεται με κάποια αξίωση σοβαρότητας είναι η ανάγκη στρατηγικής βάσης για την άμυνα της αγγλικής αυτοκρατορίας. Με την αποτροπή του πολέμου και την παγίωση μακρόχρονης ειρήνης το επιχείρημα αυτό αυτόματα παύει να υφίσταται. Είναι, λοιπόν, ο αγώνας για την ειρήνη συνυφασμένος με τον εθνικο-απελευθε-

ρωτικο αγώνα της Κύπρου κατά τούτο: Ότι η επιτυχία για την ειρήνη αφοπλίζει τον κυρίαρχο από το σοβαρότερο του επιχείρημα και κάμνει τη δικαία εθνική μας διεκδίκηση απρόσβλητη κι απ' αυτή την πλευρά.

Νέος Δημοκράτης, 12/10/1950, σελ. 1, 4,

Σημείωση: Στο κείμενο δεν έγινε καμία παρέμβαση, πέραν της μετατροπής του από το πολυτονικό στο μονοτονικό σύστημα.

Παπλωματίνες και γιάτρισσες μιας άλλης εποχής... τότε δεν υπήρχαν κουΐλ, ούτε γιατροί

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΒΑΚΑΝΑ

Σκέφτηκα να γράψω για μερικές από τις ασχολίες των κατοίκων του χωριού μας που τώρα δεν υπάρχουν. Διαβάζοντας το κείμενο οι νέοι μπορεί να εκπλαγούν, γιατί στα τελευταία πενήντα με εξήντα χρόνια όλα αυτά καταργήθηκαν.

Μικρή τότε θυμάμαι τη Σαλλαγκού να κρατά στη μασχάλη της μια σαΐτα και να πηγαίνει στα σπίτια για να ράψει παπλώματα και μαξιλάρια. Ήταν παπλωματίνα... τότε δεν υπήρχαν κουΐλ.

Το σπίτι της ήταν δίπλα από τη βάλαια και σχεδόν δεν φαινόταν, γιατί το σκέπαζαν τα κλαδιά του πελώριου δέντρου. Μετρίου αναστήματος, παχουλή και λιγομίλητη, συνήθως είχε πολλή δουλειά αρχές του φθινοπώρου. Ήλθε και στο σπίτι μας για να ράψει παπλώματα. Κάθισε πάνω σε ένα μαξιλαράκι, άπλωσε το βαμβάκι στο έδαφος και άρχισε να το γνέθει με τη σαΐτα. Την έβλεπα έκπληκτη, γιατί νόμιζες πως η σαΐτα πετούσε και έκανε το βαμβάκι πούπουλο. Μόλις τέλειωνε με τη σαΐτα, άπλωνε στο έδαφος το τίπετ, ρούχο ειδικό για παπλώματα, που συνήθως ήταν γαλάζιο ή ροζ και το γέμιζε με το βαμβάκι. Το δίπλωνε και το έραβε με το σακκοράφι, αφού έκανε διάφορα σχέδια. Σε λίγο το πάπλωμα ήταν έτοιμο. Η γιαγιά μου την πλήρωνε και της πρόσφερε καφέ. Τον έπινε στο πόδι, γιατί βιαζόταν, την περίμενε πολλή δουλειά.

Η ΦΚΙΑΚΟΥΡΟΥ

Θυμάμαι τη Φκιακουρού, μια ψηλή και ηλικιωμένη γυναίκα, αυτό μόνο έχω στο μυαλό μου, γιατί αυτή πέθανε, όταν ήμουν πολύ μικρή. Ερχόταν στο σπίτι μας για να επισκεφθεί τον παππού μου, ήταν ξαδέλφη του και για να της δώσει η

γιαγιά μου τα μουλουβέρκα και ζαμπούκκο, που της φύλαγε.

Στο πίσω μέρος του σπιτιού μας υπήρχε περιβόλι. Ανάμεσα στ' άλλα δέντρα ήταν και μια μουλουβέρη, που την άνοιξη φορτωνόταν με μουλουβέρκα. Η Φκιακουρού ήταν πρακτική γιατρός για τη θεραπεία του λαιμού και του κρουολογήματος. Τα φάρμακα που χρησιμοποιούσε ήταν ζαμπούκκος, μουγιόχορτο (χαμομήλι), που αφθονούσε στην περιοχή μας, και ζιβανία που της έδινε η γιαγιά μου.

...ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΛΑ

Η Βασιλα ήταν ειδική γιατρός για τα σπασίματα, σαν να λέμε ορθοπεδικός. Τεσσάρων-πέντε χρονών τότε, χτύπησα το χέρι μου, πρήστηκε και η μητέρα μου με πήρε στη Βασιλα.

Μπήκαμε στον ηλιακό και εκεί καθόταν ένας ηλικιωμένος άντρας, ο οποίος έραβε στρατούρι, έτσι μου είπε η μητέρα μου, ήταν ο Παυλής ο στρατουράς, άντρας της Βασιλας. Τον χαιρέτησε και σε λίγο φάνηκε η ορθοπεδικός... Πήρε το χέρι μου, το έτριψε με λάδι και μου το έδεσε με μια κουρούκλα. «Ευτυχώς, δεν είναι σπάσιμο, γλύτωσες το καλάωμα» μου είπε. Με συμβούλεψε να προσέχω, την πλήρωσε η μητέρα μου και φεύγοντας συναντήσαμε κάποιον άλλο που πήγαινε και αυτός στη Βασιλα, γιατί είχε στραμπουλίσει το πόδι του, ήταν από το διπλανό χωριό.

... ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΜΑΡΙΤΣΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Η ξαδέλφη μου η Μαρίτσα του Χαμπή, γυναίκα του Αποστολή, ήταν μια δυναμική προσωπικότητα, χρυσοχέρα και ό,τι έπιανε το κατάφερνε. Πολύτεκνη, μητέρα δέκα παιδιών, προσπαθούσε να τα προφτάσει όλα. Ήταν η μοναδική γυναίκα του χωριού, που οδηγούσε τράκτορ.

● ● ●

*Μόλις η
Σαδδαγκού
τέλειωνε με
τη σαΐτα,
άπλωνε στο
έδαφος το τί-
πετ, ρούχο
ειδικό για πα-
πλώματα, που
συνήθως ήταν
γαλάζιο ή ροζ
και το γέμιζε
με το βαμβάκι.
Το δίπλωνε
και το έραβε
με το σακκο-
ράφι, αφού
έκανε διάφορα
σχέδια.*

Αφιέρωνε αρκετό χρόνο να περιποιείται τα περιβόλια της. Την εποχή που φυτεύονταν οι ρέντες (ζαρζαβατικά), στις όχθες των αυλακιών έσπερναν το ταρί, ένα φυτό που έμοιαζε με σιταροπούλα (καλαμπόκι), που όταν ωριμάζε ήταν κατάλληλο υλικό για να φτιάχνεις σκούπες.

Στο χωριό μας ερχόταν ένας τεχνίτης

και έφτιαχνε τις σκούπες των κηπουρών. Η Μαρίτσα τον παρακολούθησε, έμαθε την τέχνη και από τότε όλοι οι συγγενείς της έπαιρναν το ταρί τους και είχαν όλο τον χρόνο σκούπες.

Μετά την εισβολή μετακόμισε στην Αυστραλία με την οικογένειά της και τώρα αναπαύεται σε ξένα χώματα.

Από τις χαραές και τ' αυλάκια στους υδραγωγούς

Η ιστορία της υδροδότησης του Νέου Χωριού - Οι νομές του νερού και οι φουντιάνες.

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Από τη μελέτη των σχετικών φακέλων στο κρατικό αρχείο προκύπτει ότι οι κάτοικοι της περιοχής Κυθρέας, στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα υγείας, επειδή έπαιρναν πόσιμο νερό από το τρεχούμενο στις χαραές και στ' αυλάκια. Αφού το άφηναν μέχρι να «κάτσει» η λάσπη, το έπιναν. Δεν υπήρχε καν υποτυπώδες σύστημα με βρύσες για την υδροδότηση του χωριού.

Η τότε βρετανική διοίκηση διαπίστωσε το πρόβλημα και προχώρησε στην εκπόνηση σχεδίου για την κατασκευή ενός συστήματος υδροδότησης τόσο της Κυθρέας όσο και των γύρω χωριών. Για τον σκοπό αυτό έπρεπε να καταγραφούν οι ανάγκες του κάθε χωριού σε πόσιμο νερό και να καταγραφούν οι ιδιοκτήτες των νομών του νερού.

Σημειώνεται ότι το νερό του Κεφαλόβρυσου ήταν αποκλειστικά ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Ως εκ τούτου, η χρήση μέρους αυτού για υδροδότηση –και το περίσσειμα θα χρησιμοποιείτο για αρδευτικούς σκοπούς– απαιτούσε, σύμφωνα με γνώματευση του τότε γενικού εισαγγελέα, τη συγκατάθεση όλων των ιδιοκτητών, ότι δηλαδή δεν είχαν ένσταση ένα μέρος του νερού να χρησιμοποιηθεί για ύδρευση της περιοχής.

Κατόπιν τούτου η αποικιακή κυβέρνηση κάλεσε τις κοινοτικές αρχές να καταγράψουν τους ιδιοκτήτες του νερού. Συγκεκριμένα σε έγγραφο ημερομηνίας 15.6.1923¹, το οποίο υπογράφει ο Μ. Ζεκι, αναφέρεται ότι «προχώρησε στην Κυθρέα, στην Επνχώ, το Έξω Μετόχι,

το Παλαίκυθρο, το Τσιφλικί Νεϊζαμ, το Τραχώνι και το Νέο Χωριό και ετοίμασε τους καταλόγους με τα ονόματα όλων των ιδιοκτητών του νερού της Κυθρέας». Επίσης κατέγραψε και τους ιδιοκτήτες 28 νερόμυλων της Κυθρέας που χρησιμοποιούσαν ως ενέργεια το νερό του Κεφαλόβρυσου² (βλέπε Παράρτημα 2 σελ. 57).

Το έγγραφο ημερομηνίας 10.6.1923 με τους 45 ιδιοκτήτες του νιοχωρίτικου νερού υπογράφουν οι Γκοουλής Ζωρζή και Omer Mehmed, ως κοινοτάρχες του Νέου Χωριού, και ως αζάδες οι Παναγή Νικόλα και Hassan Ahmed Agha³ (βλέπε Παράρτημα 1 σελ. 57).

Ο επιθεωρητής του Τμήματος Υδατοπρομήθειας κ. V. Levonian, σε έγγραφο του προς τον μηχανικό Υδάτων αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι για το σχέδιο υδροδότησης της Κυθρέας, συμπεριλαμβανομένης της Χρυσίδας, απαιτείται ποσό ύψους 1.591 λιρών. Το ποσό αυτό υπολογίστηκε για τοποθέτηση υδραγωγών για μεταφορά του νερού μόνο για την Κυθρέα και τη Χρυσίδα. Προκειμένου να τοποθετηθούν μεγαλύτεροι υδραγωγοί για μεταφορά νερού στο Νέο Χωριό, το Παλαίκυθρο, τη Βώνη, την Επνχώ, το Έξω Μετόχι και το Μπέυ Κιογιού απαιτείτο ποσό ύψους 376 λιρών, το 50% του οποίου θα έπρεπε να επωμιστούν τα ίδια τα χωριά και το υπόλοιπο να καταβληθεί από την κυβέρνηση.⁴ Η ποσοστιαία αναλογία για το Νέο Χωριό ήταν £102. Για τις 51 που έπρεπε να πληρώσει το χωριό –τις υπόλοιπες 51 θα τις έβαζε η κυβέρνηση– πραγματοποιήθηκε στις 6/9/1931 στο χωριό συγκέντρωση, κατά την οποία η πλειοψηφία των νοικοκυριών και των

● ● ●
Ο επιθεωρητής του Τμήματος Υδατοπρομήθειας κ. V. Levonian, σε έγγραφο του προς τον μηχανικό Υδάτων αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι για το σχέδιο υδροδότησης της Κυθρέας, συμπεριλαμβανομένης της Χρυσίδας, απαιτείται ποσό ύψους 1.591 λιρών.

Η παραδοσιακή βρύση του Άντωνα ή της Ελενίτσας Λαμπρία, στο σταυροδρόμι του χωριού.

Στις 6/9/1931 έγινε συγκέντρωση, κατά την οποία η πλειοψηφία ψήφισε υπέρ της σύναψης δανείου ύψους £24 προκειμένου να τοποθετηθούν μεγαλύτεροι υδραγωγοί για μεταφορά νερού στο Νέο Χωρίο.

ιδιοκτητών νερού ψήφισε υπέρ της σύναψης δανείου ύψους £24 με τις υπόλοιπες £27 να είναι στη διάθεση του Ταμείου της Επαρχιακής Διοίκησης για τον πιο πάνω σκοπό.

Επισημαίνεται ότι το ποσό των £376 θα χρησιμοποιηθεί για τη μεταφορά του νερού μέχρι την Κυθρέα. Μετά απαιτείται επιπρόσθετο ποσό για τη μεταφορά του νερού σε κάθε χωριό, καθώς και για την κατασκευή συστήματος υδροδότησης με δημόσιες φουντάνες. Το απαιτούμενο ποσό ανήρχετο στις £2.640, με το 50% να καταβάλλεται από τα χωριά και το υπόλοιπο από την κυβέρνηση. Το ποσό που αναλογούσε για το Νέο Χωρίο ήταν £640.

Σημειώνεται ότι το κάθε χωριό edικαιούτο να παίρνει καθημερινά κάποιες ποσότητες νερού από το Κεφαλόβρυσο για αρδευτικούς σκοπούς. Αν οι κάτοικοι του χωριού δέχονταν όπως ένα μέρος της ποσότητας του νερού διατεθεί για ύδρευση και το υπόλοιπο για άρδευση θα ελύοντο και τα όποια νομικά προβλήματα, όπως και έγινε. Έτσι, το Νέο Χωρίο που

ΠΡΩΤΗ ΔΙΑΣΩΛΗΝΩΣΗ

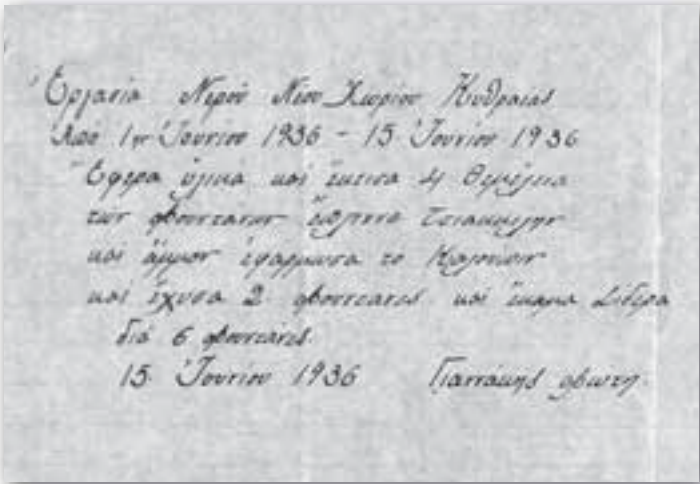
Όπως φαίνεται από τα σχετικά έγγραφα οι πρώτες εργασίες για την προμήθεια πόσιμου νερού στο Νέο Χωρίο άρχισε το 1936.⁶ Συγκεκριμένα κάποιος τεχνικός, ονόματι Γιαννάκης Φώτη, με χειρόγραφη σημείωσή του, αναφέρει τις εργασίες που έκανε στο Νέο Χωρίο από την 1η Ιουνίου 1936 έως τις 15 Ιουνίου 1936. Στη σημείωση αναφέρονται τα πιο κάτω: «Έφερα υλικά και έκτισα 4 θεμέλια των φουντάνων, έπληννα τσιακκίλην και άμμον, εφάρμωσα το καλούπιν και έχυσα 2 φουντάνες και έκαμα σίδερα διά 6 φουντάνες.

Εξάλλου, σε χειρόγραφη επιστολή του με ημερομηνία 27 Ιουλίου 1936, κάποιος άλλος τεχνικός, ο Θεοχάρης Πέτρου, προς τον επιθεωρητή του Τμήματος Υδατοπρομήθειας κ. Λεβωνιάν, γράφει, μεταξύ άλλων, τα πιο κάτω: «Λαμβάνω την τιμήν να σας πληροφορήσω διά την εργασίαν Νέου Χωρίου Κυθρέας τα εξής: Ετράβησα όλας τα γραμμάς των διακλαδώσεων και έριξα το νερόν εις 12 φουντάνες.⁸

Σε άλλη σημείωσή του, ο Θεοχάρης Πέτρου αναφέρει τις πιο κάτω εργασίες: «Από 16/7/936 μέχρι 31/7/936, έβγαλα καντάκια 2.300 πόδια, εβίδωσα σωλήνες 3.400 πόδια, εσκέπασα καντάκια 6.200 πόδια, έκτισα 4 γιοφύρκα εμπρός των φουντάνων και έκτισα 15 πόδια τσιμεντένιο αβλάκιν και έριξα το νερόν εις 13 φουντάνες.⁹

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΚΛΑΔΩΣΗΣ

Σε χειρόγραφη σημείωση της Χωρικής Αρχής, την οποία υπογράφουν ο Ζωρζής Ζωρζή, μουχτάρης, και οι Ττουουλής Νικόλα και Παναγής Νικόλα, αζάδες, καταγράφεται το σχέδιο της διακλάδωσης. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι το ντεπόζιτο θα κτιστεί στο χωράφι του Χαράλαμπου Κ. Ζερβού και οι φουντάνες θα τοποθετηθούν ως εξής: στο χωράφι του Γιαγκου Κ. Ζερβού, εις το σχολειόν, στου Χατζηνικολή Χατζηκυριάκου, Ττουουλή Πετρή Μουττά, Παπαγιάννη Ζωρζή, εκκλησίαν του Προδρόμου, Γρηγόρη Σάββα, Αντωνή Ττουουλή, Παβλή Ττουούλα, ελαιοπιεστήριον και Μαρίτσα Κυριάκου Καμπέρη.¹⁰

Κάποιος τεχνικός, ονόματι Γιαννάκης Φώτη, με χειρόγραφη σημείωσή του, αναφέρει τις εργασίες που έκανε στο Νέο Χωρίο από την 1η Ιουνίου 1936 έως τις 15 Ιουνίου 1936

έπαιρνε καθημερινά από κάποιο κανάλι του Κεφαλόβρυσου 200.000 γαλόνια για άρδευση δέχθηκε όπως 10.000 γαλόνια διατίθενται καθημερινά για την ύδρευση του χωριού.

Οι ανάγκες το 1933 των χωριών σε νερό την ημέρα ήταν: Νέο Χωρίο 9.850, Παλαίκυθρο 7.600, Έξω Μετόχι 6.550, Επικώ 5.600, Βώνη 4.400, Τραχώνι 3.200.⁵

Το Νέο Χωριό που έπαιρνε καθημερινά από κάποιο κανάλι του Κεφαλόβρυσου 200.000 γαλόνια για άρδευση δέχθηκε όπως 10.000 γαλόνια διατίθενται καθημερινά για την ύδρευση του χωριού.

ΠΑΡΑΠΟΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΦΟΥΝΤΑΝΕΣ

Όταν διέρρευσε το σχέδιο της τοποθέτησης των φουντάνων στις διάφορες γειτονιές άρχισαν και τα παράπονα από διάφορους χωριανούς, οι οποίοι ήθελαν να τοποθετηθεί φουντάνα πιο κοντά στα σπίτια τους. Μάλιστα, η πρώτη επιστολή διαμαρτυρίας εστάλη στις 28/3/1936 από τον Τουρκοκύπριο Ασάφ Ουσεΐν Όμπασι, ο οποίος ήταν κάτοικος στο Νεϊζάμ τσιφλίκι (στα ανατολικά του χωριού κοντά στη Χρυσίδα). Ο Ουσεΐν παραπονέθηκε γιατί τοποθετήθηκε βρύση «στον πλάτανον του πετονατζιού» όπου κατοικούν μόνο 4-5 άτομα, ενώ πιο κάτω υπάρχουν πέντε σπίτια με 19 κατοίκους. Γι' αυτό ζητεί να μεταφερθεί η βρύση πιο κάτω. Σημειώνεται ότι η επιστολή ήταν γραμμένη στην ελληνική και μάλιστα αλάνθαστη.¹¹

Στις 17/6/1936, με επιστολή τους προς τον διοικητή Λευκωσίας κάποιοι χωριανοί μας αναφέρουν, μεταξύ άλλων: «Κατοικούμεν εις το εν λόγω χωριόν, και εις μίαν των πλέον κεντρικών οδών του, επειδή όμως τυγχάνει επί του δρόμου αυτού να είνε ολίγα σπίτια και περισσότερα οικόπεδα δι' αυτό και δεν ετοποθετήθη φουντάνα εις τον εν λόγω δρόμον, και ως εκ τούτου είμεθα υποχρεωμένοι να φέρωμεν από αρκετήν απόστασιν το

προς χρήσιν μας ύδωρ, ενώ με ελάχιστα έξοδα νδύνατο να ικανοποιηθεί η εύλογος απαίτησίς μας».

Την επιστολή υπογράφουν οι: Χρίστος Μάρκος, Αντώνης Πόντος, Πετρής Χατζημικαήλης, Χρυσοστόμη Κούβαρου, Κωστής Κούβαρος, Γεώργιος Σαπαντζής, Παύλος Τσουλής, Γιονάς Ρωτού, Πετρής Χατζηνικόλα, Νικόλας Πετρή, Πετρής Χατζηφελλάς, Όλγα Παπαϊωάννου, Γιαννακός Κωστή Μελάς, Γ.Κ. Ζερβός.¹²

Ανάλογη επιστολή για την πιο πάνω γειτονιά απέστειλαν επίσης ο διδάσκαλος Γεώργιος Κορέλης και ο Γιάγκος Ζερβός. Κύριο επιχείρημα της επιστολής ήταν ότι η διακλάδωση των φουντάνων έγινε επί τη βάσει του παλαιού σχεδίου στο οποίο δεν φαίνονται τα σπίτια που κτίστηκαν στα βορειοανατολικά στου χωριού.¹³

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΜΑΚΡΗ

Μια άλλη επιστολή διαμαρτυρίας προς τον διοικητή Λευκωσίας απέστειλε στις 31/12/1936 ο Μιχαήλ Κ. Μακρής, ο οποίος διαμαρτύρεται γιατί να δοθεί εργασία σε κάποιο Βωνιάτη και όχι σε Νιοχωρίτη. Αναφέρει συγκεκριμένα: «Ο κατασκευαστής των φουντάνων διὰ την άρδευσιν του Νέου Χωριού

Όταν διέρρευσε το σχέδιο της τοποθέτησης των φουντάνων στις διάφορες γειτονιές άρχισαν και τα παράπονα από διάφορους χωριανούς, οι οποίοι ήθελαν να τοποθετηθεί φουντάνα πιο κοντά στα σπίτια τους.

Ο δάσκαλος Παναγιώτης Παπαγιώργης μπροστά από το μικρό ντεπόζιτο, που υπήρχε στην αυλή του δημοτικού σχολείου, δεκαετία του 1960.

έχει βάλει άνθρωπον εκ Βώνης να φέρν τις πέτρες. Νομίζω, εντιμότατε, ότι δεν είναι καθ' όλου δίκαιον και ορθόν χρήματα του χωριού μου να έρχεται άνθρωπος εξ άλλου χωριού κατά την στιγμήν κατά την οποία εμείς καθήμεθα και εις τόσον δύσκολας ημέρας να έρχονται ξένοι να εργάζονται, εμείς δε να καθήμεθα και να στερούμεθα».¹⁴

Η ΦΟΥΝΤΑΝΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Στις 27/1/1938 εστάλη επιστολή προς τον επιθεωρητή του Τμήματος Υδατοπρομήθειας κ. Λεβωνιάν, με την οποία ζητείτο η φουντάνα που τοποθετήθηκε εντός του προαυλίου της εκκλησίας να μετακινηθεί έξω από αυτό, γιατί οι επίτροποι της εκκλησίας κλειδωναν τις εισόδους με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η πρόσβαση. Την επιστολή υπογράφουν ο Ζωρζής Ζωρζή, μουχτάρης, ο Παπαγιάννης Ζωρζή, ιερέας, και οι αζάδες Κωστής Χατζηκωστής και Γεώργιος Κ. Κτωρής. Στην επιστολή υπάρχει χειρόγραφη σημείωση με κόκκινο μελάνι με την οποία δόθηκαν οδηγίες για μετακίνηση της φουντάνας.¹⁵

Αναβάθμιση Υδροδότησης και νέο σχέδιο Υδατοπρομήθειας

Με την πάροδο του χρόνου και λόγω αύξησης του πληθυσμού αλλά και των αναγκών των κατοίκων, διαπιστώθηκε ότι η ποσότητα νερού δεν ήταν αρκετή για να ικανοποιήσει τις ανάγκες των κατοίκων. Γι αυτό άρχισαν να γίνονται προσπάθειες για επίλυση του προβλήματος τόσο από την κοινοτική αρχή όσο και από οργανωμένα σύνολα του χωριού.

Ο πρόεδρος των Λαϊκών Οργανώσεων του Νέου Χωριού κ. Χαρής Χριστοδούλου απέστειλε, στις 20 Ιουνίου 1951, στον διοικητή Λευκωσίας επιστολή, με την οποία διαμαρτύρεται για την έλλειψη πόσιμου νερού που παρουσιάζεται στο χωριό ιδιαίτερα τις μεταμεσημβρινές ώρες.

Σύμφωνα με την επιστολή, δύο ήταν οι κύριοι λόγοι για την ανεπάρκεια του νερού: α) η χαούζα (ντεπόζιτο) είναι μικρή και δεν υπάρχει αρκετό απόθεμα και β) η χαούζα δεν τροφοδοτείται με αρκετό νερό από το Κεφαλόβρυσο της Κυθρέας.

Στην επιστολή γίνεται εισήγηση για την κατασκευή επιπρόσθετου ντεπόζιτου, όπως έγινε στο Έξω Μετόχι και να αυξηθεί η ποσότητα του νερού από το Κεφαλόβρυσο.¹⁶

Μετάφραση της επιστολής εστάλη στις 2 Ιουλίου 1951 στον επαρχιακό επόπτη, στην οποία, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι «οι αριστεροί του Νέου Χωριού παραπονιούνται ότι το νερό δεν είναι επαρκές και ζητούν την κατασκευή ενός επιπρόσθετου ντεπόζιτου για να αποθηκεύεται μεγαλύτερη ποσότητα νερού». Σε έκθεση του Τμήματος Υδάτων αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι η ροή του νερού είναι ικανοποιητική, αλλά λόγω έλλειψης επαρκούς αποθηκευτικού χώρου το νερό επιστρέφει στην Κυθρέα όταν το ντεπόζιτο του χωριού γεμίζει. Γι' αυτό γίνεται εισήγηση όπως κατασκευαστεί καινούργιο ντεπόζιτο, όπως έγινε και

στο έξω Μετόχι, και για το Νέο Χωρίο, το Παλαϊκυθρο, την Επνχώ, το Τραχώνι και τη Βώνη.

ΝΕΟ ΝΤΕΠΟΖΙΤΟ

Οι εργασίες για την ανέγερση νέου ντεπόζιτου άρχισαν στις 22/1/1952 και διήρκεσαν μέχρι τις 13/2/1952. Σε χειρόγραφο έκθεσή του, στις 13/2/1952, προς το Τμήμα Υδατοπρομήθειας και Άρδευσης, ο εργολάβος του έργου κ. Ευάγγελος Πετρή παραθέτει τις εργασίες που έκαμε. Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι έκτισε ένα ντεπόζιτο 7'x7'x5', το εσουβάτισε τρία χέρια, έκτισε παπούτσαν 10 κυβικές υάρδες κ.ά. Επίσης ένωσε το υφιστάμενο με το νέο ντεπόζιτο.¹⁷

Σε επιστολή της Κοινοτικής Αρχής, ημερ.13/2/1952, προς το Τμήμα Υδατοπρομήθειας και Άρδευσης εκφράζονται ευχαριστίες για την κατασκευή και δεύτερου ντεπόζιτου καθώς και «διά την άμεμπτον διαγωγήν την οποία επέδειξεν ο επιστατήσας Ευάγγελος Πετρή». Την επιστολή υπογράφουν ο Σοφοκλής Ζερβός, κοινοτάρχης, Χαμπής Κυριάκου, Σάββας Γ. Αθανασιάδης και Γιοουλής Κοντός, Αζάδες. Το νέο ντεπόζιτο κτίστηκε εκεί που ήταν η χαραή.¹⁸

Ωστόσο, λόγω της συνεχούς αύξησης του πληθυσμού του χωριού το πρόβλη-

μα της υδατοπρομήθειας δεν έλεγε να λυθεί οριστικά. Ο Διευθυντής του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων κ. Ι. Λ. Ward υπέβαλε, την 1η Μαρτίου 1957, προς τον Διοικητή Λευκωσίας εμπεριστατωμένο σχέδιο για την βελτίωση της υδατοπρομήθειας των επτά χωριών της περιοχής Κυθρέας.¹⁹ Στην αρχή του σχεδίου παρατίθεται ο πιο κάτω πίνακας με τα χωριά, τον πληθυσμό – με βάση την απογραφή του 1946- και την ημερήσια κατανάλωση νερού σε γαλόνια.

Η φουντάνα του Γιατρού, δίπλα από το σπίτι του Σταύρου.

ΧΩΡΙΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΟ 1946	ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΑΡΟΧΗ ΣΕ ΓΑΛΟΝΙΑ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΚΑΤ' ΑΤΟΜΟ ΣΕ ΓΑΛΟΝΙΑ
Νέο Χωρίο	1.178	9.850	8,4
Τραχώνι	429	3.200	7,5
Παλαϊκυθρο	909	7.600	8,4
Βώνη	460	4.400	9,6
Μπέυ Κιογιού	106	665	6,3
Επνχώ	462	5.600	12,1
Έξω Μετόχι	784	6.500	8,3
Σύνολο	4.328	37.815	

Από τα πιο πάνω στοιχεία προκύπτει ότι η υδροδότηση των επτά αυτών χωριών δεν είναι ικανοποιητική, προσθέτει ο διευθυντής και εισηγείται την τροποποίηση του σχετικού νόμου για παροχή 20 γαλόνια νερού ημερη-

*Η χωριτική
αρχή των
Τουρκοκυπρίων,
με επιστολή
προς τον διοικητή
Λευκωσίας,
παραπονιέται
ότι μόνο μια-
δυο φουντάνες
της τ/κ συνοικίας
του χωριού
έχουν νερό,
ενώ δεν υπάρχει
ροή νερού
στη βρύση του
σχολείου.*

σίως κατ' άτομο. Εκτός από την παροχή νερού στα πιο πάνω χωριά πρέπει να ληφθεί πρόνοια για παροχή νερού και στα τσιφλίκια «Πετονάτζι» και «Νεϊζέν». Οι καθημερινές ανάγκες του Νέου Χωριού σε νερό με βάση τα 20 γαλόνια κατ' άτομο ήταν 23.600 γαλόνια και 2.000 γαλόνια για τα τσιφλίκια Πετονάτζιν και Νεϊζέν.

ΠΑΡΑΠΟΝΑ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΩΝ

Στις 18 Σεπτεμβρίου 1958 η χωριτική αρχή των Τουρκοκυπρίων κατοίκων του Νέου Χωριού, με επιστολή της προς τον διοικητή Λευκωσίας, παραπονιέται ότι μόνο μια-δυο φουντάνες της τ/κ συνοικίας του χωριού έχει νερό και αυτές κάποτε στερεύουν. Από την έναρξη της λειτουργίας του δημοτικού σχολείου, συνεχίζει η επιστολή, δεν υπάρχει ροή νερού στη βρύση του σχολείου και τα παιδιά δεν έχουν πόσιμο νερό. Νερό ρέει συνεχώς στην ελληνική συνοικία του χωριού και εκτός από τις 5-6 φουντάνες που τρέχουν αδιάλειπτα, οι Έλληνες κατασκεύασαν παράνομα ακόμη 5 φουντάνες, προσθέτει ο Τούρκος κοινοτάρχης για να καταλήξει ζητώντας τη λήψη μέτρων για επιδιόρθωση της κατάστασης. Την επιστολή υπογράφουν ο Hussein H. Kiraji, κοινοτάρχης και οι Hussein Mulla Moustafa, Kiamil Asaf και S.Ozdemir Ahmed Saffet, αζάδες.²⁰

Με την πάροδο 11 ημερών από την υποβολή των παραπόνων από τους Τουρκοκύπριους Νιοχωρίτες, υπάλληλος του Τμήματος Αναπτύξεων Υδάτων, μετέβη στις 29 Σεπτεμβρίου 1958 στο Νέο Χωριό, συνοδεία του Τ/κ κοινοτάρχη, εξέτασε τα παράπονα και υπέβαλε σχετική έκθεση, τα κύρια σημεία της οποίας έχουν ως εξής :

Εντός του χωριού έγιναν αρχικώς 14 φουντάνες, 10 εντός του ελληνικού τομέα και 4 εντός του τουρκικού τομέα, εκτός εκείνων των σχολείων.

Εις τον ελληνικό τομέα τρέχουν νερό μόνο οι 4 φουντάνες και εκείνη του σχολείου. Οι άλλες έξι φουντάνες κάποτε τρέχουν νερό και μόνο νύκτα.

Εις τον τουρκικό τομέα μόνο 2 φουντάνες τρέχουν νερό, οι άλλες 2 καθώς και

εκείνη του σχολείου κάποτε τρέχουν νερό και μόνο νύκτα.

Εις το ελληνικό σχολείο υπάρχει ντεπόζιτο, το οποίο κτίστηκε μαζί με το σχολείο, ενώ στο τουρκικό σχολείο δεν υπάρχει, παρά μόνο μία φουντάνα, από την οποία πρέπει να παίρνουν νερό οι μαθητές και η τζαμή που βρίσκεται παραπλεύρως.

Εις τον ελληνικό τομέα, εις διάφορα σημεία, χαμπλά, οι Έλληνες κάτοικοι, από μόνοι τους, έκαμαν έξι επιπρόσθετες φουντάνες, και επηρεάζονται οι άλλες φουντάνες.

Διά να έχει νερό εις το τουρκικό σχολείο πρέπει να γίνει ντεπόζιτο 3'x3'x3' διά να αποθηκεύεται το λίγο νερό που τρέχει κάποτε τη νύκτα.

Διά την άνω εργασία θα χρειαστεί ποσό £120.

Η φουντάνα της Αντριάνας ή της Λυγερής, μπροστά από το σπίτι του Κύπρου Χατζηφελλά.

Ερώτηση Κεμάλ Ντενίζ στη Βουλή

Ο Τουρκοκύπριος βουλευτής, από το Νέο Χωρίο, Κεμάλ Ντενίζ, με ερώτησή του στη Βουλή των Αντιπροσώπων, στις 23/1/1962, ζητεί να πληροφορηθεί από τον αρμόδιο υπουργό να διαφωτίσει τη Βουλή αναφορικά με το θέμα της υδατοπρομήθειας των χωριών της περιοχής Κυθρέας. Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, αναφέρει: «Τελευταίως πολύ ολίγον ύδωρ ρέει εις τα χωρία, Νέον Χωρίον, Τραχώνι, Παλαικυθρον, Βώνη, Μπέϋ Κιογιού, Επνχώ και Έξω Μετόχι, τα οποία από 27ετία επρομηθεύοντο ύδωρ εκ του Κεφαλοβρύσου Κυθρέας. Προ εξ περίπου μηνών εγένετο σκέψις περί αναδιοργάνωσης του υφισταμένου συστήματος και εγκαταστάσεως νέου δικτύου προς τον σκοπόν παραχωρήσεως ύδατος επί ομαλωτέρας και ουσιαστικωτέρας βάσεως και είχαν επίσης γίνει διαβήματα διά την πραγματοποίησιν του εν λόγω έργου. Δυστυχώς, το εν λόγω έργο ανεβλήθη δι' αγνώστους λόγους».²³

Απάντηση στην πιο πάνω ερώτηση του βουλευτή απέστειλε προς το Υπουργείο Εσωτερικών το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων στις 27 Φεβρουαρίου 1962. Στο έγγραφο, μεταξύ άλλων, αναφέρονται και τα πιο κάτω: Σύμφωνα με τον σχετικό νόμο περί βελτίωσης της υδατοπρομήθειας από το Κεφαλόβρυσο, κεφ. 343, της 22/6/1932, τα επτά χωριά της περιοχής Κυθρέας, ήτοι Νέο Χωρίο, Παλαικυθρο, Έξω Μετόχι, Τραχώνι, Βώνη, Μπέϋ Κιογιού και Επνχώ, υδροδοτούνται με 37.860 γαλόνια νερό ημερησίως από το Κεφαλόβρυσο. Συμφωνήθηκε ότι η ποσότητα αυτή δεν είναι ικανοποιητική για τις οικιακές ανάγκες των χωριών κι έχουν γίνει συστάσεις για αύξηση της ποσότητας του νερού σε 94.000 γαλόνια ημερησίως.

Πέρσι, το 1961, οι κύριοι υδραγωγοί που μεταφέρουν το νερό από το Κεφαλόβρυσο στο κάθε χωριό αντικαταστάθηκαν με νέους και το νερό κατανέμεται τώρα κανονικά στο κάθε χωριό σύμφω-

*«Τελευταίως
πολύ ολίγον
ύδωρ ρέει
εις τα χωρία,
Νέον Χωρί-
ον, Τραχώνι,
Παλαικυθρον,
Βώνη, Μπέϋ
Κιογιού, Επν-
χώ και Έξω
Μετόχι».*

ΠΑΡΑΠΟΝΑ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ

Στις 27 Ιανουαρίου 1961 Ελληνοκύπριοι κάτοικοι του Νέου Χωρίου στέλνουν επιστολή στο Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων και παραπονιούνται ότι το υφιστάμενο σύστημα ύδρευσης δεν τους εξυπηρετεί, διότι κατοικούν στο βόρειο μέρος του χωριού. Ζητούν όπως το νέο υπό κατασκευή σύστημα ύδρευσης ληφθεί υπόψη και η περιοχή στην οποία βρίσκονται οι κατοικίες τους. Την επιστολή υπογράφουν οι: Σάββας Φελάς, Σάββας Σκουλιάς, Αρτεμισία Σάββα, Παναγιώτα Σκουλιά, Χρυσταλλού Σπανού, Μαρίτσα Κ. Κορόνα, Κυριάκος Πέτρου, Παντελίτσα Κυριάκου, Αθηνά Πέτρου, Πέτρος Στύλλα και Πρόδρομος Καραγιάννης.²¹

Στον φάκελο υπάρχει χειρόγραφη σημείωση υπαλλήλου με την οποία ζητά έκθεση για το πιο πάνω αίτημα.²²

Λόγω της μεγάλης αύξησης του πληθυσμού του χωριού, το οποίο αναπτυσσόταν συνεχώς και επιμερούσε, αδρά και λόγω της αύξησης των οικιακών αναγκών, το όδο σύστημα δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις των κατοίκων.

να με την πρόνοια του νόμου μέσω θυρίδων κατανομής. Αυτό αποτελεί μέρος ενός νέου συνδυασμένου σχεδίου, που ετοιμάστηκε και περιλαμβάνει την τοποθέτηση υδραγωγών διανομής στο κάθε χωριό, τέτοιας χωρητικότητας για την ποσότητα των 94.000 γαλονιών νερού ημερησίως, που θα αντληθεί τελικά από το Κεφαλόβρυσο.

ΠΑΡΑΠΟΝΟ Ε/Κ ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗ

Μετά από παράπονο του κοινοτάρχη του Νέου Χωριού ότι η υδατοπρομήθεια του χωριού δεν είναι ικανοποιητική, λειτουργός του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων επισκέφθηκε το χωριό στις 8 Ιουνίου 1967 και μέτρησε στην παρουσία του κοινοτάρχη το νερό που έρεε στο νεπόζιτο και βρήκε ότι έρεαν 4,5 γαλόνια σε 27 δευτερόλεπτα, ήτοι, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά σε χειρόγραφο έκθεσή του, ημερομηνίας 9/6/1967, 14.430 γαλόνια ημερησίως. «Ολόκληρη η ποσότης του νερού που έρχεται από τον Κεφαλόβρυσον δι' όλα τα χωριά μετρήθη επίσης και δι' όλα τα 55.542 γαλόνια ημερησίως. Η αναλογία του Νέου Χωριού επί της ολικής ποσότητος είναι 26%, ήτοι επί των 55.542 γαλονιών είναι 14.430 γαλ. ημερησίως. Επομένως το χωριόν παίρνει την

αναλογία του επί της ποσότητος ύδατος από τον Κεφαλόβρυσον», καταλήγει στην έκθεσή του ο λειτουργός Σ. Γεωργίου.²⁴

ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΔΙΑΝΟΜΗ ΝΕΡΟΥ

Σε επιστολή του Επάρχου Λευκωσίας προς τον Διευθυντή του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων αναφέρεται ότι στις 30 Μαΐου 1967 πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στο Υπουργείο Γεωργίας και Φυσικών Πόρων, κατά την οποία εξετάστηκε το θέμα της χρησιμοποίησης της διάτρησης «Μουζωμένου Σπήλιου» για την ικανοποίηση του αιτήματος για κατ' οικον διανομή νερού στα χωριά Νέο Χωριό, Παλαίκυθρο, Τραχώνι, Βώνη, και Έξω Μετόχι.²⁵

Το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων σε επιστολή του προς τον έπαρχο Λευκωσίας τον πληροφορεί ότι το τμήμα έχει καταρτίσει τα τελικά σχέδια για κατ' οικον διανομή νερού στα χωριά Νέο Χωριό, Παλαίκυθρο, Τραχώνι, Βώνη, και Έξω Μετόχι. Η ποσότητα των 37.865 γαλονιών που παραχωρείτο στα πιο πάνω χωριά δεν είναι ικανοποιητική λόγω αύξησης του πληθυσμού και των αναγκών των κατοίκων. Γίνεται εισήγηση όπως παραχωρούνται 20 γαλόνια ημερησίως κατ' άτομο.

Το σχέδιο για τα πέντε χωριά προβλέπει την κατασκευή υδατοποθκών επί πύργων και την εφαρμογή νέων δικτύων διακλαδώσεως.

Η συνολική δαπάνη και για τα πέντε χωριά ανέρχεται σε £51.000, για δε το Νέο Χωρίο £12.000.²⁶

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ

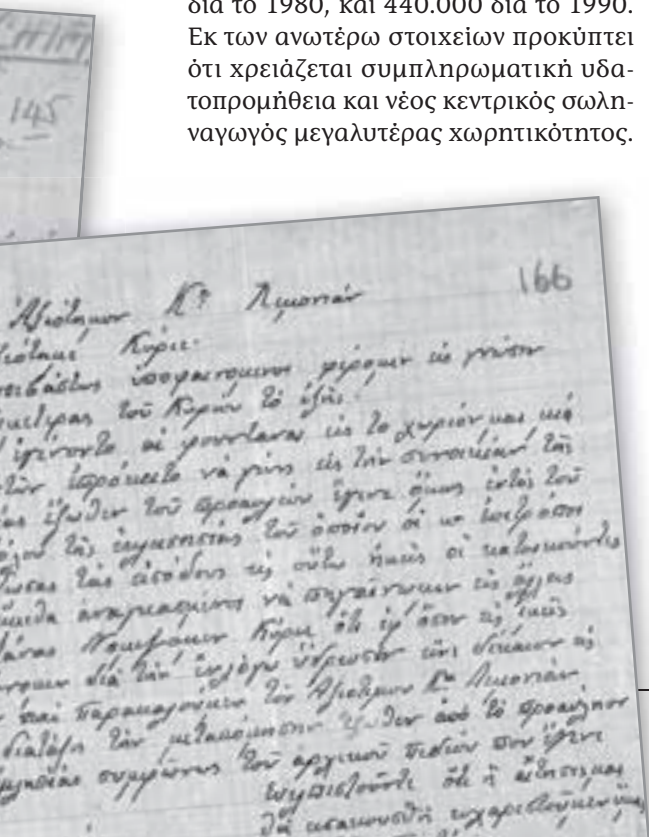
Δύο χρόνια μετά την κατ' οίκον διανομή του νερού στο Νέο Χωρίο, τα προβλήματα της ύδρευσης του χωριού δεν λένε να εκλείψουν. Λόγω της μεγάλης αύξησης του πληθυσμού του χωριού, το οποίο αναπτυσσόταν συνεχώς και ευημερούσε, αλλά και λόγω της αύξησης των οικιακών αναγκών, το όλο σύστημα δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις των κατοίκων του χωριού. Έτσι, σε επιστολή του, ο διευθυντής του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων κ. Π. Παντελίδης προς τον έπαρχο Λευκωσίας, σχετικά με την υδατοπρομήθεια του Νέου Χωριού, αναφέρει και στα γύρω χωριά, και, μεταξύ άλλων, αναφέρει: «Ο σημερινός πληθυσμός των χωριών αυτών υπολογίζεται εις 6.500 κατοίκους. Με 3% πληθυσμιαία αύξηση κατ' έτος και με αναλογία 30 γαλόνια κατ' άτομον ημερησίως μέχρι του 1980 και με 40 γαλόνια μέχρι του 1990 αι υδρευτικά αυτών ανάγκα υπολογίζονται εις 195.000 διά το 1970, 255.000 διά το 1980, και 440.000 διά το 1990. Εκ των ανωτέρω στοιχείων προκύπτει ότι χρειάζεται συμπληρωματική υδατοπρομήθεια και νέος κεντρικός σωληναγωγός μεγαλύτερας χωρητικότητας.

Η συμπληρωματική υδατοπρομήθεια δύναται να εξευρεθεί είτε εκ της πηγής “Κεφαλόβρυσος” είτε εκ γεωτρήσεως επί της οροσειράς».²⁷

Ο κ. Παντελίδης έκανε προβλέψεις για τις ανάγκες του χωριού μέχρι και το 1990, και πολύ ορθά έπραξε. Ωστόσο, τρία χρόνια μετά, τον Αύγουστο του 1974, το Νέο Χωρίο καταλαμβάνεται από τους Τούρκους εισβολείς, πληρώνοντας βαρύ φόρο αίματος με τις τεράστιες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές.

Ο Κεφαλόβρυσος στέρεψε και είναι απορίας άξιον πού πήγε όλο εκείνο το νερό. Ας ελπίσουμε ότι με τη λύση του Κυπριακού και την επανένωση της πατρίδας μας θα καταβληθούν προσπάθειες για να εντοπιστεί το νερό του Κεφαλόβρυσου, που σύμφωνα με μαρτυρίες υπήρχε από αρχαιοτάτων χρόνων.

- 1 Κρατικό Αρχείο, Αρ. Φακ. 298/1923.
- 2 Κρατικό Αρχείο, SA1/991/1923, red 18.
- 3 Κρατικό Αρχείο, SA1/991/1923, red 1, LRS1/22153.
- 4 Κρατικό Αρχείο, Αρ. Φακ. 134/23, 214/28, ημερ. 20/4/1931- SA1/422/1928, red 45.
- 5 Kythrea Water Supply Improvement.
- 6 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B.
- 7 Κρατικό Αρχείο TAY1/1045B, blue 104.
- 8 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 105.
- 9 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 106.
- 10 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 112.
- 11 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 145.
- 12 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 147-148.
- 13 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 151.
- 14 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 150.
- 15 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045B, blue 166.
- 16 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1036.
- 17 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1046, red 41.
- 18 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1046, red 42.
- 19 Κρατικό Αρχείο, Αρ.Φακ.3141, 214/28, 1/3/1957.
- 20 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1046, blue 64.
- 21 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1046, blue 83-84.
- 22 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1046, ημερ. 16/2/1961.
- 23 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045A, blue 241.
- 24 Κρατικό Αρχείο, TAY1/1045A, blue 273.
- 25 Κρατικό Αρχείο, Αρ. Φακ. 140/ΓΕΝ, ημερ. 7/8/1967, TAY1/1045 A, blue 276.
- 26 Κρατικό Αρχείο, Αρ.Φακ. 214/28/IV, ημερ.29/3/1968, TAY1/1046, blue 130-131.
- 27 Κρατικό Αρχείο, Αρ. Φακ. 214/28, 23/9/1971, TAY1/1046, blue 140.

Οι φουντάνες του Νέου Χωριού

Με βάση το πρώτο σχέδιο δι-
ακλάδωσης του νερού στο
χωριό μας το 1936 κατασκευ-
άστηκαν 14 φουντάνες, 4 στον τουρκο-
μαχαλά και 10 στο υπόλοιπο χωριό. Οι
φουντάνες ήταν οι πιο κάτω:

ΦΟΥΝΤΑΝΕΣ ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΑΛΑ

Του Κοτσιπινόκωλου

Του Ρολοά

Του Τέβρισιου (έξω από το καφενείο του)

Του Σελλαχή ή του Παπάφανου, απένα-
ντι από το σπίτι της Παρασκευής Μάτσα.

ΟΙ ΒΡΥΣΣΕΣ ΣΤΙΣ Ε/Κ ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ

1. Του Μιχαηλιά, απέναντι από το σπίτι
του στα δεξιά του δρόμου στη γωνία.

2. Του Γιατρού, δίπλα από το σπίτι του
Σταύρου.

3. Της Αντριάνας ή της Λυγερής, μπροστά
από το σπίτι του Κύπρου Χατζηφελλά.

4. Του Σιεϊττάνη, απέναντι από τον καφε-
νέ του Γιαννή του Πετρούτσιου. Η φου-
ντάνα αυτή έχει τη δική της ιστορία, που
μας αφηγήθηκε ο συγχωριανός μας Κυ-
ριάκος Καννάουρος. Κανονικά η φουντά-
να αυτή ήταν η φουντάνα του Μαρωνί-
τη και βρισκόταν έξω από το μπακάλικο
του Κυριάκου Μένοικου. Μια ημέρα, και

συγκεκριμένα στις 8 Σεπτεμβρίου 1954,
ημέρα που γινόταν η κηδεία της Ελε-
γκούς Κίρκα, μάνας του Τρίγκου, βόλισε
μπροστά από τη φουντάνα μια γκαμήλα.
Το ένα της πόδι μπήκε βαθιά σε λάκκο.
Αφού γλύτωσαν το ζώο, μετέφεραν τη
φουντάνα απέναντι από τον καφενέ του
Γιαννή του Πετρούτσιου.

5. Της εκκλησιάς, έξω από την εκκλησία
του Αγ. Χαραλάμπους.

6. Του Γληόρη, δίπλα από το σπίτι του
Χρίστου Σκλάβου.

7. Του Χαρή Χατζησάββα (Ττακκουροπά-
τη) απέναντι από το σινεμά του Χρ.Κοκο-
νή (Κοκκού), που ήταν το παλιό σχολείο.

8. Της Τιοφίνας, έξω από το σπίτι του Γε-
ώργιου Ολυμπιακού.

9. Της Μαρίκκας, απέναντι από το σπίτι
του Αντρέα της Μηλιάς.

10. Του Άντωνια ή της Ελενίτσας Λα-
μπρία, στο σταυροδρόμι.

Φουντάνα υπήρχε και στο μικρό ντεπό-
ζιτο, που ήταν η φουντάνα του Τσιάρρη,
επίσης υπήρχαν βρύσες γύρω από μικρό
ντεπόζιτο στο νέο σχολείο.

Τη δεκαετία του 1960 κατασκευάστη-
καν ακόμη τρεις φουντάνες, όχι χτιστές:
το φουντανί, απέναντι από το σπίτι του
Αθ. Αθανασιάδη (Σιόρρη), απέναντι από
το σπίτι του Αντρέα Λαμπρία, μία έξω
από το σπίτι του Γαλατάρη, και μία κάτω
από τη συκαμιά έξω από το σπίτι του Χρί-
στου του Κούννου.

Η Κικούλα Κάτ-
του, με την αδελ-
φή της Τούλα,
μπροστά από το
ντεπόζιτο του
σχολείου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

List of Neokhorio Division

We the undersigned Mukhtar and Aza of the village of Neokhorio do hereby certify that the present owners of the water having its source at Kefalovrisos at Kythraea and running through the channel known as Neokhorio Division are those described below:

1. Panayi Nicola
2. Towli Nicola
3. Costi Nicola
4. Succon of Styliano Meymarides of Trakhoni
5. Zorzi Hj. Chirkalli
6. Lukas Hj. Haralambou
7. Yancos Costi Hj. Zavrou and his co.ptors
8. Irini Hj. Athanassi
9. Towlis Zorzi
10. Pavlis Sava and his co heirs
11. Yorghy Lefteri Hj. Petri
12. Costi Lefteri Hj. Petri
13. Panayiotou Lefteri Hj. Petri
14. Kalliopi Lefteri Hj. Petri
15. Evanthia Lefteri Hj. Petri
16. Polixeni Lefteri Hj. Petri
17. Arif Mehmed Emin Eff.
18. Hussein Ousta Mehmed of Nicosia
19. Ibrahim Ousta Mehmed of Nicosia
20. Meyrem Ousta Mehmed of Nicosia
21. Mehmed Kodja Ali
22. Mulla Mustafa Ali Eff.
23. Ahmed Ali Eff.
24. Assaf Ali Eff.
25. Siddika Ali Eff.
26. Sherrif Hanim Hussein
27. Hj. Panayi Hj. Towli
28. Yiannacos Hj. Nicola
29. Petris Hj. Nicola
30. Toffi Hj. Nicola
31. Towli Antoni Kokoni
32. Maritsou Athanasi
33. Lenou Hj. Yeorghy
34. Costis PapaHaralambou
35. Evanthia Yianni of Trahoni
36. Sallahi Moulla Hussein and his co-heirs
37. Church of village
38. Petris Sofokli
39. Costi Hj. Costi
40. Apostoli Hj. Towli
41. Mosque of village
42. Maritsou Kyriakou
43. Elengou Kyriakou
44. Michail Kyriakou
45. Hassan Ali Eff.

We certify that the above list is correct

10.6.1923

Moukhtars	Azas
Sgd. Towli Zorzi	Sgd. Panayi Nicola
Sgd. Omer Mehmed	Sgd. Hassan Ahmet Agna

Το έγγραφο με τους 45 ιδιοκτήτες του νιοχωρϊτικου νερού. Κρατικό Αρχείο, SA1/991/1923.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΟΝΟΜΑΣΙΕΣ ΝΟΜΩΝ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

Division	Topjou	Hole	Syrkale
Division	Emir	Hole	Tirnari
Division	Xilevritikon	Hole	Marmareti
Division	Emir	Hole	Franco
Division	Voniatikon	Hole	Marri
Division	Neokhorio	Hole	Korona
Division	Trahonidico	Hole	Pedonadji
Division	Chiflikodico		
Division	Exo Metochi / Epicho		
Division	Palaekythron (Sakkatikon / Saglamikon)		
Division	Voni		
Division	Neyzan		

Κρατικό Αρχείο, SA1 1259/1956 (Red 38-42).

Το Δημοτικό Σχολείο του Νέου Χωρίου την πρώτη δεκαετία ίδρυσής του

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Το Νέο Χωρίο Κυθρέας, όπως και τα περισσότερα χωριά της Κύπρου, άρχισε σταδιακά να ζητάει την ίδρυση δημοτικού σχολείου στα όριά του από τις εκάστοτε διοικήσεις. Πλέον, η εκπαίδευση των παιδιών άρχιζε να γίνεται μια αναγκαιότητα, που οι γονείς ασπάζονταν, κυρίως για τ' αγόρια.

Το ελληνικό Δημοτικό Σχολείο του Νέου Χωρίου (το τουρκικό σχολείο ιδρύθηκε τον επόμενο χρόνο και τη σχολική

περίοδο 1888-1889 έλαβε 8 λίρες επιχορήγηση, με 24 μαθητές, 16 αγόρια και 8 κορίτσια),¹ ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 1886, με κρατική χορηγία 5 λίρες, επίσης δόθηκαν και 10 λίρες για οικοδομικές εργασίες.² Όπως φαίνεται από τους μαθητές το σχολείο ήταν μεικτό, με τους μαθητές να κάθονται φυσικά ξεχωριστά. Την πρώτη σχολική χρονιά 1886-1887 το σχολείο δέχθηκε 26 μαθητές, εκ των οποίων η μία ήταν μαθήτριά. Δάσκαλος διορίστηκε ο εκ Καϊμακλίου Κωνσταντίνος Νικολάου, με ετήσιο μισθό 15 λίρες.

●●●
Το εθνικό Δημοτικό Σχολείο του Νέου Χωρίου ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 1886, με κρατική χορηγία 5 θήρες, επίσης δόθηκαν και 10 θήρες για οικοδομικές εργασίες και με 26 μαθητές, 25 αγόρια και 1 κορίτσι.

Πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το σχολείο στεγαζόταν στην οικία με την καμάρα, της θείας της Αρτεμισίας Φεδῶδά, Κατερίνας, γυναίκας του Μάρκου. Αργότερα, οι μαθητές μεταφέρθηκαν στο κτίριο που μετά έγινε το σινεμά του Χρίστου Κοκονή (Κοκκού) προς το σπίτι του Γ. Κορέλλη.

Στη δεύτερη σχολική χρονιά 1887-1888 οι μαθητές αυξήθηκαν στους 43, 38 αγόρια και 5 κορίτσια.³ Στα επόμενα χρόνια μέχρι και την αυγή του 20ού αιώνα παρατηρούμε ότι και κορίτσια φοιτούν στο δημοτικό σχολείο, αποτελώντας ωστόσο τη μειοψηφία.

ΣΧΟΛΙΚΗ ΧΡΟΝΙΑ	ΜΑΘΗΤΕΣ	ΑΓ.	ΚΟΡ.
1886-1887	26	25	1
1887-1888	43	38	5
1889-1890	56	55	1
1892-1893	25	25	0
1893-1894	22	22	0
1894-1895	29	29	0
1895-1896	28	28	0
1896-1897	38	38	0
1897-1898	66	58	9
1898-1899	49	44	5
1900-1901	99	95	4

ΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ	
1886-1891	Κωνσταντίνος Νικολάου
1888-1893	Δευθυντής Χαράλαμπος Χατζηγεωργίου (από την Ίνια της Πάφου)
1891-1892	Χρίστος Αρτεμίδης (από τη Λευκωσία)
1892-1893	Χρίστος Αρτεμίδης
1893-1894	Χρίστος Αρτεμίδης
1893-1894	Ιωάννης Ζαννεττής
1894-1895	Χρίστος Αρτεμίδης
1895-1896	Γαβριήλ Νικολάου
1896-1897	Γαβριήλ Νικολάου
1897-1898	Δημήτριος Καρακάσις (από τη Θράκη)
1898-1899	Δημήτριος Καρακάσις
1899-1900	Δημήτριος Καρακάσις
1900-1901	Δημήτριος Καρακάσις

ΤΟ ΚΤΗΡΙΟ

Δυστυχώς δεν γνωρίζουμε με ασφάλεια πού βρισκόταν το πρώτο σχολείο του Νέου Χωριού. Σύμφωνα με πληροφορίες από παλαιούς Νιοχωρίτες και Νιοχωρίτισσες σχολική αίθουσα βρισκόταν στην αυλή της εκκλησίας του Αγίου Χαράλαμπος. Σε μεταγενέστερο δε στάδιο, πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το σχολείο στεγαζόταν στην οικία με την

καμάρα, της θείας της Αρτεμισίας Φεδῶλά, Κατερίνας, γυναίκας του Μάρκου. Αργότερα, οι μαθητές μεταφέρθηκαν στο κτίριο που μετά έγινε το σινεμά του Χρίστου Κοκονή (Κοκκού) προς το σπίτι του Γ. Κορέλλη.⁴ Ο Νικόλας Πόντος θυμάται επίσης το παλιό το σχολείο, που τη δεκαετία του '50 αγόρασε ο Χρίστος Κοκονής (Κοκκός) και το μετέτρεψε σε σινεμά. Την ύπαρξη σχολικής αίθουσας στο προαύλιο της εκκλησίας του Αγίου Χαράλαμπος αναφέρει και ο Κυριάκος Λαμπρίας.⁵

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΝΙΟΧΩΡΙΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ο Χρίστος Λαμπρίας, συγγραφέας του βιβλίου *Νέο Χωριό Κυθρέας. Γενέθλια γη - Οι ρίζες μας* ανακάλυψε και τον πρώτο Νιοχωρίτη δάσκαλο, τον Χαράλαμπο Γεωργίου, ο οποίος αναφέρεται στην επίσημη εφημερίδα της Κυβέρνησης, το 1896, σε κατάλογο που δημοσιεύεται σχετικά με τους κατάλληλους προς διορισμό δασκάλους στα ελληνικά σχολεία της Κύπρου. Σε αυτόν τον κατάλογο λοιπόν αναφέρεται ότι ο Γεωργίου είναι δάσκαλος τρίτης τάξης και είχε εκπαιδευτεί στη Λευκωσία, προφανώς απόφοιτος της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας, αφού ως τόπος εκπαίδευσής του αναφέρεται η Λευκωσία. Επίσης, σημειώνεται ότι από τη σχολική χρονιά 1894-1895 είναι διορισμένος δάσκαλος στο Καλό Χωριό.⁶

ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ

Θεωρούμε πως όσα μας έχουν αφηγηθεί Νιοχωρίτες και Νιοχωρίτισσες για τη σχολική ζωή τις δεκαετίες του '30 και του '40 εν πολλοίς αντικατοπτρίζουν όσα ίσχυαν και τις αμέσως προηγούμενες δεκαετίες. Η κα Αρτεμισία Φελλά μάς είπε πως μόλις τα κορίτσια τελείωναν τη Δ΄ τάξη, οι μητέρες τους δεν άφηναν τα κορίτσια να συνεχίσουν τη φοίτησή τους, γιατί υπήρχαν τ' αγόρια. Ακριβώς την ίδια μνήμη έχει και η Λουλού Μένοικου, η οποία κατάφερε να πάει έως την Ε΄ τάξη, μαζί με τη Χαρίτα του Τσιάρτα. Χαρακτηριστικός είναι ο διάλογός της με την πρωτοδιόριστη δασκάλα Αθηνούλα Παπαγιάννη: «Τι θα κάμνεις σπίτι, θα φανίσκεις;». «Τι να κάνω», της λέω, «αφού έτσι θέλουν οι γονείς μου».

Η κα Φελλά θυμάται πως όταν εκείνη πήγαινε στο σχολείο οι μαθητές της Α΄, Ε΄ και Στ΄ τάξης ήταν στην ίδια αίθουσα, και στην άλλη οι μαθητές της Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξης. Η κάθε τάξη είχε μόνο έναν πίνακα, ενώ δεν υπήρχε ούτε εποπτικό ή άλλο υλικό, όπως χάρτες ή φωτογραφίες. Η κα Φελλά θυμάται πως στο σχολείο δεν υπήρχε ελληνική σημαία, και νομίζει πως είχε αγγλική σημαία. Πολύ χαρακτηριστικό είναι το ποίημα που θυμόταν η κα Φελλά, το οποίο είχε αποστηθίσει από διηγήσεις της μητέρας της, η οποία φοίτησε μόνο έως την πρώτη τάξη του Δημοτικού, που έπαιζαν τον Ππασιά με την Κυπριοπούλα Ζωηρώ.

-Πασά, τι θέλεις και έκραξες τας φίλας μου να αφήσω /

και σε τον μαύρο τύραννο μονάχα να αντικρύσω; /

-Ω, Ελληνοπούλα τολμηρή περήφανη παρθένα, /

δεν είναι κρίμα κι άδικο να μαραθούν / τα νιάτα σου τα τόσο ανθισμένα; /

-Είμαι Ελληνίδα εγώ, πασά, και Ελληνοπούλα<ς> μάτια /

και εύκολα δεν φαντάζομαι σε τουρκικά παλάτια. /

Το παραπάνω πρόκειται για ένα πολύ συχνό ποίημα/κειμένο, το οποίο τραγουδιόταν συχνά σε πάρα πολλά σχολεία του ευρύτερου Ελληνισμού στις αρχές του 20ού αιώνα, ιδιαίτέρως στη Μικρά Ασία και τη Μακεδονία.⁷ Τα μαθήματα που όλοι θυμούνται ότι έκαναν ήταν ανάγνωση, ορθογραφία, γραμματική, αριθμητική, ιστορία, γεωγραφία και γυμναστική. Ο Νικόλας Ποντος θυμάται πως η πρωινή προσευχή των μαθητών ήταν: «Στον βασιλέα μας κοινό πατέρα μας, σώσον Θεέ». Το 1941-42 επιτράπηκε η σημαία.⁸

1 Χρίστος Λαμπρίας, *Νέο Χωρίο Κυθρέας. Γενέθλια γη –Οι ρίζες μας*, Λευκωσία 2017, σελ. 192.
 2 *Cyprus Gazette*, 1887, σελ. 986, 988.
 3 *Cyprus Blue Book*, σελ. 424.
 4 Χρίστος Λαμπρίας, *Νέο Χωρίο Κυθρέας*, ό.π. 169.
 5 Χρίστος Λαμπρίας, *Νέο Χωρίο Κυθρέας*, ό.π. 169.
 6 Χρίστος Λαμπρίας, *Νέο Χωρίο Κυθρέας*, ό.π. σελ. 169. *Cyprus Gazette*, 1896, σελ. 2966.

7 Ν. Κεφαλληνιάδης, «Μικρασιάτικα τραγούδια στη Νάξο», *Μικρασιατικά Χρονικά*, τ. 18 (1988), σελ. 281, 283 και Στυλιανή Κανέλλα, *Οι Τούρκοι στα κείμενα της εθνικής εορτής της 25ης Μαρτίου: Έρευνα υπό το πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης*, Διπλωματική εργασία Θεσσαλονίκη, 2013, σελ. 62.
 8 Χρυσός Λαμπρίας - Απόστολος Γ. Κουρουπάκης, «Ο Νικόλας Πόντος θυμάται το αγαπημένο του χωριό», *Νιοχωρήτικη Φωνή*, τχ. 6, σελ. 28.

Δασκάλα στο χωριό μου

ΤΗΣ ΔΩΡΑΣ ΜΙΧΑΗΛ ΑΝΔΡΕΟΥ

Δεν είμαι σίγουρη αν θα μπορούσα να κάνω κάτι άλλο στη ζωή μου. Είχα από τα πολύ μικρά μου χρόνια πολλά ενδιαφέροντα. Και το διδασκαλικό επάγγελμα μου έδωσε τη δυνατότητα και την ευκαιρία να διοχετεύσω σε αυτό όλα τα ταλέντα μου. Πρώτα απ' όλα την αγάπη μου για τους ανθρώπους, ιδιαίτερα τα παιδιά, αλλά και τη φύση. Μετά ήταν και όλα εκείνα με τα οποία μου άρεσε να ασχολούμαι: το σχέδιο, η ζωγραφική, οι χειροτεχνίες, το ράψιμο, το πλέξιμο, το κέντημα. Ήμουν μέσα σ' όλα.

Πολύ γρήγορα, όταν ήμουν ακόμη σπουδαστρια, στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου, άκουσα από δύο καθηγητές μου, τον κ. Κότσαπα, και τον κ. Χασιάπη, την ίδια διαπίστωση: «Θεοδώρα, είσαι γεννημένη δασκάλα». Και πράγματι από την αρχή με κέρδισε ο ρόλος της δασκάλας. Πάντα οργανωμένη και μεθοδική, ώστε να δημιουργώ συνθήκες μέσα στις οποίες τα παιδιά να γνωρίσουν τη χαρά της επιτυχίας, ν' ανοίξουν τα φτερά τους. Δεν υπήρχε περίπτωση να αφήσω παιδί να περιθωριοποιηθεί. Η ατομική προσέγγιση κάθε παιδιού ήταν προτεραιότητά μου, όχι μόνο όσον αφορά τα μαθήματα, αλλά και σε θέματα κοινωνικοποίησης. Έψαχνα τη συμπεριφορά τους και τ' άκουγα με προσοχή. Έτσι εντόπιζα τις ανάγκες τους, μαζί και τα ταλέντα τους. Πίστεψα ότι ο ρόλος του δασκάλου είναι να σκύψει με αγάπη πάνω από τα παιδιά και να τα βοηθήσει να διοχετεύσουν την ενεργητικότητά τους στα σωστά κανάλια, ώστε να εξελιχθούν σύμφωνα με τις δυνατότητές τους, να αγαπήσουν το σχολείο και τη μάθηση και να διαμορφώσουν στάσεις ζωής, να γίνουν χρήσιμοι και δημοκρατικοί πολίτες στην κοινωνία και στην πατρίδα τους. Σήμερα μπορώ να πω με σιγουριά ότι έκανα

ό,τι μπορούσα για να υλοποιήσω αυτούς τους στόχους. Έδωσα τον καλύτερό μου εαυτό και έχω ήσυχη τη συνειδησή μου.

ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ (1968-74)

Είχα την τύχη να τοποθετηθώ στο δημοτικό σχολείο του χωριού μου τη σχολική χρονιά 1968-69. Εργάστηκα με τα παιδιά της Α' τάξης τη σχολική εκείνη χρονιά και τις επόμενες πέντε χρονιές μέχρι την τουρκική εισβολή το 1974. Διατηρώ μέχρι σήμερα τις καλύτερες εντυπώσεις από τα παιδιά του χωριού μου. Πανέξυπνα, χαρισματικά, ευγενικά, σπирτάτα, πάντα καθαρά και περιποιημένα από το σπίτι τους.

Μια μέρα ήρθε στο σχολείο ο επιθεωρητής μας, ο κ. Παύλος Ιωαννίδης. Θα παρακολουθούσε την εργασία στις τάξεις. Σ' εμάς θα ερχόταν να δει το μάθημα των Μαθηματικών. Μπήκε στην τάξη με τον διευθυντή μας, τον κ. Κώστα Ζαμπακκίδη και κάθισαν στο πίσω μέρος της αίθουσας. Το θέμα μας ήταν ο πολλαπλασιασμός. Με ξεκάθαρους στόχους και οργανωμένες δραστηριότητες, εποπτικά και με καθολική συμμετοχή των παιδιών εξελίχθηκε το μάθημα. Ζωηρά και άνετα τα παιδιά δεν υπολόγισαν καν την παρουσία των δύο κυρίων, ανασπώνονταν στα θρανία τους με ανυπόμονα υψωμένα τα χέρια, καθώς όλα ήξεραν την ορθή απάντηση στην άσκηση με τους πίνακες του πολλαπλασιασμού. Μια ζωηρή ατμόσφαιρα επικρατούσε στην αίθουσα. Τα παιδιά απολάμβαναν το μάθημα και χαιρόνταν τη συμμετοχή τους σε αυτό. Και όταν το κουδούνι χτύπησε για διάλειμμα, χύθηκαν όλα έξω και ήταν μες στην τρελή χαρά.

Έμεινα στην έδρα όρθια, κοιτώντας τον επιθεωρητή, καθώς η τάξη άδειαζε από τα παιδιά και σκεφτόμουν τι θα μου έλεγε, του άρεσε το μάθημα, βρήκε άτα-

● ● ●

*«Πες μου,
κ. Δώρα, το
μυστικό σου, τι
τους κάνεις και
γεδούν ακόμη
και τα μάτια
τους;» «Τ' αγα-
πώ, κ. Παύδο»,
του απάντησα.*

Είχα την ύψη να τοποθετηθώ στο δημοτικό σχολείο του χωριού μου τη σχολική χρονιά 1968-69. Εργάστηκα με τα παιδιά της Α΄ τάξης τη σχολική εκείνη χρονιά και ως επόμενες πέντε χρονιές μέχρι την τουρκική εισβολή.

χτα τα παιδιά... Ο κ. Παύλος Ιωαννίδης με πλησίασε και κοιτάζοντάς με έντονα μου είπε: «Πες μου, κ. Δώρα, το μυστικό σου, τι τους κάνεις και γελούν ακόμη και τα μάτια τους;» «Γ' αγαπώ, κ. Παύλο», του απάντησα. Με αποχαιρέτησε και η ικανοποίηση ήταν έκδηλη στην όψη του. Τα πήγαινα, το δίχως άλλο, πολύ καλά με τα παιδιά, με τους μεγάλους δυσκολευόμουν...

Εκείνη τη χρονική περίοδο 1968-74

που εργαζόμουν στο χωριό μου βρισκόμουν στην αρχή της καριέρας μου, αφού τέλειωσα τις σπουδές μου και διορίστηκα δασκάλα πριν κλείσω τα 20 μου χρόνια. Ο πρώτος μου διορισμός ήταν στη Μηλιά Αμμοχώστου τη σχολική χρονιά 1964-65. Εργάστηκα με τα 40 παιδιά της Α΄ τάξης και κρατώ στη μνήμη μου τις καλύτερες εντυπώσεις και από αυτά.

Και όσον αφορά εμένα αυτή η εικόνα έχει ξεμείνει μέσα μου. Ανάλαφρη, αι-

*Σήμερα μπο-
ρώ να πω με
σιγουριά ότι
έκανα ό,τι μπο-
ρούσα για να
υλοποιήσω
αυτούς τους
στόχους. Έδω-
σα τον καλύτε-
ρό μου εαυτό
και έχω ήου-
χη τη συνείδη-
σή μου.*

κίνητη, γεμάτη αγάπη και στοργή. Με δυο χέρια ανοιχτά κι όχι μόνο, ανοιχτά και τα δάχτυλα των χεριών – αυτό γινόταν αυτόματα, μηχανικά, ενστικτωδώς, έτσι για να είναι η αγκαλιά πιο μεγάλη, για να χωρά και να προστατεύει περισσότερα παιδιά. Σαν κλώσα με ανοιχτές φτερούγες και τα παιδάκια, τα κλωσοπουλάκια, όλα γύρω μου.

Θυμάμαι, όταν διόρθωνα τα τετράδια τους και είχα καμιά φορά την ευκαιρία να το κάνω στην τάξη για να είναι παρόντα – το έβρισκα αποτελεσματικό – φώναζα κάποιο παιδί για να δούμε μαζί την εργασία του κι αυτό με πλησίαζε τόσο, που μ' άγγιζε, ήθελε να σφικτεί πάνω μου και... συνέβαινε κάποτε κι αυτό, καθόταν στα γόνατά μου.

ΟΙ ΟΜΟΝΟΙΑΤΕΣ ΜΑΚΗΣ ΚΑΙ ΑΚΗΣ

Ήταν όμως και πολύ καλά στην έκφραση τα παιδιά του χωριού μου, μιλούσαν ελεύθερα, με ευφράδεια μπορώ να πω και κάθε πρωί τα έβαζα να μου πουν τα νέα τους. Ήταν τότε που ανακάλυψα και το ταλέντο του Μάκη και μετά του Άκη στη μετάδοση ενός ποδοσφαιρικού αγώνα. Ήταν θυμάμαι και οι δύο ομονοιατές.

Ο Μάκης και ο Άκης μας ταξίδευαν στα γήπεδα. Έπαιρναν ύφος σαν να παρακολουθούσαν τους αγώνες από κοντά. Χειμαρρώδης η έκφραση με το κατάλληλο λεξιλόγιο, με ζωντανές περιγραφές των φάσεων. Το πρόσωπό τους έλαμπε από ενθουσιασμό, όταν η Ομόνοια έβαζε γκολ, ήξεραν όλα τα ονόματα των ποδοσφαιριστών και η φωνή χρωματιζόταν από τη χαρά της νίκης. Απίστευτο αυτό που συνέβαινε τότε με αυτά τα παιδιά.

Μια μέρα που είχαμε στο σχολείο τον κ. επιθεωρητή, μου ήρθε η έμπνευση να τον ψυχαγωγήσω. Πήρα, λοιπόν, τον Μάκη στο γραφείο των δασκάλων. Ξετρελάθηκε ο επιθεωρητής και όταν ερχόταν στο σχολείο μου ζητούσε να βάλω τον Μάκη να μεταδώσει τον ποδοσφαιρικό αγώνα του Σαββατοκύριακου. Και μετά έκανα το ίδιο και με τον Άκη.

Με τον εκτοπισμό μας χαθήκαμε για αρκετά χρόνια, μέχρι που εντόπισα τον Μάκη. Ακολούθησε το ταλέντο του, μετά τις σπουδές του εξασκούσε παράλληλα το επάγγελμα του αθλητικογράφου. Τον

άκουγα κιόλας στο ραδιόφωνο να μεταδίδει αγώνες και κάθε φορά πήγαινα πίσω, τότε που τον είχα μαθητή μου στην Α' τάξη του δημοτικού σχολείου του χωριού μας.

Τον Άκη δεν τον είδα ποτέ πια. Διαβάζοντας κείμενά του στο περιοδικό του χωριού μας, στη Νιοχωρίτικη Φωνή, σκέφτηκα ότι αυτός που υπογράφει Ιάκωβος Τσαγκάρης πρέπει να είναι ο παλιός μου μαθητής, ο Άκης. Θυμήθηκα κιόλας το εξής περιστατικό: Βρισκόμουν στην πρώτη εκδήλωση «Τσάι γνωριμίας», που οργάνωσε ο «Όμιλος Γυναικών Νέου Χωριού Κυθρέας». Ο Όμιλος Γυναικών ήταν νεοσύστατος και ένας μεγάλος αριθμός γυναικών παρευρέθηκε στο τσάι γνωριμίας. Στο οίκημα της ΠΑΣΥΔΥ στη Λευκωσία. Μέσα σε ένα συναισθηματικά φορτισμένο κλίμα τιμήθηκαν και οι συγχωριανές μας ηλικίας πέραν των 85 ετών. Προς το τέλος της εκδήλωσης πλησίασε το τραπέζι μας η Χρυσταλλήνη Αθανασιάδη (Σιδόρη). Κρατούσε υπό μάλης ένα κάδρο σε μεγάλο μέγεθος. Απευθύνθηκε σε όλες τις γυναίκες που καθόμασταν μαζί και η φωνή της ήταν χρωματισμένη με μια απογοήτευση. «Να, γύρισα όλα τα τραπέζια και καμιά δεν ξέρει ποιο είναι αυτό το μωρό. Μας το έδωσε ο Τούρκος που μένει στο σπίτι μας, είπε και κρατούσε το κάδρο στην αγκαλιά της σαν να ήταν το πραγματικό μωρό, ένα ξανθό, στρογγυλοπρόσωπο, υπέροχο αγοράκι ενός έτους ή και λιγότερο. Το αναγνώρισα αμέσως και αναφώνησα: «Αυτός είναι ο Άκης της Μαρίας του Γιακουμή». «Τρέξε να την προλάβεις, την είδα που έφευγε, τρέξε...», της είπε μια χωριανή. Η Χρυσταλλήνη ανακουφίστηκε κι έφυγε βιαστική για να παραδώσει το κάδρο στη μητέρα του Άκη. Πώς αλήθεια συγκράτησα μέσα μου τη μορφή του παιδιού για τόσα χρόνια... Άγνωστο! Ήταν φαίνεται και αυτό στα ταλέντα μου...

Κρατώ στην καρδιά μου το χαμόγελο ενός παιδιού, όταν λέω ότι ήμουν δασκάλα. Δεν έχει σημασία αν επιβίωσω στη μνήμη κάποιων, πολλών ή λίγων. Σημασία έχει ότι αντηχούν ακόμα στ' αφτιά μου τα γέλια, τα τραγούδια και τα χαρούμενα ξεφωνητά τους.

Το κκαππακλίν του Χασάν Αφέντη

ΤΗΣ ΔΩΡΑΣ ΜΙΧΑΗΛ ΑΝΔΡΕΟΥ

Μια μέρα ο πατέρας έφερε στο σπίτι ένα τσίγκινο δοχείο με σύκα. Σκέφτηκα ότι αυτά τα σύκα δεν ήταν της Ηλιούς, τα δικά της ήταν πιο μεγάλα. Την άλλη μέρα δεν υπήρχαν σύκα στο δοχείο και η μπτέρα μου μου παρήγγειλε: «Να πας στον καφενέ του Μαρωνίτη και να δώσεις το κκαππακλίν στον Χασάν Αφέντη, το ξέχασε ο παπάς σου». Και αφού το έπλυσε το σκούπισε με μια σταυρωτή πετσέτα από αυτές που ύφαινε στον αργαλειό, έβαλε το πομπέ πώμα του από πάνω, το έκλεισε και μου το πέρασε στο χέρι.

Πρέπει να ήμουν 9-10 χρονών και πάντα υπάκουη κόρη. Αυτή η υπακοή ήταν, μου φαίνεται, το κύριο χαρακτηριστικό μου, από την αρχή της ζωής μου. Υπάκουη και υποτακτική, αν και είχα πάντα άποψη, είχα το θάρρος της γνώμης μου. Η ευθύτητα με διέκρινε και υπήρξαν φορές που μ' έφερε σε δύσκολη θέση αυτή η ευθύτητά μου. Νομίζω ότι αυτά τα δύο χαρακτηριστικά μου συνυπήρχαν ταυτόχρονα, μπορεί βέβαια να έπαιξαν ρόλο και οι συνθήκες, το πλαίσιο, το συγκεκριμένο όπως λέγαμε στα παιδαγωγικά, ποιος ξέρει. Άλλωστε, ο άνθρωπος έχει μέσα του απ' όλα και μια του βγαίνει το ένα και μια το άλλο.

Διέσχισα, που λέτε, τον κύριο δρόμο του χωριού μας, το καφενείο του Μαρωνίτη ήταν στην είσοδο του χωριού από τη Λευκωσία, μακριά από τη γειτονιά μου κοντά στο σταυροδρόμι για το Τραχώνι από τη μια και την Κυθρέα, από την άλλη. Ίσια μετά το δημοτικό σχολείο ο δρόμος σε έβγαζε στη Χρυσίδα. Ήμουν όμως εξοικειωμένη με τη διαδρομή, ερχόμουν με τη μπτέρα μου και ψωνίζαμε στου τατά της αδελφής μου της Μαρούλας, στου Μένοικου, που ήταν ξάδελφος του πατέρα μου. Απέναντι ακριβώς βρισκόταν το σπίτι του παππού μου του Μιχαήλη. Κοντοστάθηκα, έριξα μια ματιά από τη μισάνοιχτη πόρτα, μα δεν τον είδα να κάθεται στην τόνενη, ψηλή

καρέκλα του και συνέχισα τον δρόμο μου.

Χοροπηδώντας με το κκαππακλίν περασμένο στο χέρι μου, ανέβηκα τα σκαλιά του καφενείου του Μαρωνίτη, η πόρτα ήταν ανοιχτή και μπήκα μέσα. Ήταν ένα τετράγωνο δωμάτιο, όχι πολύ μεγάλο. Στ' αριστερά πρέπει να βρισκόταν η κόβολη όπου έψηναν τους καφέδες. Είδα τον καφετζή τον Μαρωνίτη με την ποδιά στη μέση και τον δίσκο στο χέρι να κατευθύνεται προς τους θαμώνες. Και η γυναίκα του, η Μαρωνιτού, από δίπλα, με κοιτάζε αλλά δεν μου είπε τίποτε. Στο βάθος του δωματίου, στο κέντρο, γύρω από ένα τραπέζι κάθονταν 5-6 χωριανοί. Στην άκρη δεξιά αναγνώρισα τον πατέρα μου, από την πλάτη κιόλας. Δίπλα του, με κενό ανάμεσά τους, καθόταν ένας ψηλός γέρος, τον ψήλωνε ακόμα πιο πολύ ένα ύφασμα με το οποίο είχε τυλιγμένο το κεφάλι του. Μου φάνηκε διαφορετικός από τους άλλους, είχε παράξενο ντύσιμο και πολύ μακρουλό πρόσωπο με γένια. Έπαιζαν την πιλόττα τους, φαίνεται, και κανένας δεν μου έδωσε σημασία. Ήταν όλοι επικεντρωμένοι στο παιχνίδι τους. Άγγιξα τον πατέρα μου στον ώμο και αυτός γύρισε, με είδε και μου χαμογέλασε. Δεν μου είπε τίποτε, μα εγώ κατάλαβα ότι στον διπλανό του έπρεπε να δώσω το κκαππακλίν, πήρα θάρρος, ύψωσα το ανάστημά μου για να με δει και απευθυνόμενη σε αυτόν του είπα: «Θκειέ Χάσαφεντη, έλα το κκαππακλίν σου» και το απόθεσα δίπλα του στο τιμεντένιο πάτωμα.

Σήκωσαν όλοι το κεφάλι τους πάνω από τα χαρτιά τους και κοιτώντας μια εμένα και μια τον πατέρα μου γέλασαν με την καρδιά τους. Γύρισα και τρεχτή βγήκα από το καφενείο και πήρα τον δρόμο για το σπίτι μου.

Σε όλη τη διαδρομή σκεφτόμουν τι είπα λάθος και γέλασαν... μα δεν ντρεπόμουν και γέλασα κι εγώ. Πέρασε καιρός για να καταλάβω ότι έκαμα τον Τούρκο χότζα, από Χασάν Αφέντη σε Χάσαφεντη...

● ● ●

Διέσχισα, που λέτε, τον κύριο δρόμο του χωριού μας, το καφενείο του Μαρωνίτη ήταν στην είσοδο του χωριού από τη Λευκωσία, μακριά από τη γειτονιά μου κοντά στο σταυροδρόμι για το Τραχώνι από τη μια και την Κυθρέα, από την άλλη.

Θέατρα και σινεμάδες στο Νέο Χωριό

*Ο Σάββας Τσαγγάρης
θυμάται τους χύρους
ψυχαγωγίας του χωριού μας.*

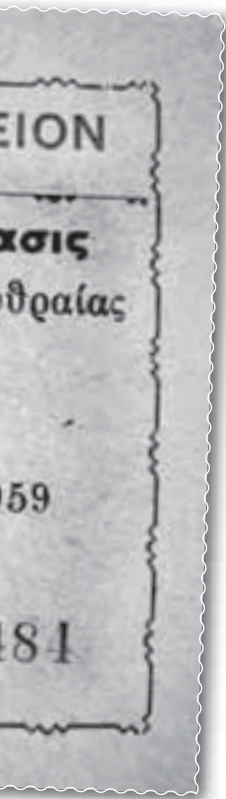
ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΤΣΑΓΓΑΡΗ

Η γενιά μας που μεγάλωσε στη Λευκωσία, με τηλεόραση στο σπίτι και μια μεγάλη επιλογή από παραστάσεις στο θέατρο και ταινίες στη μικρή και μεγάλη οθόνη, δεν μπορεί να ταυτιστεί με τους παππούδες και τις γιαγιάδες μας από το Νέο Χωριό και τις εμπειρίες που είχαν εκείνοι μεγαλώνοντας. Όσο για την ακόμα νεαρότερη γενιά, η οποία έχει τα έξυπνα τηλέφωνα προέκταση του χεριού της, το διαδίκτυο και το Netflix, τα πάντα προσβάσιμα με το πάτημα ενός κουμπιού και βομβαρδίζεται με χιλιάδες εικόνες και πληροφορίες το δευτερόλεπτο, σίγουρα δεν μπορεί καν να διανοηθεί ότι υπήρχε μια εποχή που ο κόσμος σπάνια είχε πρόσβαση σε οποιοδήποτε είδους καλλιτεχνική δημιουργία.

Το χωριό μας όμως, ίσως και λόγω της κοντινής απόστασής του από την πρωτεύουσα, έδινε κάποιες ευκαιρίες στα παιδιά και τους μεγάλους, για να απολαύσουν θεατρικές παραστάσεις. Στο κείμενό μας αυτό θα δούμε πώς τη δεκαετία του '40 και του '50 άρχισαν να παρακολουθούν θέατρο στο Νέο Χωριό. Η κυριότερη πηγή όσων πληροφοριών

θα παρουσιαστούν εδώ είναι η μνήμη του παππού μου Σάββα Τσαγγάρη, τον οποίο και ευχαριστώ πολύ για την υπομονή του. Όπως μου εξήγησε, περί τα τέλη της δεκαετίας του '30 και τις αρχές της δεκαετίας του '40 ανέβαιναν παραστάσεις στον καφενέ του Τέβρισου και προς το τέλος της δεκαετίας του '40 στην αυλή του Νίκου Ττόφα. Θυμάται ότι τη δεκαετία του '50 ανέβαιναν περισσότερο πατριωτικά έργα, λόγω και της περιρρέουσας ατμόσφαιρας και των ζυμώσεων που οδήγησαν στον αγώνα της ΕΟΚΑ.

Μία από τις πρώτες προσπάθειες για πνευματική ανόρθωση των κατοίκων του χωριού μας έγινε από τον Σύλλογο των Οργανώσεων της Αριστεράς που στεγαζόταν στο ανώι της Μπλούς. Εκεί απαγορευόταν να παίζουν χαρτιά και ενθαρρύνονταν οι πιο παραγωγικές ή δημιουργικές ασχολίες και ακόμα επρωθείτο η τέχνη και το θέατρο. Έτσι, προχωρούσαν στη διοργάνωση θεατρικών παραστάσεων για τους κατοίκους του χωριού, λίγο μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι θεατρικές παραστάσεις, που έβλεπαν οι Νιοχωριίτες, όπως προαναφέρθηκε, ανέβαιναν στην αρκετά μεγάλη και ευρύχωρη αυλή του Νίκου Ττόφα. Τους καλοκαιρινούς μήνες έστη-

ναν καρέκλες και κάθονταν στη δροσιά. Οι παραστάσεις αυτές ανέβαιναν τις Κυριακές, έτσι ώστε τα απογεύματα του Σαββάτου, όταν οι περισσότεροι σχολούσαν από τη δουλειά, αφού δούλευαν μισή μέρα, να στηθούν τα σκηνικά και να ετοιμαστεί το έδαφος για την παράσταση. Ο Σύλλογος των προοδευτικών οργανώσεων τις δεκαετίες του '40 και του '50 έφερε τα σκηνικά από τη Λευκωσία και πολύ συχνά έρχονταν στο χωριό μας και ερασιτέχνες ή ακόμα και επαγγελματίες ηθοποιοί της πρωτεύουσας.

Στους ερασιτεχνικούς θιάσους δεν συμμετείχαν γυναίκες, διότι συνήθως αποθαρρύνονταν από την ενασχόληση με το θέατρο. Όλοι οι ρόλοι ενσαρκώνονταν από άντρες, κάτι που θυμίζει τις καταβολές του θεάτρου και του αρχαιοελληνικού δράματος. Ωστόσο, η Κύπρος είχε αρχίσει να κάνει τα πρώτα δειλά βήματα στον 20ό αιώνα κι έτσι δύο γυναίκες από τη Λευκωσία, οι οποίες αμφισβήτησαν αυτή τη σύμβαση και τόλμησαν να ανέβουν στο σανίδι σε ερασιτεχνικές παραστάσεις, εμφανίστηκαν και στο Νέο Χωριό: η Άννα Πιτσιλλή και η θεία του παππού μου η Μαρούλλα Πέτα. Ο παππούς μου Σάββας Τσαγγάρης θυμάται ακόμα ότι στο χωριό μας ήρθε από την πρωτεύουσα η επαγγελματίας ηθοποιός Έλλη Παναγιώτου, όπως και ο αείμνηστος Βλαδίμηρος Καυκαρίδης.

Ο παππούς μου θυμάται ακόμα ότι το δημοφιλέστερο έργο που ανέβαινε πολύ συχνά ήταν «Η αγάπη της Μαρικκούς», του Κυριάκου Ακαθιώτη (1938) ένα από τα πρώτα δείγματα ηθογραφίας που έχουμε από την κυπριακή δραματουργική παραγωγή, το οποίο ανέβηκε πολλές φορές από επαγγελματίες και ερασιτεχνικούς θιάσους.¹ Το έργο ανέβηκε και πρόσφατα, το καλοκαίρι του 2021 από το Θέατρο «Σκάλα» της Λάρνακας. Το έργο πραγματεύεται τον έρωτα του φτωχού βοσκού Ττασή με την κόρη του πλούσιου του χωριού, τη Μαρικκού και σκιαγραφεί όλες τις πτυχές της ζωής στην κυπριακή ύπαιθρο.

Ένα άλλο έργο που θυμάται ο παππούς μου ότι ανέβηκε στο Νέο Χωριό είναι δραματοποίηση του διηγήματος του Βικτώρος Ουγκώ «Μπροστά στη λαιμητόμο». Κι όντως, το κλασικό έργο δεν θα μπορούσε να μην απασχολήσει τους νέους της εποχής που είχαν και κοινωνικές ανησυχίες και έβλεπαν την αποικιοκρατία να καταφεύγει σε τέτοιου είδους μεσαιωνικές πρακτικές καταστολής, οι οποίες είχαν προ πολλού αμφισβητηθεί και καταρριφθεί. Το έργο του Ουγκώ αυτό ακριβώς κάνει, καταγγέλλει τη βαρβαρότητα της θανατικής καταδίκης, ενώ παράλληλα φέρνει στο προσκήνιο την παντελή αδιαφορία της άρχουσας τάξης για τη λαϊκή τάξη και τις συνθήκες ζωής της.

Η «ΕΣΜΕ» ΣΤΟ ΝΕΟ ΧΩΡΙΟ

Εκτός από την αυλή του Νίκου Ττόφα, θεατρικές παραστάσεις φιλοξενούνταν κάποτε και σε άλλους χώρους. Για παράδειγμα, ο σύλλογος Αυγερινός ανέβασε το έργο «Εσμέ η Τουρκοπούλα» στην αυλή του Θανάση Αθανασιάδη, γνωστού ως Σιόρρη, τη δεκαετία του '50. Υπενθυμίζουμε ότι πρόκειται για το έργο του Σπύρου Περεσιάδη, που ανέβασε το καλοκαίρι του 2021 και ο Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου, επ' ευκαιρία της συμπλήρωσης των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Το έργο γραμμένο σε δεκαπεντασύλλαβο ανέβηκε για πρώτη φορά στο Θέατρο Βαριετέ της Αθήνας στις 22 Ιουνίου 1896 από τον θίασο της Ευαγγελίας Παρασκευοπούλου.² Στο έργο υπάρχουν τέσσερις γυναικείοι ρόλοι: η Εσμέ, η Δέσπω (η μητέρα του αγαπημένου της Εσμέ, Δρόσου), η Χατιτζέ (η μητέρα της Εσμέ) και η Κάρμεν (η ακόλουθος της Εσμέ). Σημειώνεται ότι στην παράσταση που ανέβασε ο Αυγερινός, όπως και στις υπόλοιπες ερασιτεχνικές παραστάσεις με τη συμμετοχή χωριανών, όλοι αυτοί οι ρόλοι ενσαρκώθηκαν από άντρες.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Ο παππούς μου θυμάται χαρακτηριστικά και τη συμμετοχή του σε παιδική θεατρική παράσταση που ανέβηκε στις

● ● ●

Προς το τέλος της δεκαετίας του '40 παραστάσεις ανέβαιναν και στην αυλή του Νίκου Ττόφα.

Περί τα τέλη της δεκαετίας του '30 και τις αρχές της δεκαετίας του '40 ανέβαιναν παραστάσεις στον καφενέ του Τέβρισου.

Ο Αυγερινός ανέβασε το έργο «Εσμέ η Τουρκοπούλα» στην αυλή του Αθανάση Αθανασιάδη, γνωστού ως Σιόρρη, τη δεκαετία του '50.

υποδομές του Συλλόγου της Αριστεράς για την Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού. Διοργανώθηκε μια γιορτή για τα παιδιά του χωριού, με πολλά γλυκά και παγωτά, όπως πληροφορούμαστε, αλλά και με πνευματική τροφή, απαγγελίες, τραγούδια και ακόμα και ένα μονόπρακτο με συντελεστές τα παιδιά του χωριού. «Οι Βαθμοί» ήταν ο τίτλος του μονόπρακτου που θυμάται ο παππούς μου και υποθέτουμε ότι ανέβηκε μάλλον την 1η Ιουνίου 1953. Τώρα, η ημερομηνία έμεινε ανεξιτήλη στη μνήμη του παππού, διότι εκείνη τη ίδια χρονιά, τον Ιούνιο του 1953 στις 2 του μηνός, προγραμματιζόταν η στέψη της βασίλισσας Ελισάβετ και οι αποικιοκράτες διοργάνωναν εορτασμούς με δώρα στα παιδιά, για να είναι θετικά προσκείμενα προς τη βασι-

λισσα. Θυμάται, λοιπόν, ο παππούς μου ότι κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης τους είχαν προτρέψει να απέχουν από τους εορτασμούς και να μη δεχθούν τα δώρα, κάτι που έκανε. Η γιαγιά μου η Μαρία συμπλήρωσε την αφήγηση, λέγοντας ότι όντως τους χάρισαν φλιτζάνια με το πορτρέτο της νεαρής τότε βασίλισσας γεμάτα με γάλα και τους έδωσαν και ένα παστίτσι στο σχολείο. Η ίδια χαρακτηριστικά αναφέρει ότι οι περισσότεροι είχαν χαρεί πολύ με το δώρο και πρόσεχαν ως κόρη οφθαλμού το φλιτζάνι, γιατί «ήταν πολύ όμορφο και συνήθως δεν λάμβαναν τόσο όμορφα δώρα». Το πρόσεχε μέχρι πρόσφατα είχε πει, αλλά όταν τη ρώτησε ο ξάδελφός μου πόσο πρόσφατα, η απάντηση έδειξε ότι ο καθένας είχε διαφορετική αντίληψη της λέξης, γιατί απάντηση «ώστι τζαι εχαρτώθηκα», δηλαδή χονδρικά πριν από 50 χρόνια!

Επιστρέφοντας στο θέμα της θεατρικής παράστασης «Οι Βαθμοί» στην οποία συμμετείχαν παιδιά του χωριού, ο παππούς μου θυμάται ότι ήταν ένα έργο που εκδόθηκε στο περιοδικό της ΑΟΝ. Οι ρόλοι ήταν τέσσερις. Ο παππούς μου ξυπόλυτος ανέβηκε στη σκηνή για να ενσαρκώσει τον αριθμό μηδέν, έχοντας κρεμάσει στον λαιμό του ένα λάστιχο, από εκείνα που χρησιμοποιούσαν οι επιτήδριοι για να κάνουν κακό στα πουλιά.

Ο Βάσσος Μαυράκης ήταν ο αριθμός πέντε και ο μετέπειτα γαμπρός του, ο Αντρέας Πετρίδης, ήταν ο αριθμός δέκα. Τον ρόλο του μαθητή στο έργο, το Αετόπουλο, ενσάρκωσε ο Θεράπων Θεοδούλου.

ΟΤΑΝ ΕΦΤΑΣΕ Η ΜΕΓΑΛΗ ΟΘΟΝΗ

Στο χωριό μας ήρθε το σινεμά, με την ίδρυση της Δημοκρατίας και τη σύνδεση του ηλεκτρικού ρεύματος. Λειτουργούσαν δύο σινεμά, του Χρίστου Κοκονή, στο παλιό δημοτικό σχολείο και του Χαμπή του Γιώργα στον δρόμο του Τραχωνιού. Σε αυτούς τους σινεμάδες οι Νιοχωρίτες έβλεπαν διάφορα είδη ταινιών και μάλιστα, στο σινεμά του Κοκονή απολάμβαναν το κονιάκ τους και τα μεζεδάκια τους στη βεράντα. Το σνακ που επέλεγαν για να τους συντροφεύει στην παρακολούθηση ήταν ξηροί καρποί ή άλλα παρόμοια προϊόντα και όχι το αμερικανόφερτο pop corn που τρώμε εμείς σήμερα στο σινεμά.

Οι Νιοχωρίτες απολάμβαναν διάφορες ταινίες της εποχής, κυρίως της θρυλικής Φίνος Φιλμ, όπως «Η Αλική στο Ναυτικό» του Αλέκου Σακελλάριου, με την Αλική Βουγιουκλάκη και τον Δημήτρη Παπαμιχαήλ. Ο παππούς μου θυμάται ότι προβλήθηκε και η ταινία «Τα κόκκινα φανάρια» του Βασίλη Γεωργιάδη, στην οποία έπαιζαν η Τζένη Καρέζη και ο Γιώργος Φούντας, μεταξύ άλλων τρανταχτών ονομάτων. Μάλιστα, η ταινία είχε προταθεί και για Όσκαρ Ξενόγλωσσης Ταινίας το 1964.³

Πριν από τη σύνδεση του ηλεκτρισμού στο χωριό μας, τη δεκαετία του '40 και του '50, αναγκάζονταν να πηγαίνουν στον κινηματογράφο στην Κυθρέα. Όπως χαρακτηριστικά είπε ο παππούς μου, το χωριό μας άδειαζε τις Κυριακές, επειδή όλοι πήγαιναν να δουν σινεμά. Μάλιστα, οι ιδιοκτήτες εφάρμοζαν έκτοτε έξυπνες πρακτικές μάρκετινγκ, παραχωρώντας προσκλήσεις για τις Πέμπτες σε όλες τις γυναίκες. Από τα τέλη της δεκαετίας του '40 μέχρι τη δεκαετία του '60 στην Κυθρέα μαζεύονταν και από τα γύρω χωριά για να δουν σινεμά, κι έπρεπε, όπως πληροφορούμαστε να προνοήσεις για να βρεις τόπο. Πολλοί θυμούνται τον Τουρκοκύπριο χωριανό μας, τον Ρολοά

έξω από το σινεμά να πουλάει κηρήθρες. Ήταν χαρακτηριστικό αυτό που φώναζε, μια άλλη επιτυχημένη πρώιμη τεχνική μάρκετινγκ, το οποίο θα θυμούνται οι παλαιότεροι, αλλά θεωρούν ότι καλύτερα να το αφήσουμε στην εποχή του και στις συγκυρίες της.

Εκτός από το σινεμά της Κυθρέας, στο χωριό ερχόταν ο Κουλέρμος από τη Λευκωσία με τη συσκευή προβολής του, στις αρχές της δεκαετίας του '50 και έδειχνε ταινίες. Ο παππούς μου θυμάται ότι η ταινία που γέμισε τον καφενέ του Παφφουρή του Βάσου Κόνιου ήταν η «Γκόλφω», η κινηματογραφική μεταφορά του δημοφιλέστερου έργου του Σπύρου Περεσιάδη. Η ταινία ήταν μια παραγωγή της Φίνος Φιλμ, και προβλήθηκε στην Ελλάδα στις αίθουσες τη σεζόν 1954-1955, σε σκηνοθεσία Ορέστη Λάσκου, με πρωταγωνιστές δημοφιλείς ηθοποιούς όπως η Αντιγόνη Βαλάκου, ο Μίμης Φωτόπουλος, ο Γιώργος Γλινός και ο Κώστας Χατζηχρήστος.⁴ Ο Κουλέρμος έφερε επίσης στο χωριό την ταινία «Ο Γιος του Ταρζάν (Tarzan finds a son)» του 1939, με τον ηθοποιό Johnny Weissmuller να ενσαρκώνει τον ομώνυμο ήρωα. Η ταινία προβλήθηκε έξω από το μπακάλικο του Μένοικου, όπου κρέμασαν ένα λευκό σεντόνι στον τοίχο για να μπορέσει να γίνει η προβολή.

Από την πιο πάνω συλλογή πληροφοριών μπορούμε να έχουμε μία εικόνα της ζωής εκείνης της εποχής, πέρα από τα συνηθισμένα, τα καθημερινά, τη δουλειά και τις αγροτικές ασχολίες των Νιοχωριτών. Βλέπουμε πως τους ενδιέφερε το θέατρο και ο κινηματογράφος. Ιδιαίτερα η λειτουργία δύο κινηματογράφων στο χωριό, μετά την Ανεξαρτησία, δείχνει πόσο ανεπτυγμένο ήταν το χωριό μας και τι προοπτικές θα είχε για το μέλλον, αν δεν ανέκοπτε αυτή την εξελικτική πορεία των πραγμάτων η εισβολή.

1 Άντρι Κωνσταντίνου Χ., «Το θέατρο στην Κύπρο», ΘΟΚ, 13 Ιουνίου 2021.

2 Θέατρο και παράδοση-Σπυρίδων Περεσιάδης, Θεατρικά έργα, εκδοτικός οίκος Γεώργιου Φέξη, Αθήνα 1915 (<http://theatrokaiiradosi.thea.auth.gr>)

3 <https://www.oscars.org/>

4 «Γκόλφω», 2021 (<http://www.finosfilm.com>)

*Στο Νέο Χωριό
δευουργούσαν
δύο σινεμά,
του Χρίστου
Κοκονή, στο
παλιό δημο-
τικό σχολείο
και του Χαμπή
του Γιώργα
στον δρόμο του
Τραχωνιού.*

Ο μάστρε Χρίστος, ο σκαρπάρης

● ● ●

Την Αγγελική την είδα σε έναν γάμο, ντυμένη στα μαύρα. Ήταν μια άδωτη Αγγελική από αυτήν που ήξερα. Με χαιρέτησε και μου είπε: «Καρτιερώ τον γιο μου, τον Κωστή, ξέρεις είναι αγνοούμενος».

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΒΑΚΑΝΑ

Ο μάστρε Χρίστος ήταν γιος της Βασίλας που ήταν πρακτική γιατρός με ειδικότητα ορθοπαιδικού! Το σπίτι του ήταν απέναντι από το πατρικό μου και η γυναίκα του ήταν η Αγγελική. Τον έλεγαν Αέρα και την Αγγελική Αερού. Είχαν τέσσερα παιδιά, τον Αντρέα, τον Κώστα, τον Παύλο και τη Δώρα.

Ο μάστρε Χρίστος ήταν σκαρπάρης. Στο χωριό μας υπήρχαν πολλοί σκαρπάρηδες. Ο τελευταίος πριν από την εισβολή ήταν ο Αντρέας Κοκοκλής (Σαλάτας). Το μαγαζάκι του ήταν στον κεντρικό δρόμο του χωριού, δίπλα από τον καφενέ του Αντρέα της Μηλιάς. Θυμάμαι και τον Γιαννή τον Τράσιπλο, που ήταν μπαλματής και σκαρπάρης.

Το μαγαζάκι του μάστρε Χρίστου ήταν δίπλα από το αυλάκι, που περνούσε έξω από το σπίτι μας. Εκεί έβλεπες τον πάγκο, που πάνω ήταν οι βελόνες, η γόμα, οι φαρσέτες (μαχαιράκια που έκοβε τα δέρματα), οι μόλες, τα δέρματα και άλλα χρειώδη. Ο μάστρε Χρίστος έφτιαχνε παπούτσια, σκάρες και τα τελευταία χρόνια της καριέρας του έφτιαχνε και ποδίνες. Αυτό γινόταν γύρω στο 1960. Κάθε Παρασκευή έβαζε τις ποδίνες μέσα σε δύο κοφίνες και από τα χαράματα πήγαινε στην Κυθρέα για να βρει λεωφορείο να πάει στην Αμμόχωστο για να τις πουλήσει. Πριν ξεκινήσει για την Κυθρέα, η Αγγελική χτυπούσε το παράθυρο και φώναζε της μπτέρας μου να ξυπνήσει για να αγγίξει τις ποδίνες. Έλεγε πως ήταν καλό το σιερικό της και οι ποδίνες μοσχοπουλιούνταν. Κάθε Παρασκευή μάς ξυπνούσε και αυτό μας ενοχλούσε. Η αδελφή μου η Ελένη αποφάσισε να της πούμε ότι οι ποδίνες πουλιούνται καλύτερα όταν η μπτέρα μου τις αγγίζει από το βράδυ. Έτσι και έγινε.

Ο μάστρε Χρίστος, λίγα χρόνια μετά την εισβολή, πέθανε στις ελεύθερες περιοχές. Την Αγγελική την είδα σε έναν γάμο, ντυμένη στα μαύρα, με διπλές κουρούκλες που έφταναν ως τα μάτια της και κρατούσε μπαστούνι. Ήταν μια άλλη Αγγελική από αυτήν που ήξερα. Με χαιρέτησε και μου είπε: «Καρτερώ τον γιο μου, τον Κωστή, ξέρεις είναι αγνοούμενος».

Η Αγγελική έφυγε χωρίς να δει τον γιο της, πικραμένη.

Σημ. Τα οστά του Κώστα Κωνσταντινίδη ταυτοποιήθηκαν με τη μέθοδο του DNA. Η κηδεία του έγινε στις 18 Φεβρουαρίου 2009 και από τότε αναπαύεται μεταξύ των άλλων ηρώων του 1974 στο στρατιωτικό κοιμητήριο του Τύμβου στη Μακεδονίτσα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΤΖΙΑΜΠΟΥ

Στους ήρωες της πανδημίας

Από τα βάθη της ψυχής
ευχαριστώ θα δώσω
στους άξιούς μας τους γιατρούς
τζιαι στους νοσηλευτές μας
που στέκονται πρώτη γραμμή
εις τα νοσοκομεία
τζιαι πολεμοούν ακούραστοι.

Με θάρρος τζιαι αντρεία
τζιαι αντρόσση εν που 'βάλασιν
σε τούντην πανδημία.

Εν σκέφτονται αν εν γιορτές
για Σάββατο για Πάσκα
Φορούσιν μόνο την στολή
τζιαι βάλλουσιν την μάσκα
τζιαι πολεμούσιν τον ιό
με όποιο τρόπο ξέρουν.

Μα ο Θεός εν δίπλα τους
τζιαι εννά τα καταφέρουν.
Τούντα καλά που κάμνουσιν
εν να βρεθούν ομπρός τους
Να 'ναι καλά που τον Θεό,
Άξιος ο μισθός τους.

ΕΥΑΝΘΙΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Χριστούγεννα 2021

Πέφτει βροχή σαν σκοτεινιάζει
και στο σοκάκι μας το στενό
μαζεύτηκαν σύννεφα και έρχεται μπόρα
μα αύριο γεννιέται ο Χριστός.

Τι και αν κρυφτήκαν οι χαρές
και τα όνειρα δεν μας θυμούνται πια,
αύριο μέσα μας θα 'ναι το φως
αύριο γεννιέται ο Χριστός.

Και δεν Τον ξεγελάνε τα στολίδια,
ούτε τα λούσα μας τα περιττά,
ξέρει τη φτώχεια που 'χει η καρδιά μας,
βλέπει τον φόβο μας μες στη ματιά.

Κράτα αναμμένη λοιπόν τη φλόγα
απ' το κεράκι της εκκλησιάς,
βήμα το βήμα, γωνιά-γωνιά
μέχρι να φτάσεις στη φάτνη
που 'χεις βαθιά μες στην καρδιά.

ΣΩΤΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ-ΚΑΒΑΛΙΕΡΟΣ

Η Θκεια μου η Χατζηνού

Επήες τζιαι σου θκεια Χατζηνού
ποτζεί που πάσιν ούλλοι
σαν γράμμα μες στον φάκελο
με διεύθυνση, με ππούλλιν.

Τζιαι τα παιδικιά σου ήρτασιν
να σε ποσικαιρετήσουν
να κλάψουν που τους έφυες
τα δάκρυά τους να χύσουν.

Να τρέξουσιν, να βρέξουσιν
το φρέσκο σου το μνήμα
να φτάσουν το σεντούτζιν σου
τζιαι να σου πουν τζιαι τζείνα:
«Καλόν ταξίδι θκειούλλα μας
ποτζεί που πάεις μήνα*
τα τι είδες, τα τι άκουσες
για 'μας όπου εμείναν».

*μήνυσε

Το Νέο Χωρίο Κυθρέας στον Τύπο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ,
ΧΡΙΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΙΑΣ

ΤΥΦΟΕΙΔΗΣ ΠΥΡΕΤΟΣ ΕΙΣ ΚΥΘΡΑΙΑΝ ΚΑΙ ΝΕΟΝ ΧΩΡΙΟΝ

Εις Κυθραϊαν και εις το γειτονικόν Νέον Χωρίον ενεφανίσθησαν κρούσματα τυφοειδούς πυρετού. Το Τμήμα Υγείας ένεκα τούτου ήνοιξε προσωρινόν μικρόν νοσοκομείον εις Κυθραϊαν μετά δύο νοσοκόμων διά τα περιστατικά τα οποία δεν δύνανται να τύχωσιν καταλλήλου κατ' οίκον νοσηλείας και η Κυβέρνησις πληρώνει μικράν αμοιβήν εις τους εντοπίους ιατρούς διά την εξέτασιν πτωχών ασθενών. Επιπλέον αντιτυφικά εμβόλια προσφέρονται δωρεάν εις όλους όσοι επιθυμούν να κάμουν χρήσιν τοιούτου είδους προστασίας και μικροβιολογικά εξετάσεις γίνονται άνευ πληρωμής. Εις το Τμήμα Υγείας ετοιμάζεται και θα δημοσιευθή συντόμως δελτίον αναφέρον τὰ μέτρα προφυλάξεως. Κατά τας πληροφορίας μας πρόκειται περί 10-13 περίπου κρουσμάτων των οποίων όμως τα πλείστα φαίνεται ότι είνε παραμελημένη μαλάρια. **Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Τετάρτη 21 Οκτωβρίου 1931, σελ. 2**

ΕΡΙΣ

Εις την Κυθραϊαν. – Εις αιθίωψ εκτυπήθη εις την κεφαλήν. Την νύκταν της Κυριακής αιθίωψ τις οθωμανός εκ Νέου Χωρίου ευρισκόμενος εν Κυθραϊα και διοχετεύων το ύδωρ εις τους αγρούς του προϊσταμένου του, ήλθε φαίνεται εις έριδα με τινας κατοίκους της Κυθραϊας και εκτυπήθη σοβαρώς εις την κεφαλήν. Ο αιθίωψ μετπνέχθη εις το νοσοκομείον της Λευκωσίας εν κακή καταστάσει, κατά δε την κατάθεσιν του, ήτις υπήρξεν ολίγον ασαφής, οι προξενθέντες επί της κεφαλής αυτού μώλωπες εγίνοντο διά λίθων. Υπό της αστυνομίας συνελήφθη εις Κυθραιώτης ως ύποπτος, όστις και κρατείται ήδη εις τας φυλακάς. **Φωνή της Κύπρου, Παρασκευή 30/13 Ιουλίου 1900, σελ. 3**

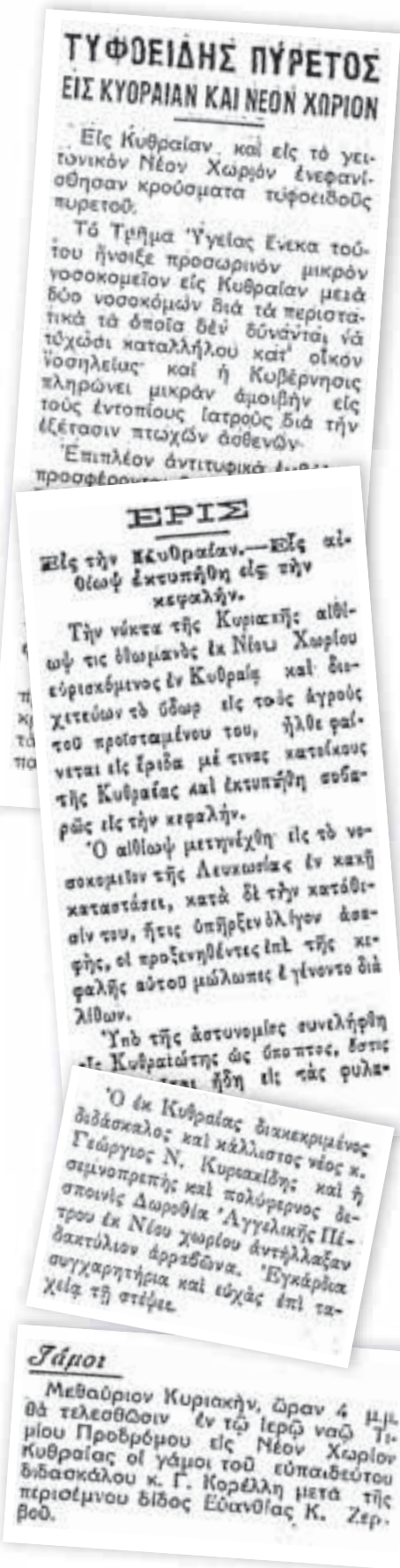
ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ

Ο εκ Κυθραϊας διακεκριμένος διδάσκαλος και κάλλιστος νέος κ. Γεώργιος Ν. Κυριακίδης και η σεμνοπρεπής και πολύφερνος δεσποινίς Δωροθέα Αγγελικής Πέτρου εκ Νέου Χωρίου αντήλλαξαν δακτύλιον αρραβώνα. Εγκάρδια συγχαρητήρια και ευχάς επί τα χείρα τη στέψει. **Πατρίς, Πέμπτη 18 Ιουνίου 1908, σελ. 3**

ΓΑΜΟΙ

Μεθαύριον Κυριακήν ώραν 4 μ.μ. θα τελεσθώσιν εν τω ιερώ ναώ Τιμίου Προδρόμου εις Νέον Χωρίον Κυθραϊας οι γάμοι του ευπαιδευτού διδασκάλου κ. Γ. Κορέλλη μετά της περισεμένου διδος Ευανθίας Κ. Ζερβού. **Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Παρασκευή 23 Αυγούστου 1935, σελ. 2**

ΓΑΜΟΙ

Ο κ. Ανδρέας Τσιάρρης, Διδάσκαλος και η δνις Ιωάννα Χρ. Τσιάρρα, αμφότεροι εκ Ν. Χωρίου Κυθραίας, τελούν τους γάμους των την προσεχή Κυριακή, 2αν Σεπτεμβρίου, ώραν 4.30 μ.μ. εις την εκκλησίαν Αγίου Χαράλαμπος Νέου Χωρίου. **Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Παρασκευή 31 Αυγούστου 1945, σελ. 2**

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Γνωστοποιείται δυνάμει του νόμου 26)45 (αρ. 23) ότι η Κατίνα Γιαννή Βλάμη, εκ Νέου Χωρίου Κυθραίας επώλησε το συμφέρον της επί του κάτωθι περιγραφόμενου κτήματος προς τους Μεχμέτ Κεμάλ Τεζίζ και Χριστόφορον Κ. Βακανάν, αντιπροσώπους της εταιρείας «Η Συνεργασία» Ελαιουργίας Νέου Χωρίου Κυθραίας και περιχώρων Λτδ» αντί του ποσού των £250. Περιγραφή: Αριθ. εγγραφής Α 471, ημερομ. 20)3)1939, τοποθεσία εντός του χωρίου, εν Νέω Χωρίω, χωράφι δύο σκάλες και 2200 ΤΠ, τεμ. μπλοκ Α, Λ. 306, φύλλον σχέδιον 10 χωρίου. **Νέος Κυπριακός Φύλαξ, Πέμπτη 29 Απριλίου 1948, σελ. 2**

Σημ.: Πρόκειται για το χωράφι στο οποίο κτίστηκε το ελαιοτριβείο και ο αλευρόμυλος, το οποίο ήταν ιδιοκτησία του Χατζηναδρέα Σοφοκλέους (Χατζή του Μανίταρου).

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Πρωτοφανής εγένετο εν Νέω Χωρίω Κυθραία (sic) ο εορτασμός των γραμμάτων. Μετά την εν τη εκκλησία ψαλείσαν δοξολογίαν πάντες συννηροίσθησαν εν τω μυρσινοστολιστώ σχολείω

ένθα ο κάλλιστος διδάσκαλος κ. Μιχαήλ Α. Ανδρόνικος ειπε κατάλληλον πανηγυρικόν, εψάλησαν δε υπό των μαθητών και μαθητριών διάφορα άσματα και απαγγέλθησαν διάλογοι. **Φωνή της Κύπρου, Κυριακή 4/17 Φεβρουαρίου 1912, σελ. 3**

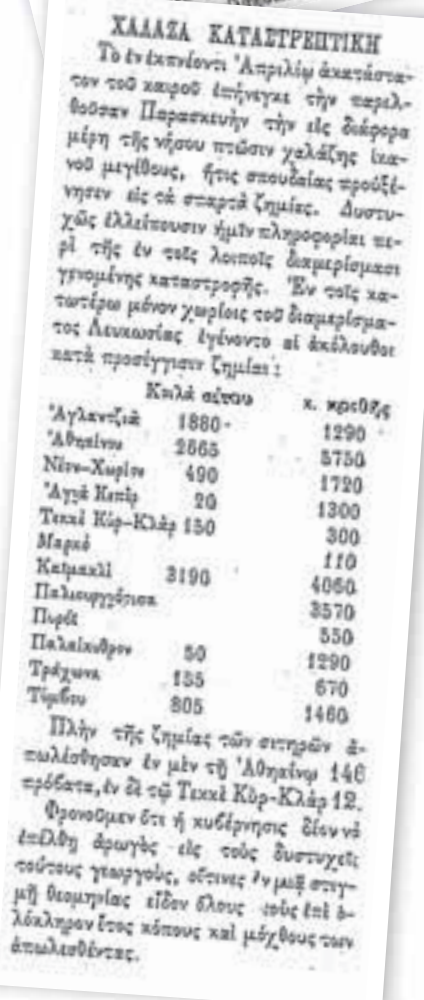
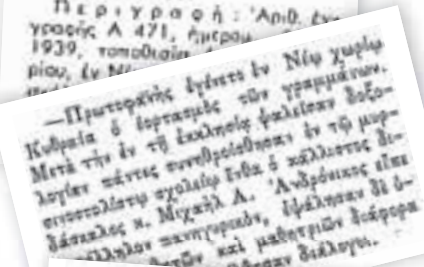
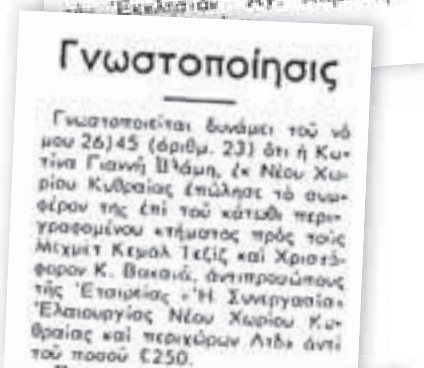

ΧΑΛΑΖΑ ΚΑΤΑΣΤΡΕΠΤΙΚΗ

Το εν εκπνέοντι Απριλίω ακατάστατον του καιρού επήνεγκε την παρελθούσαν Παρασκευή την εις διάφορα μέρη της νήσου πτώσιν χαλάζης ικανού μεγέθους, ήτις σπουδαιας προξένησεν εις τα σπαρτά ζημίας. Δυστυχώς ελλείπουσιν ημίν πληροφορια περί της εν τοις λοιποίς διαμερίσμασι γενομένης καταστροφής. Εν τοις κατωτέρω μόνον χωρίοις του διαμερισματος Λευκωσίας εγένοντο αι ακόλουθοι κατά προσέγγισιν ζημιαί.

	Κοιλιά σίτου	κ. κριθής
Αγλαντζιά	1880	1290
Αθηναίου	2665	5750
Νέον Χωρίον	490	1720
Αγία Κεπίρ	20	1300
Τεκκέ Κυρ-Κλαρ	150	300
Μαρκό		110
Καϊμακλί	3190	4060
Παλλουργιότισσα		3570
Πυρόϊ		550
Παλαϊκυθρο	50	1290
Τράχωνα	155	670
Τύμβου	805	1460

Πλιν της ζημίας των σιτηρών απωλέσθησαν εν μεν τη Αθηναίου 146 πρόβατα, εν δε τω Τεκκέ Κυρ-Κλαρ 12. Φρονούμεν ότι η κυβέρνηση δεον να επέλθη αρωγός εις τους δυστυχείς γεωργούς, οίτινες εν μια στιγμή θεομηνίας ειδον όλους τους επί ολόκληρον έτος κόπους και μόχθους των απωλεσθέντας. **Φωνή της Κύπρου, Κυριακή 14/26 Απριλίου 1893, σελ. 2**

Φωτογραφήματα

Η Οικογένεια Γιάγκου και Φρόσας Ζερβού, έτος 1960.

Η οικογένεια Χατζπανδρέα Σοφοκλέους μαζί με τον Κώστα Βασιλειάδη. Από αριστερά: Κώστας Βασιλειάδης (Κωσταρής), Χατζπανδρέας Σοφοκλέους (Χατζής του Μανίταρου), Ευανθία, σύζυγος του Χατζή, επονομαζόμενη Κουκλού. Τα κοριτσάκια είναι παιδιά του Χατζή και της Κουκλούς, όρθια η Κατινούλα, η Έλλη στην αγκαλιά της μητέρας της. Η φωτογραφία τραβήχτηκε μπροστά από το σπίτι του Χατζή το 1951.

Φωτογραφήματα

Ο γάμος Παντελή Παναγή με την Βαθούλα Σοφ. Ζερβού,
που έγινε στις 23 Σεπτεμβρίου 1973.

Καλύβα στο μποστάνι του Σάββα Κούννου στην τοποθεσία «Καράπετρος». Μπροστά ο Αντρέας Νικολαΐδης, πίσω αριστερά ο Αντρέας Κούννος με τον πατέρα του Σάββα Κούννο, έτος 1965.

Φωτογραφήματα

Ο Άγιος Χαράλαμπος το 1969.

Ο Άγιος Χαράλαμπος το 1984.

Γνωρίζετε ότι...

1897 Μέχρι το 1897 υπήρχε μόνο Ελ-λνοκύπριος κοινοτάρχης και αυτό ίσχυε για όλα τα μικτά χωριά. Πρώτο μικτό χω-ριό του οποίου οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι ζήτησαν να έχουν τον δικό τους κοινο-τάρχη ήταν η Περιστερώννα. Ακολούθησε το Νέο Χωρίο. Σε επιστολή του διοικητή Λευκωσίας προς τον αρχιγραμματέα (αρ. Φακ. 79/1897, ημερ. 22/2/1897) αναφέρει ότι σε σύσκεψη του Επαρχιακού Συμβου-λίου (Μεδζιλίσι Ιταρέ, Mejlis Idare) στις 19/2/1897 εξετάστηκε αίτημα των μου-σουλμάνων κατοίκων του Νέου Χωρίου Κυθρέας (Μιναρελλί), με το οποίο ζητού-σαν τον διορισμό μουσουλμάνου μουχτά-ρη, επιπρόσθετα του ήδη υπηρετούντος χριστιανού. Το αίτημα ικανοποιήθηκε και έκτοτε όλα τα μικτά χωριά είχαν και Τουρ-κοκύπριο κοινοτάρχη. Σημειώνεται ότι το 1897 το Νέο Χωρίο Κυθρέας είχε 415 χριστιανούς κατοίκους και 117 μουσουλ-μάνους.

1942 Μεσούντος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέ-μου οι κάτοικοι του χωριού μας αντιμετώπιζαν έλλειψη βασικών αγαθών. Σχετικό είναι το πιο κά-τω δημοσίευμα της εφημερίδας *Ελευθερία*, ημερ. 11/11/1942. «Επιστέλλον ημίν εκ Νέου Χωρίου Κυθραίας ότι η κοινότης αύτη αντιμετώπιζει έλλει-ψη πετρελαίου, ελαιο-λάδου και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης, πα-ρακαλεί δε την Κυβέρ-νησιν, όπως μεριμνή-ση διά τον επισιτισμόν του χωριού».

—'Επιστέλλον ημίν εκ Νέ-ου Χωρίου Κυθραίας ότι ή κοινότης αύτη αντιμετώπιζει έλλειψιν πετρελαίου, έλαιολά-δου και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης, παρακαλεί δε την Κυβέρνησιν, όπως μεριμνήσῃ διά τόν επισιτισμόν του χω-ριού.

1911 Από το σχολικό έτος 1911-12 στο δημοτικό σχολείο του χωριού μας έρχονταν και τα παιδιά από το Τραχώνι. Αυτό ίσχυ-σε μέχρι το σχολικό έτος 1922-23, οπότε το Τραχώνι απέκτησε το δικό του σχολείο. Το 1887-88 λειτούργησε για πρώτη φορά στο χωριό μας τουρκικό δημοτικό σχολείο.

Από το 1897-98 στο σχολείο έρχονται και παιδιά από το Τραχώνι, το Παλαικυθρο και τα τσιφλίκια «Νεϊζάμ» και «Πετονάτζι». Από το 1900 λειτούργησε και στο Παλαικυθρο τουρκικό σχολείο.

1943 Η πρώτη φορά που γίνεται ανα-φορά στη λειτουργία τουρκικού σωματείου στο Νέο Χωρίο Κυθρέας είναι σε δημοσί-ευμα της εφημερίδας *Ανεξάρτητος* στις 24 Ιανουαρίου 1943. Το δημοσίευμα ανα-φέρεται στην υποβολή κοινού αιτήματος απ' όλα τα σωματεία του χωριού προς την αποικιακή κυβέρνηση για προμήθεια ειδών πρώτης ανάγκης. «Κατόπιν συσκέψεως αντιπροσώπων του Μορφωτικού Συλλό-γου, αγροτικού συνδέσμου, του συνδέσμου "Αυγερινός" και του Οθωμανικού Συλλόγου Νέου Χωρίου Κυθραίας, ενεκρίθη και απε-στάλη υπόμνημα προς την κυβέρνησιν διά του οποίου ζητούν την προμήθεια ειδών πρώτης ανάγκης μέσον της Συνεργατικής του χωριού».

1964 Με τις δικοινοτικές συγκρούσεις που ξέσπασαν τον Δεκέμβριο του 1963, αρ-χές του 1964 έφυγαν και οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι του χωριού μας και εγκαταστάθη-καν σε αμιγή τουρκικά χωριά, στο πλαίσιο της διχοτομικής πολιτικής της ηγεσίας τους. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες του τότε κοινοτάρχη Σοφοκλή Ζερβού και προ-οδευτικών κατοίκων του χωριού να μη φύ-γουν, οι Τουρκοκύπριοι τελικά υπέκυψαν στις πιέσεις φανατικών ομοεθνών τους. Σχετικό είναι και το επίσημο ανακοινωθέν του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών 13/1/1964, αρ. 6, στο οποίο αναφέρεται, με-ταξύ άλλων ότι «ένοπλοι Τούρκοι ννάγκα-σαν σήμερα τους Τούρκους κατοίκους του Παλαικύθρου και του Νέου Χωρίου Κυθρέ-ας να μετοικήσουν εις το χωριόν Επικώ».

1972 Οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις του χωριού μας, που αρδεύονταν, σύμφωνα με έγγραφο του Τμήματος Γεωργίας (Αρ. Φακ. 122/64/Ε, 13/3/1972, ΤΑΥ/1046, blue 148-149) ήταν οι πιο κάτω: 1.800 σκάλες σιτη-ρών, 450 σκάλες οσπρίων, κυρίως κουκιά, 3.800 σκάλες ελαιοδένδρων, 685 σκάλες εσπεριδοειδών, κυρίως λεμονιές, 355 σκά-λες λαχανικών, κυρίως κραμβοειδή, πατά-τες, κρεμμύδια, 20 σκάλες μηδική (συφου-νάρι, βρώμη). Σύνολο 7.110 σκάλες